

DPT

#3 - SEPTEMBER - 2022

**SEKSUALITET OG
PÆDAGOGISKE
PERSPEKTIVER**

Indhold

Tema

Seksualitet og pædagogiske perspektiver Eva Bertelsen, Tomas Ellegaard, Marta Padovan-Özdemir og Mette Pless	s.5
”Kæmpe røv er fucking Gud, er du dum?”* Sara Marie Sandfær, Mia Azzopardi & Jacob Graack	s.12
Køn, krop og seksualitet til forhandling på en produktionsskole Nana Ernst Toldam	s.25
Kompromisløsagtig natklubpædagogik Adam Gilbert Jespersen	s.41
Seksualitetens betydning for organiseringen af den pædagogiske praksis i Kriminalforsorgens pensioner Sofie-Mathilde Aniella Jandrup	s.56
Debatten om OnlyFans Emma Dybdal Andersen & Sara Wienke Christiansen	s.69
Kan kapital fra byttedating konverteres? Jeanett Bjønness	s.86
Artikler udenfor tema	
Den upassende TikTok-video Mathias Nimgaard Larsen	s.104

Tema

Seksualitet og pædagogiske perspektiver s.5

*Eva Bertelsen, Tomas Ellegaard,
Marta Padovan-Özdemir og Mette Pless*

"Kæmpe røv er fucking Gud, er du dum?"* s.12

Sara Marie Sandfær, Mia Azzopardi & Jacob Graack

**Køn, krop og seksualitet til forhandling
på en produktionsskole** s.25

Nana Ernst Toldam

Kompromisløsagtig natklubpædagogik s.41

Adam Gilbert Jespersen

**Seksualitetens betydning for organiseringen af
den pædagogiske praksis i Kriminalforsorgens
pensioner** s.56

Sofie-Mathilde Aniella Jandrup

Debatten om OnlyFans s.69

*Emma Dybdal Andersen
& Sara Wienke Christiansen*

Kan kapital fra byttedating konverteres? s.86

Jeanett Bjonness

Seksualitet og pædagogiske perspektiver – normer, frihed og begrænsning

**Eva Bertelsen, Tomas Ellegaard,
Marta Padovan-Özdemir og Mette Pless**

Seksualpolitik, seksualitet, frihed, begrænsning, normer, markedsvilkår

Den seksualpolitiske kamp gennem det 20. århundrede har på mange måder været en kamp mellem lyst, tabu, grænser og menneskeret (Korsgaard, 2014). De seneste års #metoo-bølger kan siges at have revitaliseret og intensiveret diskussionen om seksualitet, lyst og grænser.

Men hvordan adresseres og håndteres disse diskussioner i det pædagogiske praksisfelt – og hvilke spørgsmål om seksualitetens plads i pædagogisk arbejde rejser de? Hvordan og i hvilken udstrækning indgår seksualitet som perspektiv i pædagogisk professionalisme og praksis? Hvilke seksualpolitiske kampe udspiller sig i og om det pædagogiske praksisfelt?

I en national kortlægning af daginstitutioners håndtering af børns seksualitet fra 2017 dokumenteres det, at over halvdelen af de adspurgte ledere og pædagoger i daginstitutioner ikke arbejder målrettet med ”børns trivsel i forhold til seksualitet” (Sex & Samfund, 2017, s. 5), men langt størstedelen føler sig fagligt klædt på til opgaven. Samtidig bekræfter halvdelen af de adspurgte, at der er indført retningslinjer med henblik på ”at forebygge seksuelle overgreb på børn og undgå mistanker mod det pædagogiske personale” (Sex & Samfund, 2017, s. 6). I den nye styrkede pædagogiske læreplan (Børne- og Socialministeriet, 2018) er der et helt læreplanstema dedikeret til krop, sanser og bevægelse. Intet sted står der noget nævnt om børns seksualitet eller seksuelle lege, selvom der lægges op til at arbejde med børnenes ”kropslige fornemmelser”.

Siden 1970 har seksualundervisning været obligatorisk i den danske folkeskole, men forskningen dokumenterer en meget forskelligartet praksis fra skole til skole (Roien et al., 2018, s. 7). Samtidig udgør seksualundervisning ikke et selvstændigt fag på læreruddannelsen og er timeløst forankret i folkeskolens curriculum. I dette vakuum har diverse seksualpolitiske organisationer som fx Sex & Samfund, LGBT+ Danmark, samt Ungdomsringens Sexualisterne budt sig til med undervisningsmaterialer og oplysningskampagner.

I starten af 2022 bebudede den siddende undervisningsminister, Pernille Rosenkrantz-Theil, at Regeringen ville afsætte to millioner kroner til at udbrede seksualundervisning på landets ungdomsuddannelser med henvisning til Sex & Samfunds Uge Sex-kampagne¹. Og i 2020 tog en gruppe universitetsansatte initiativ til at indsamle vidnesbyrd om oplevet sexismen og seksuelle krænkelse på landets videregående uddannelsesinstitutioner (Einersen et al., 2021).

Hvor der i ovenstående umiddelbart tegnes et billede af en øget – omend fragmenteret - seksualpolitisk opmærksomhed på den seksuelle dimension af uddannelsessystemet, er der samtidig forskning, der peger på udbredt fortællelse af seksuelle krænkelse og sexistisk chikane i pædagogisk velfærds- og omsorgsarbejde (Krøjer et al., 2014; Nielsen et al., 2017) samt kulturelt båret tabuisering og normer (Frederiksen, 2020; Lohse et al., 1999). I forlængelse heraf synes det værd at overveje, hvilken plads seksualitet og seksuelle rettigheder har i den pædagogiske professionsetik og velfærdsarbejdets omsorgsetik (Pedersen & Hansen, 2020).

Bidragene i dette temanummer beskæftiger sig med mange forskellige genstandsfelter for pædagogiske og seksualpolitiske interventioner: Fra ungdomsklub til natklub, fra produktionsskolens værksteder til Kriminalforsorgens udslusningspensioner, fra den sociale online platform OnlyFans til cafeen i indre by, hvor byttedates finder sted. Som altid ved temanumre hvor vi åbent inviterer til artikelforslag, er der et element af både tilfældighed og 'tidsånd' i genstandsfelter og tilgange. I et seksualpolitisk perspektiv er det dog også værd at bemærke mulige genstandsfelter for pædagogiseret seksualpolitik, som ikke er repræsenteret i dette temanummer som fx krisecentre for mennesker udsat for seksualiseret vold, daginstitutioner, bosteder for udviklingshæmmede, plejehjem eller lukkede fængsler og seksualoplysning for yngre børn.

I dette temanummer åbner vi således vinduet til tre perspektiver på seksualitet og seksualpolitiske brydninger i pædagogiske praksisfelter. Det første perspektiv adresserer seksualitetens normer og kulturelle scripts i ungdomspædagogiske praksisfelter. Det andet perspektiv sætter fokus på pædagogiske grænsedragninger i spændingsfeltet mellem frihed og beskyttelse i seksuelle relationer. Det tredje og sidste perspektiv kalder på en gentænkning af seksualpolitiske værdier og pædagogiske interventioner, når unges seksualitet indgår i transaktioner og selviscenesættelser på markedsvilkår.

¹ https://www.uvm.dk/aktuelt/nyheder/uvm/indlaeg-og-taler-af-m/2022/220210-seksualundervisning-i-ungdomsuddannelserne_05.09.22.

Perspektiv 1: Normer og kulturelle scripts

I dette temanummers første to bidrag præsenteres læseren for etnografiske nærbilleder af unges forhandlinger om seksuel(t) og seksualiseret sprog, køn, krop og identitet i ungdomspædagogiske institutionskontekster, hvilket fremkalder pædagogiske perspektiver på de normer og kulturelle scripts, som hersker blandt de unge og opretholdes, udfordres, søges tæmmet eller negligeres af det tilstedeværende pædagogiske personale.

Under overskriften *"Kæmpe røv og fucking Gud, er du dum?"* og ved hjælp af tematiserede empiriske noter tager Sara Marie Sandfær, Mia Azzopardi og Jacob Graack os på en tur gennem aftener i ungdomsklubben, som er præget høj-intensive udvekslinger af heteronormativt seksualiseret sprogbrug, og hvor pædagogerne veksler mellem at være "ung-med-de-unge", tolerancepædagogik og forsigtige irettesættelser af homofobi. Vi præsenteres også for pædagogers famlen efter "forklaringer" på, hvorfor nogle de unge ikke performer heteroseksualitet og en tvivlen om, hvor grænsen går for at dele personlige seksuelle erfaringer med de unge. Forfatterne bruger disse fortættede snapshots af hverdagslivet i ungdomsklubben til at invitere læseren ind i normkritiske overvejelser over pædagogens meddelagtighed i reproduktionen af heteronormativitet og chauvinistiske seksualnormer, som muligvis efterlader nogen med en dårlig smag i munden og andre på randen af fællesskabet. Afslutningsvis opfordrer Sandfær, Azzopardi og Graack til et øget fokus på klubpædagogisk arbejde med unges seksuelle dannelse gennem normkritisk nysgerrig undersøgelse af de herskende seksual-normers stereotypificerende og diskriminerende effekter.

På lignende vis identificerer Nana Ernst Toldam i artiklen *Køn, krop og seksualitet til forhandling på en produktionsskole*, hvordan de unge produktionsskoleelever forhandler om passende udlægninger af tilgængelige kulturelle scripts for legitim maskulin og feminin adfærd i værkstedet (offline) såvel som på Instagram (online). Ved at lade disse forhandlingers konflikter mellem drenge og piger udfolde sig bliver det muligt for Toldam at vise, hvordan empirien fra det etnografiske feltarbejde bekræfter den eksisterende forskning i at køns-, klassebestemte og heteroseksuelle diskurser modulerer de unges oplevelser og udtryk af krop og seksualitet. Imidlertid peger Toldam på, at værkstedet og Instagram gør det muligt for de unge at eksperimentere med kropslige og seksuelt konnoterede kønsudtryk, som de unge finder svært at performe udenfor disse to rum. Det er netop på baggrund af dette forandringspotentiale, at Toldam opfordrer til en styrket pædagogisk indsats på ungdomsuddannelserne, der kan støtte de unges seksuelle og kønslige refleksioner, eksperimenteren samt gensidige forståelse.

Perspektiv 2: Begrænsning, frihed og beskyttelse

Pædagogiske reguleringer af begær og begærsudlevelse er i fokus i temanummerets andet perspektiv. I artiklen *"Kompromisløsagtig natklubpædagogik – Safer space-ambassadørers seksualpolitiske praksis og polære meningsproduktion"* introducerer Adam Gilbert Jespersen det, han benævner en natklubpædagogik, hvor såkaldte safer space-ambassadører medvirker til at skabe tryggere rum, og forebygge og håndtere seksuelle krænkelser i en sex-positiv og queer-orienteret technoklub i København. Terminologien *safer space* anvendes i anerkendelse af, at intet *space* er *safe*. Formålet med det pædagogiske arbejde er derfor at gøre et sex-positivt miljø *safer*. Dette tryggere rum skal ikke give tryghed *fra*, men tryghed *til* at udleve seksuelle aktiviteter, som man lyster. Den frie(-re) udfoldelse sker dog i et rum, der også struktureres af det sociale princip om samtykke før fysisk og psykisk handlen. En central pointe i ambassadørernes praksis er ikke på forhånd at antage, hvad folk ønsker – herunder om de har brug for hjælp i en given situation – men snarere at tale med den udsatte, også om hvad vedkommende ønsker, der skal ske.

Anderledes forholder det sig i en udslusningspraksis under Kriminalforsorgen. Hvor flere års opmærksomhed på kvinders udsathed for seksuelle krænkelser under afsoning har resulteret i åbningen af Jyderup Kvindefængsel, er Kriminalforsorgens udslusningspensioner fortsat kønsblandet. Sofie-Mathilde Aniella Jandrup spørger i temanummerets fjerde artikel *"Seksualitetens betydning for organiseringen af den pædagogiske praksis i Kriminalforsorgens pensioner – beskyttelse og regulering i udslusningspraksissen"* om også en kønsopdelt udslusning kan være nødvendig for at sikre mod seksuelt krænkende adfærd. Gennem undersøgelser af personalets forestillinger om de indsatte køn og seksualitet, problematiseres det, hvordan traditionelle konstruktioner af maskuline og feminine begærformer får betydning for organiseringen af pædagogisk(e) praksis og anvisninger. De traditionelle kønnede forestillinger om mænd og kvinders begær er udspændt mellem den aktive maskuline seksualitet og den passive feminine seksualitet; en maskulin seksualitet, der skal reguleres, og en feminin seksualitet, der skal beskyttes.

Hvor natklubben som arena for udlevelse af mangfoldigt begær giver anledning til komplekse overvejelser om frihed til at være den man er og begrænsning af denne frihed, hvis andre deltagere føler sig krænkede, problematiseres både maskuline og feminine udlevelser af begær i udslusningspensionen med henvisning til de potentielle krænkelser af kvinder, der kan være konsekvens af disse udlevelser. Med lån fra den skitserede natklubpædagogik, kan man sige, at de ansatte i udslusningspensionerne udøver paternalistisk omsorg, som kortslutter samtykkeprincippet og derigennem umyndiggør de indsatte ved at antage, at de ønsker hjælp.

Perspektiv 3: Arbejdsmarked og at være sit eget produkt i et seksualpolitisk perspektiv

I temanummerets tredje perspektiv kredses om de grænsefelter og gråzoner, der viser sig, når unges seksualitet indgår i transaktioner og selviscenesættelser på markedsvilkår. Afsættet for artiklen *"Debatten om OnlyFans - En kampplads for den seksuelle og digitale dannelse"* af Emma Dybdal Andersen og Sara Wienke Christiansen, er den heftige offentlige debat som fulgte i kølvandet på lanceringen af den digitale medieplatform OnlyFans, hvis *content* i overvejende grad er seksualiseret. Gennem diskursanalyser af medieindlæg i den offentlige debat om OnlyFans identificeres tre divergerende diskursive positioner, der lægger op til vidt forskellige pædagogiske tilgange til arbejdet med dette; en *bekymringsdiskurs*, hvor den pædagogiske opgave bliver at advare og beskytte de unge mod denne type arbejde. En *oplysningsdiskurs*, hvor de voksnes opgave er at tydeliggøre, hvad der rent faktisk foregår på platformen for at undgå, at de unge går ureflekterede ind i arbejdet. Og en *frigørelsesdiskurs*, hvor de forskellige aktører tilskriver platformen varierende potentialer - men som alle kredser om sexarbejderes rettigheder og frihed. Artiklen viser os således et felt præget af et sammensurium af diskursive positioner i relation til, hvordan OnlyFans, og i bredere forstand digitalt sexarbejde, kan og skal forstås. På tværs af forskellene peges dog på en fællesnævner i debatten, i form af bred enighed om, at der ligger en pædagogisk opgave i at ruste børn og unge til at navigere i på nye digitale medieplatforme som OnlyFans - og Emma Dybdal Andersen og Sara Wienke Christiansen peger afslutningsvist på, at seksualundervisning i folkeskolen og på ungdomsuddannelserne har en central rolle at spille her.

Jeanett Bjøness tager livtag med en lignende grænsefelts-problematik, når hun i artiklen *"Kan kapital fra byttedating konverteres? Dilemmaer i arbejdet med unge byttedatere i Danmark"* sætter spot på byttedating. Men hvor bekymringsdiskursen er markant til stede i debatten om OnlyFans, peger Bjøness på en omvendt bevægelse i retning af en mere liberal tilgang til salg og bytte af sex, hvor spørgsmål om frihed til at udforske og udfolde egen seksualitet har fået langt mere plads end tidligere. I artiklen stiller hun spørgsmålet, hvilke dynamikker dette nye fokus skaber, og hvordan det påvirker forskellige grupper af unge? Gennem interviews med en række unge kvinder, som har været involveret i byttedating, viser hun, hvordan der er en række motiver i spil blandt disse unge; pengene trækker, men samtidigt er det immaterielle udbytte (bekræftelse, beruselse eller kontrol) også væsentligt, ligesom flere oplever at kunne oparbejde en (kortvarig) form for erotisk kapital. Gennem artiklens narrative analyser illustreres det dog hvordan byttedating oftest over tid medfører grænseoverskridelser og nogle gange overgreb, selv når de unge i udgangspunktet har følt en form for kontrol eller magt. Og da studiet samtidigt viser, at unge som udveksler sex og intimitet for materielle og immaterielle goder, er mere udsatte end andre unge, peger Bjøness på vigtigheden af en balancegang i diskussionen af byttedating - ikke mindst blandt fagprofessionelle på området.

På den ene side kan en legitimering af byttedating bidrage til udfordre og udvide samfundets normer for respektabel kvindelig seksualitet, men omvendt peger hun på en fare for at det kommer til at skygge for de økonomiske og kønnede mønstre, som på længere sigt kan forstærke social ulighed.

Invitation til gentænkning

I 1970 skrev den feministiske forsker, kunstner og aktivist Kate Millett: ”However muted its present appearance may be, sexual dominion obtains nevertheless as perhaps the most pervasive ideology of our culture and provides its most fundamental concept of power” (2000, s. 25).

I lyset af dette feministiske perspektiv på seksualitetens politiske rolle i samfundet synes dette temanummers seks bidrag at kalde på en gentænkning og geninstallering af klarere (og mere ligestillende) seksualpolitiske perspektiver og ambitioner i den pædagogiske forskning såvel som praksis. Vi håber, at vi med dette temanummer at komme et lille skridt videre i den retning – eller i det mindste at have bidraget til diskussion og refleksion over skæringen mellem seksualpolitik og pædagogik.

Eva Bertelsen, Ph.D., leder af analyse og udvikling i Landsorganisation af Kvindekrisecentre.

Tomas Ellegaard, Ph.D., lektor ved Roskilde Universitet.

Marta Padovan-Özdemir, Ph.D., lektor ved Roskilde Universitet.

Mette Pless, Ph.D. og lektor ved Aalborg Universitet.

Referencer

- Børne- og Socialministeriet. (2018). *Den styrkede pædagogiske læreplan. Rammer og indhold*. <https://emu.dk/dagtilbud/forskning-og-viden/den-styrkede-paedagogiske-laereplan-rammer-og-indhold>
- Einersen, A. F., Krøjer, J., MacLeod, S., Muhr, S. L., María, A., Myers, E. S., Plotnikof, M., & Skewes, L. (2021). *SEXISM IN DANISH HIGHER EDUCATION AND RESEARCH*. SexismEdu. <https://sexismedu.dk/get-the-book/>
- Frederiksen, J. S. (2020). Dilemmaer om udviklingshæmmedes seksualitet og kærlighedsliv. I G. R. Hansen, S. B. Nielsen, & A. E. Pedersen (Red.), *Køn, seksualitet og mangfoldighed* (2. udgave, s. 251–272). Samfundslitteratur.
- Korsgaard, L. (2014). *Orgasmeland: Da den seksuelle revolution kom til Danmark* (1. udgave). Gyldendal Fakta.
- Krøjer, J., Lehn-Christiansen, S., & Nielsen, M. L. (2014). Sexual Harassment of Newcomers in Elder Care. An Institutional Practice? *Nordic Journal of Working Life Studies*, 4(1), 81. <https://doi.org/10.19154/njwls.v4i1.3553>
- Lohse, M., Schultz, C., Skotte, J., & Hansen, H. B. (1999). *Kunsten at turde: Om udviklingshæmmede og handicappedes seksualitet*. Forlaget LEV.
- Millett, K. (2000). *Sexual politics*. University of Illinois Press.
- Nielsen, M. B. D., Kjær, S., Aldrich, P. T., Madsen, Ida. E. H., Friborg, M. K., Rugulies, R., & Folker, A. P. (2017). Sexual harassment in care work – Dilemmas and consequences: A qualitative investigation. *International Journal of Nursing Studies*, 70, 122–130. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2017.02.018>
- Pedersen, A. E., & Hansen, G. R. (2020). Kønsforståelser blandt pædagogstuderende. I G. R. Hansen, S. B. Nielsen, & A. E. Pedersen (Red.), *Køn, seksualitet og mangfoldighed* (2. udgave, s. 317–337). Samfundslitteratur.
- Roien, A., Simovska, V., & Graugaard, C. (Red.). (2018). *Seksualitet, skole og samfund*. Hans Reitzels Forlag.
- Sex & Samfund. (2017). “Det kan være pinligt for forældrene” *En national kortlægning af daginstitutioners håndtering af børns seksualitet*. Sex & Samfund. <https://www.sexogsamfund.dk/fagfolk/ledere>

"Kæmpe røv er fucking Gud, er du dum?"*

**Seksualitet og seksuel dannelse i det
fritidspædagogiske landskab
– En invitation til refleksion på baggrund
af empiriske nedslag**

*Sara Marie Sandfær, Mia Azzopardi
& Jacob Graack*

"Når I kommer ud på den anden side af den her dør, så er virkeligheden bare lige derude," siger pædagogen til de unge i et forsøg på at beskytte dem mod de fordomme og stereotyper, som 'virkeligheden' så ofte styres af. Men alt for ofte sættes der, som i tilfældet her, blot punktum ved, hvordan virkeligheden er. Det bliver op til de unge selv at navigere i eller have kræfterne til at kæmpe imod virkeligheden på egen hånd. I det følgende vil vi komme med eksempler på situationer fra en ungdomsklub, hvor pædagoger har gode muligheder for ikke at stoppe ved punktummet, men i stedet at sætte spørgsmålstejn, sammen med de unge, ved de normer, der eksisterer om køn, krop og seksualitet. Vi opfordrer derfor til at pudse den normkritiske linse for at skabe deltagelsesmuligheder for flere unge.

Seksualitet, seksuel dannelse, diskriminerende adfærd, unge, normkritik

TRIGGER WARNING:

DE EMPIRISKE NEDSLAG I DENNE TEKST INDEHOLDER EKSPLICIT SPROG OG EKSEMPLER PÅ SEXISME, HOMOFØBI OG MISOGYNI, DER HVERKEN AFSPEJLER FORFATTERNES ELLER DPT'S MENNESKESYN ELLER HOLDNINGER. ALLE NAVNE PÅ DE INVOLVEREDE ER ANONYMISEREDE OG TEKSTEN ER FORELAGT LEDELSEN PÅ DEN PÅGÆLDENDE KLUB TIL GODKENDELSE FØR PUBLICERINGEN.

TIL RAP-BATTLE PÅ KLUBBEN FREDAG AFTEN...

DE ER MANGE. KØEN ER LANG OG BLIVER LÆNGERE. JOKES FLYVER RUNDT. DE UNGE HAR SVÆRT VED AT STÅ STILLE. DE PUFFER UTÅLMODIGT TIL HINANDEN. "LUK OS NU FUCKING IND!!!"

OG SÅ, ENDELIG! DØREN TIL KLUBBEN BLIVER ÅBNET!

DE UNGE STRØMMER IND I DEN MØRKLAGTE SAL. RUMMET ER FYLDT MED RØG. RØGEN OMSLUTTER DERES KROPPE. DJ'EN VARMER OP. UTÅLMODIGHEDEN KANALISERET UD I KROPPENE. HOPPENDE. HÆNDER I VEJRET. DER BOUNCER FREM OG TILBAGE. BAGERST I LOKALET STÅR KLUBBENS PERSONALE - TYDELIGT TILFREDSE HOLDER DE OVERBLIKKET MED DE UNGE. GLADE FOR ENDELIG AT KUNNE GIVE DEM ET SOLIDT TILBUD EFTER, HVAD DER FØLES SOM EN EVIGHED MED CORONA-STILSTAND.

ALLE ER OPPE OG KØRE. FARVET LYS CIRKLER RUNDT I RUMMET. REFLEKTERES NÅR DET RAMMER TÆNDERNE I DE ÅBNE OG EKSALTEREDE MUNDE. RÅBENE STIGER MOD LOFTET. DE ER ALLE KOMMET FOR DET HER:

"COOLIO! COOLIO! COOLIO!" DET HER, DET BLIVER FOR FEDT! OG SÅ...!

OP PÅ SCENEN TRÆDER KLUBPÆDAGOGEN MED KUNSTNERNAVNEN 'COOLIO'.

MODSTANDEREN 'BEAT' DUKKER OGSÅ OP PÅ SCENEN OG SÆTTER SIG MED DET SAMME I FØRERSÆDET:

"DU BOLLER DIN DAME SOM ET VACCINESTIK. HVORFOR? FORDI COOLIO HAR EN LILLE PIK!"

... HVORTIL COOLIO SVARER: "HAHA! JEG BOLLEDE DIN DAME, OG HENDES PÅTTER LIGNEDE MYGGESTIK!"

BATTLEN ER NU I FULD GANG. PERSONALET OG DE UNGE HEPPER PÅ PÆDAGOGEN. UNGDOMMEN FODRES OG FRYDES. PÅ SCENEN KÆMPER COOLIO OG HANS MODSTANDER BEAT IHÆRDIGT MOD HINANDEN. DE STÅR ANSIGT TIL ANSIGT, ORD MOD ORD. DE FYRER ORDENE AFSTED MOD HINANDEN. DE SENDES I RETNING AF PUBLIKUM OG RETURNERES SOM BIFALD OP MOD SCENEN...

BATTLEN FORTSÆTTER OG TAGER TIL I INTENSITET...

"JEG VED GODT DU IKKE KAN FÅ DIN PENIS IND, DET' DERFOR BEAT ALDRIG HAR VÆRET SAMMEN MED EN ENESTE KVIND'!"

"DU CUTTER I DIG SELV, ER DET DIG, DER ER GOTH?"

"HOMIE! DU ER RET GAY!"

"DIN MOR SKRIVER MEGET TIL MIG, MEN HAHA! HUN KAN IK' RAMME TASTATURET MED HENDES FEDE FINGRE!"

"DU HAR EN KLAM SIDE.
DU HAR PORNHUB SOM DIN STARTSIDE".

ORDENE SPREDER SIG BLANDT MÆNGDEN AF UNGE KROPPE OG GRINENDE KOLLEGAER. DA COOLIO EFTER HÅRD KAMP OG TIL STOR JUBEL FOR SALEN KÅRES TIL VINDER, SLÅR HAN GAVMILDT UD MED ARMENE OG RÅBER:

"VI DELER SEJREN! SÅ JEG TÆNKER JEG FÅR 5 MIN. MED DIN DAME OG DU FÅR 5 MIN. MED MIN DAME!"

Seksualitet sprogliggøres hver dag på et utal af måder i klubtilbud landet over. Unge snakker om sex, de prøver ord og begreber af seksuel karakter af på hinanden og de voksne, de benytter et seksualiseret sprog til at positionere sig selv og andre, de deler erfaringer og bliver klogere. Men de går også over stregen ind imellem. De overdriver, de underkender og udskammer hinanden, de mangler ofte faktisk viden og sparring og de kan uforvarende blive stereotype og gå over grænsen til det diskriminerende, hvis de ikke udfordres.

Vi benytter begrebet seksuel dannelse om den proces, som unge gennemgår, når de i sprog, tanke og handling gør sig erfaringer med seksualitet. Vi benytter begrebet for at tydeliggøre, at der ikke er tale om den mere formaliserede seksualundervisning, som det er skolens opgave at varetage. Når det kommer til seksuel dannelse, mener vi, at pædagoger bør indtage en helt central rolle, da dannelse netop – i en klassisk forstand – handler om den unges adfærd, væremåde og opførsel. Og ikke kun om den mere formaliserede viden, der (ideelt set) tilvejebringes via skolens undervisning.

Pædagoger kan naturligvis spille en vigtig rolle, når unge danner deres egne sociale normer for, hvad der er acceptabelt sprog og adfærd generelt – men det gælder også mere specifikt i forhold til seksualitet. Dette vil vi give en række eksempler på via konkrete nedslag i empiriske fund fra et bachelor-feltarbejde på en ungdomsklub. Empirien blev indsamlet via deltagerobservation og interviews med det formål at få en forståelse for, hvordan køn og seksualitet spiller ind på hverdagen i ungdomsklubben, samt hvordan seksualitet fylder i hverdagens interaktioner mellem unge og pædagoger – sprogliggjort, forestillet og erfaret. Empirien viste, at mange pædagoger oplever, at det er svært at arbejde med dannelsesprocesser, der omhandler køn og seksualitet. I mange situationer viste det sig, at de ikke benyttede oplagte lejligheder til at gå i dialog med og udfordre de unge, når de handlede eller talte på stereotype og/eller diskriminerende måder. Og i visse situationer virkede det som om, at pædagogernes berøringsangst resulterede i, at de passivt støttede op om stereotyp og diskriminerende sprog, adfærd og væremåder.

I det følgende vil vi ikke præsentere stringente analyser, der som perler på en snor fører frem til forklaringer på, *hvorfor* pædagogerne handler eller ikke handler, som de gør, eller til svar på, *hvordan* pædagoger bør handle. Vi ønsker derimod at lade de udvalgte eksempler stå mere eller mindre for sig selv ledsaget af enkelte spørgsmål eller kommentarer. Forhåbentlig kan både eksempler, spørgsmål og kommentarer inspirere og udfordre læseren til at reflektere kritisk over egen og andres normer og praksis, når det kommer til unge og seksualitet ude omkring i klubberne.

OM SKOVLE OG SKÆLDSORD

"NOGLE UNGE ER FOR UNGE TIL AT FORSTÅ, HVORFOR DE IKKE MÅ BRUGE BØSSE SOM SKÆLDSORD," LØD DET FRA EN PÆDAGOG.

"DE GØR DET IKKE AF OND VILJE, DET ER BARE SÅDAN DE FUNGERER," LØD DET FRA EN ANDEN.

Er det 'bare' sådan unge fungerer? Kan man være 'for ung' til at forstå, at en nedsættende brug af ordet bøsse er problematisk og diskriminerende?

VI DRAGER LIGE EN HURTIG PARALLEL TIL DAGTILBUDSOMRÅDET. VI ZOOMER IND PÅ EN VELKENDT SITUATION PÅ LEGEPLADSEN I EN HVILKEN SOM HELST VUGGESTUE:

"NEJ, STOP! DU MÅ IKKE SLÅ." ... ELLER MÅSKE DEN LIDT MERE ANERKENDEnde UDGAVE:

"HOV, JEG VIL ALTSÅ IKKE HAVE, AT DU SLÅR. KAN DU SE; HAN BLIVER KED AF DET? AE, AE, IKKE SLÅ."

... selvom det måske ikke går helt rent ind på lystavlen hos de små myr første gang, så fortsætter pædagoger landet over troligt med at guide selv de mindste vuggestuebørn i empati med hjælp fra Maryfondens lilla bamseven, at træne genkendelse af diverse ansigtsudtryk og aktiv a'e'ning.

Når vi (stort set) aldrig støder på dagtilbudspædagoger, der konstaterer, at vuggestuebørn skulle være 'for små' til at forstå og lære, at de ikke må slå andre børn i hovedet med en skovl, hvordan kan det så være, at mange tænker, at en flok (pre)teens skulle være 'for unge' til at forstå, at brugen af fx svans eller bøsse som skældsord kan have samme effekt på dem, det rammer?

Lidt retorisk kunne man spørge sig selv, om ikke pædagoger på daglig basis bør forsøge at afværge skadevoldende skovle såvel som skældsord?

Risikerer pædagogers berøringsangst i forhold til seksualitet - kombineret med en generel mangel på fundamental faglig viden på området – at udgøre den sovepude, der kan gøre det svært for nogle unge at sove om natten?

KÆMPE RØV OG KROPSIDEALER

EN GRUPPE AF DE UNGE, DER MED HÆNDERNE OVER HOVEDET BOUNCEDE MED UNDER RAPBATTLEN, MØDER VI IGEN I FÆLLESRUMMET.

UNG DRENG: "HALLO HENDE DER JOSEFINE SIMONE HUN ER SERIØST SÅ, UH FÅR BARE LYST TIL AT..."

(IMITERER AT HAN SMÆKKER ÉN I RØVEN)

PÆDAGOG, HENVENDT TIL DEN STUDERENDE: "HUN ER INFLUENCER."

UNG DRENG: "JA OG HUN HAR EN KÆMPE RØV OG KÆMPE PATTER."

STUDERENDE: "ER DET GODT?"

UNG DRENG: "DET ER SERIØØST WIFEY MATERIAL."

STUDERENDE: "ER WIFEY MATERIAL LIG MED EN KÆMPE RØV?"

UNG DRENG: "KÆMPE RØV ER ALT, HVAD SNAKKER DU OM!"

STUDERENDE: "HVORFOR ER DET DET?"

UNG DRENG: "HALLO, HENDE DER (HAN PEGER PÅ DEN STUDERENDE) FORSTÅR IKKE HVORFOR EN KÆMPE BUNDA ER ALT!" (HENVENDER SIG TIL SINE VENNER, DER STØDER TIL GRUPPEN)

EN ANDEN UNG DRENG RÅBER: "ÅÅÅÅH BUNDA!!!"

STUDERENDE: "MEN HVORFOR ER DET SÅ VIGTIGT MED EN KÆMPE RØV?"

UNG DRENG: "ØØØØH. FORDI! MAN KAN GRAB' DEN, IK. OG DET BETYDER GOD SEX. DET BETYDER, HUN ER GOD TIL AT LAVE MAD, IK. KÆMPE RØV ER FUCKING GUD, ER DU DUM."

STUDERENDE: "MAN KAN GRAB' DEN???"

UNG DRENG: "JA, HVIS MAN HAR EN ORDENTLIG BUNDA, SÅ BEDER MAN SELV OM, AT JEG GRABBER DEN, HAHA!!"

De fleste pædagoger kan nok være med på, at ingen kroppe inviterer til at blive 'grabbet' uden samtykke. Måske pædagogen i denne situation kunne have reageret mere aktivt og benyttet lejligheden til fx at snakke om samtykke med de unge.

Smile & wave

TO UNGE OG EN PÆDAGOG SIDDER OM ET LILLE BORD VED KLUBBENS CAFÉ. PÆDAGOGEN SPISER, OG DE TO UNGE SNAKKER OM AT SLÅ PIGER I RØVEN UNDER SEX.

MIKKEL: "JEG HAR KONVERTERET CAROLINE."

ALFRED: "HVAD BETYDER DET? "

MIKKEL: "JEG SLOG HENDE I RØVEN, OG SÅ VAR HUN SÅDAN DER, HUN SAGDE, DET VAR MÆRKELT. MEN SÅ BLEV JEG BARE VED, OG SÅ VAR HUN SÅDAN DER, SAGDE IKKE NOGET."

PÆDAGOGEN KIGGER IND IMELLEM OP FRA SIN TALLERKEN OG RUNDT PÅ DRENGENE, GRINER LIDT MED OG SMILER.

I en tid, hvor der diskuteres samtykke fra græsrodsniveau til Christiansborg, så kunne denne situation måske være en oplagt mulighed for at tage fat på den lidt sårbare eller svære snak med de unge om samtykke. Det handler for os ikke om, at den voksne i denne situation skal lære de unge om 'rigtige' normer for seksualitet – men vi kan godt undre os over, hvorfor en professionel voksen ikke reagerer med nysgerrighed og spørger ind til oplevelsen. Det kunne handle om, hvordan det føles at eksperimentere med den slags? Eller der kunne fx med omsorg og interesse spørges ind til, hvordan de unge sikrer sig, at de ikke overtræder hinandens grænser i deres eksperimenteren.

Hvordan ville du selv som pædagog forestille dig at spørge ind i en sådan situation – eller hvis det var dine børn, der var involveret, hvordan ville du så ønske dig, at situationen blev grebet an af den professionelle?

Om refleksioner, forklaringer og strategier

Uddrag af interview med pædagog:

"JEG HAR OGSÅ TIDLIGERE HAFT DRENGE SOM ABSOLUT HAR VÆRET BØSSER. MAN KAN IKKE NØDVENDIGVIS SE DET TIDLIGT, MEN DU KAN GODT SE NOGLE TEGN, OG DET BETYDER IKKE, AT DE GÅR HEN OG BLIVER BØSSER. DET KAN GODT VÆRE MÆND, DER BARE HAR FEMININE TRÆK. DET KAN VÆRE DE BLIVER TRANSKØNNEDE. DET KAN VÆRE DE BLIVER HELT ALMINDELIGE MÆND, DER BARE ER LIDT FEMININE, FORDI DE MÅSKE KUN HAR EN MOR..."

Det er ikke nemt med det der maskulinitet og femininitet – Men hvad pokker er en 'almindelig mand' i 2022? Alle, der mener at ligge inde med en forklaring på det, opfordres på det kraftigste til at tage en tur i Professor Dorte Marie Søndergårds kønskomponent-karrusel fx ved at besøge forfatter og sexolog Mads Ananda Lodahls forbilledlige og fagligt forstyrrende, men let tilgængelige dekonstruktion af 'Definitionen på en mand' (Lodahl 2018a) – og så kan man jo spørge sig selv: bliver man mere feminin af 'kun' at have en mor...?

Det er jo helt i orden, at I gør det hér...

En normkritisk tilgang til pædagogik handler bl.a. – jf. moderne inklusionsteori - om at skabe plads til alle i de allerede eksisterende fællesskaber (Graack 2022). Man ønsker grundlæggende at flytte sit fokus fra den enkeltes afvigelse og se på de strukturer og normer, der er årsag til afvigelserne. I denne sammenhæng kan normkritikken ses som et opgør med det, der kan betegnes som tolerancepædagogik. At være et tolerant menneske kan måske i manges ører lyde ubestridt positivt, men tolerance er baseret på en strategi om, at de, der lever op til fællesskabets normer, skal lære at tolerere dem, der afviger. Det afføder en skævvridning i forhold til, hvem der tildeles magt og privilegier.

"Tolerancepædagogikken er groft sagt baseret på en strategi om, at de, der er inden for normen (de normale) skal lære at tolerere dem, der er uden for normen ('de unormale'). Tolerancepædagogikken sætter således fokus på afvigerne" (Gundersen & Roien 2018: 276).

UDDRAG AF INTERVIEW MED PÆDAGOG:

"JEG SIGER FX TIL DEM. NÅR I KOMMER UD PÅ DEN ANDEN SIDE AF DEN HER DØR, SÅ ER VIRKELIGHEDEN BARE LIGE DERUDE. MEN HVORDAN VILLE I SELV HAVE DET MED, HVIS I KOM UD AF KLUBBEN, OG DER SÅ STÅR TO MÆND I KJOLER OG KRAMMER HINANDEN? DET ER JO HELT I ORDEN, AT I GØR DET HER - I SKAL BARE VÆRE OPMÆRKSOMME PÅ FOLKS ADFÆRD. NOGLE STEDER VIL I KUNNE KOMME TIL AT STØDE FOLK. I SKAL VÆRE OPMÆRKSOMME PÅ JERES OMGIVELSER, NÅR I GØR SÅDAN NOGET, OG DET GÆLDER JO FOR ØVRIGT OGSÅ ALMINDELIGE KÆRESTEPAR. I SKAL ALTID TÆNKE OVER, AT DER ER FOLK TIL STEDE, DER KAN REAGERE."

”Når man vender fokus væk fra de afvigende for i stedet at studere normen, undgår man samtidig at anerkende normen som noget neutralt indiskutabelt og privilegeret” (Lodahl 2018b: 255).

Tudefjæs eller bøsse?

VI ER I KLUBBENS FÆLLESRUM. EN STOR GRUPPE UNGE SER FODBOLDLANDSKAMP SAMMEN MED EN PÆDAGOG. EN SPILLER FALDER OG TAGER SIG TIL KNÆET.

PÆDAGOG: "TUDEFJÆS!"

UNG: "DEN FUCKING BØSSE, MAND!"

PÆDAGOG: "HAN ER IKKE BØSSE."

Er det en god idé at udråbe nogen som et tudefjæs? Og er det i denne situation nødvendigt at konstatere, at spilleren ikke er bøsse? Eller kunne dette være en gylden mulighed for at udfordre og forstyrre en generel dokumenteret tendens til homofobi omkring sport – ikke mindst den type, der særligt flourer blandt unge mænd på fodboldstadions landet over?

TIL ET VOKSENFACILITERET ARRANGEMENT MED EN TREDJE ANSAT I KLUBBEN.

UNG: "HVORDAN SMAGER SPERM? JEG HAR HØRT, AT DET KOMMER AN PÅ, HVAD MAN HAR SPIST, FOR EKSEMPEL ANANAS?"

PÆDAGOG: "SÅ TROR JEG MAN SKAL SPISE RIGTIG MEGET ANANAS."

FLERE UNGE I KOR: "HAR DU PRØVET AT BLIVE SPERMET I MUNDEN?"

PÆDAGOG: "JA, DET HAR JEG PRØVET."

UNG: "HVORDAN SMAGTE DET?"

PÆDAGOG: "JAMEN, JEG HAR JO PRØVET DET MANGE GANGE. HAR DU IKKE PRØVET AT SMAGE PÅ DIN EGEN?"

"SÅ SKAL MAN IKKE SNAKKE I DETALJER." ELLER SKAL MAN?

"MEST AF ALT VIL DE UNGE GERNE SPØRGE MIG OM TING, ALTSÅ IND TIL MIT PRIVATLIV. MEN JEG HAR DET SÅDAN LIDT, DER ER EN GRÆNSE." INTERVIEW MED EN ANSAT I KLUBBEN.

" ... NÅR MAN SIDDER MED MANGE UNGE, SÅ SKAL MAN IKKE TIL AT SNAKKE I DETALJER ELLER BEGYNDE AT GÅ HELT NED I DYBDEN MED, HVORDAN EN MAND OG EN DAME ER SAMMEN." INTERVIEW MED EN ANDEN ANSAT I KLUBBEN.

(DE UNGE BEGYNDER AT GÅ - TO UNGE ER TILBAGE)

UNG: "NEJ, DET ER MÆRKELT."

PÆDAGOG: "NÅ, MEN LIGESOM DET KAN HAVE FORSKELLIG SMAG, SÅ KAN DET JO OGSÅ HAVE FORSKELLIG KONSISTENS. MIN MANDS SPERM HAR TIT FORSKELLIG KONSISTENS. NOGET ER HELT SOM SNOT OG NOGET ER MERE FLYDENDE. SÅ HVIS DU GERNE VIL HAVE FLYDENDE SPERM, SKAL DU DRIKKE RIGTIG MEGET VAND."

UNG: "ER DU NOGENSINDE BLEVET SPERMET I ØJET?"

PÆDAGOG: "NEJ, DET HAR JEG IKKE PRØVET."

UNG: "ALDRIG?"

PÆDAGOG: "NEJ, MIN MAND STÅR JO IKKE 4 METER FRA MIG OG SIGTER."

Her synes strategien at være ganske generøs med private erfaringer og dybdegående detaljer - og fremstår alt andet end afgrænset og berøringsangst.

Bør der være nogle fælles retningslinjer her? En fælles genkendelig strategi eller tilgang fra pædagogernes side, så de unge ved, hvad de kan forvente? Eller er det bare positivt, at de unge kan spejle sig i forskellige professionelle med meget forskellige grænser?

"DET ER DET, VI FÅR VORES PENGE FOR - AT TURDE STILLE DE LIDT VANSKELIGE SPØRGSMAÅL." INTERVIEW MED PÆDAGOG.

Spørgsmålet er, om alle pædagoger er enige i det ovenstående? Og hvordan kan man i så fald som professionel blive klædt på til at stille de relevante vanskelige spørgsmål i de oplagte situationer, der opstår i samværet med de unge?

Hvordan og i hvilke sammenhænge kan det gøres på måder, hvor de unge oplever at blive mødt med interesse frem for fordømmelse, så de i sidste ende gerne skulle blive inspireret til selv at reflektere over eget sprog, egen adfærd og egne væremåder.

Ville det have betydning for pædagogers arbejde, hvis det var tydeligt fremskrevet i lovgivningen eller i en konkret politik eller handleplan ude i klubberne, at man som pædagog forventes at kunne facilitere mangfoldige samtaler om sex og seksualitet med de unge - måske endda med konkrete forslag til hvordan?

Til dette spørgsmål svarede en pædagog:

"JEG TROR DET IKKE, MEN JEG TROR, AT DET VILLE VÆRE TYDEligere FOR PÆDAGOGEN, AT DET FAKTISK ER DIN OPGAVER. VI ER SÅ FORSKELLIGE. FOR MIG VILLE DET MÅSKE VÆRE LIDT MERE BEHAGELIGT, AT JEG VIDSTE, DET STOD I LOVEN. DEN ANDEN VEJ RUNDT, SÅ VED JEG, DET STÅR SÅDAN SET ALLEREDE IMPLICIT I LOVEN."

Måske er det bare ikke nok, at det allerede 'implicit' står i loven?

Første skridt på vejen til at arbejde med usikkerhed og berøringsangst kunne være at prioritere at snakke om det internt i personalegruppen. Hvem gør hvad og hvordan? Hvad synes vi er svært - og hvordan kan vi hjælpe hinanden til at gøre det nemmere?

Kræver det fælles faglig front og enighed eller kan det være en styrke, at hver enkelt gør det på sin egen måde?

Udgangsreplik

Vi mener grundlæggende, at det er pædagogers ansvar at understøtte unges seksuelle dannelse - dels som omsorgspersoner og sparringspartnere men også som dem, der bør og tør udfordre stereotype normer og diskriminerende sprog og handlinger omkring køn, krop og seksualitet. Det er på denne baggrund, at vi har udvalgt vores eksempler. Via enkle spørgsmål og kommentarer har vi forsøgt at vise, at der er masser af åbninger eller invitationer i praksis, hvor pædagoger har mulighed for netop at være nysgerrige og forstyrre unges forestillinger, sprog og handling – men i den indsamlede empiri lod det til at være sjældent, at mulighederne blev udnyttet.

Vi er overbeviste om, at de udvalgte citater og situationsbeskrivelser er eksemplariske for pædagogisk praksis på skoler og i klubber landet over. Netop derfor finder vi det relevant at lægge op til refleksion over, hvordan der fagligt kan tages hånd om lignende situationer, så unge, der afviger fra diverse - generelle eller lokalt forankrede - normer for køn, krop og seksualitet, ikke skal opleve en hverdag med marginalisering, andetgørelse eller diskrimination i sprog og handling.

At dette desværre er tilfældet, som det ser ud i dag, kan vi bl.a. konstatere på baggrund af en rapport udgivet af LGBT Danmark. I rapporten 'Stop diskrimination i skolen' (LGBT+ Ungdom & LGBT+ Danmark 2021), der baserer sig på en spørgeskemaundersøgelse blandt 910 nuværende og tidligere LGBTQ+ elever mellem 13-25 år, fremgår det, at 93% af de adspurgte har oplevet homofobiske og transfobiske skældsord i skolen. Kun 23% af de adspurgte oplever at have lært noget om forskellige seksuelle orienteringer. Herunder mener kun 9%, at de har lært noget om forskellige kønsidentiteter.

Det er naturligvis ikke acceptabelt, at en gruppe unge mistrives i den grad, tallene fra rapporten indikerer, og derfor mener vi, at det er nødvendigt at handle. Pædagoger må også forholde sig til, at der er unge, som bevidst eller ubevidst står bag den diskriminerende adfærd. Så længe pædagoger enten lider af en form for berøringsangst ift. eller ikke er klædt fagligt på til at være nysgerrige på og udfordre unges diskriminerende og marginaliserende adfærd – lige så længe vil unge ude i landets klubber blive ved med at opleve denne adfærd som legitim.

Vi mener derfor, at der er behov for et øget fokus på arbejdet med unges seksuelle dannelse i klubpædagogisk regi. Som afslutning på dette indlæg vil vi derfor komme med en opfordring til at anlægge et normkritisk perspektiv på den pædagogiske praksis. En opfordring til at blive bevidste om, hvilke stereotype normer omkring køn, krop og seksualitet, der i praksis risikerer at begrænse både minoriserede og majoriserede unge. Lad os alle være nysgerrige, kritiske og

kreative i forsøget på at udfordre de unge, når de gennem sprog og handlinger udviser stereotyp og diskriminerende adfærd. Uanset om de gør det bevidst eller ubevidst – det er ikke intentionerne men effekten, der betyder noget.

”Normkritik handler i al sin enkelthed om at forholde sig bevidst til normerne i den kultur, som man [arbejder] i at undersøge dem kritisk og at handle aktivt i forhold til dem, når man synes, at det er nødvendigt” (Nørgaard 2021:16).

Når vi afslutningsvis vil tale for, at alle klubber formulerer nogle konkrete retningslinjer, en intern handleplan eller en politik omkring køn, krop og seksualitet, så er det ikke for at hæve politisk korrekte pegefingre og hævde sandheder om, hvad man må og ikke må tænke, sige og gøre. Det er derimod for at skabe et incitament til at få startet en reel dialog om unges seksuelle trivsel og dannelse. En løbende dialog der kan sikre, at retningslinjerne ikke bliver til statiske rigide regler mejslet i sten, men derimod vedbliver at være i proces – som et dynamisk redskab.

Forestillinger om køn, krop og seksualitet vil altid være i spil i ungdomslivet. Alle klubber er forskellige, og de unge har ikke samme behov, så derfor vil eventuelle retningslinjer være nødt til at afspejle behovene hos den aktuelle ungegruppe i hver enkelt klub. Men som det ser ud nu, er der unge, hvis trivsels-, deltagelses- og udfoldelsesmuligheder begrænses. Det har pædagoger et ansvar for at gøre noget ved. Det mener vi altså bl.a. man kan gøre ved at tage ansvaret for de unges seksuelle dannelse på sig. Pædagogerne er dem, der gerne skulle være der, når der er brug for at snakke om de til tider svære, vanskelige og tabuiserede emner som fx kønsidentitet, krop og seksualitet.

Sara Marie Sandfær, pædagog

Mia Azzopardi, pædagog

**Jacob Graack, pædagog og lektor ved Københavns
Professionshøjskole**

Referencer

Graack, J. (2022) Normkritik. I: Madsen, K.L., J. Jørgensen & J. Graack (red.) *Normkritik i pædagogisk praksis*. (41-57) København. Hans Reitzels Forlag.

Gundersen, M. & Roien, L. A. (2018). Normkritisk seksualundervisning - mangfoldighed, trivsel og antidiskrimination i skolen. I: L. A. Roien, V. Simovska & C. Graugaard (Red.) *Seksualitet, skole og samfund* (s. 273-297). Hans Reitzels Forlag.

LGBT+ Ungdom & LGBT+ Danmark (2021). *Stop diskrimination i skolen - LGBTQ+ elevers trivsel og vilkår i grundskolen*. <https://lgbt.dk/rapporter/>

Lodahl, M. (2018a) *Upassende opførsel – 100.000 ord imod den heteroseksuelle verdensorden*. København. Forlaget Solidaritet

Lodahl, M. (2018b) De fleste falder uden for normen. I: Roien, L.A., V. Simovska & C. Graugaard (red.) *Seksualitet, skole og samfund*. København. Hans Reitzels Forlag.

Nørgaard, C. (2021) *Han, hun, hen – Opdrag til ligestilling og mangfoldighed*. København. Gyldendal.

Køn, krop og seksualitet til forhandling på en produktionsskole

Nana Ernst Toldam

På baggrund af etnografisk feltarbejde på en produktionsskole¹ (nu FGU) undersøges vilkårene for unges udforskning af seksualitet, køn og krop². I artiklen udfoldes, hvad der udspiller sig i de unges forhandlinger, samt hvilke krydsninger og brud mellem opfattelser af normer for seksualitet, der opstår i den sociale og pædagogiske kontekst. Empirien åbner for de unges idealer om en *passende* seksualitet og kropsgørelse, og afslører, hvordan disse skaber frustrationer blandt de unge. Artiklen påpeger mulige konsekvenser af en fraværende pædagogisk stillingtagen til køn, krop og seksualitet i ungdomsregi.

Seksualitet, Køn, Krop, Ungdomsliv, Produktionsskole

Der hersker i dag en udbredt forståelse af, at kønsidentiteten, kroppen og seksualiteten tager form i løbet af ungdommen, hvilket understøttes af unges omfattende brug af sociale medier, der giver nye muligheder for at skabe digitale fortællinger om sig selv (Zeuthen & Graugaard, 2018).

Der ses generelt en bred forskningsmæssig interesse for køn, krop og seksualitet i både danske og udenlandske uddannelsessammenhænge (se fx Kofoed, 2005; Staunæs, 2004; Reay, 2001). Forskningen, der beskæftiger sig med kønnede, kropslige og seksuelle betydninger blandt børn og unge, viser, at køns-, klasse-, etnicitetsbestemte og heteroseksuelle normer og diskurser til stadighed former unges oplevelser af krop og seksualitet. Det gælder ligeledes, når unge bevæger sig i digitale arenaer (Ringrose et al., 2013). I dansk kontekst tager forskningen i langt de fleste tilfælde udgangspunkt i elever fra de gymnasiale uddannelser (Dahl et al., 2018; Arffman et al., 2016). Unge, der er uden for uddannelsessystemet, samt elever på eksempelvis erhvervsskoler og produktionsskoler, lader til at være en underbelyst gruppe i relation til køn, krop og seksualitet. De få eksisterende studier omhandlende produktionsskoleelever fremhæver dog gruppen som divers og præget af varierende sociale og faglige vanskeligheder (se fx Larsen, 2003).

¹ Produktionsskolen opstod som uddannelsesform i forlængelse af ungdomsarbejdsløsheden i 1970'erne og muliggjorde en kombination af produktion og skolegang for unge uden arbejde og uddannelse. I dag er den erstattet af den forberedende grunduddannelse (FGU) som en samling af en række uddannelsesforberedende tilbud for unge under 25 år (Børne- og Undervisningsministeriet, 2020).

² Artiklen baserer sig på forfatterens speciale i pædagogisk antropologi (Toldam, 2019).

Undersøgelser vidner om, at nutidens ungdomsgeneration generelt kæmper med mistro, stress og præstationspres, ligesom øvrige undersøgelser viser, at ungdomskulturen i dag er præget af høje forventninger til udseende og krop, hvilket forstærkes af digitale medier (Bakken, Sletten & Eriksen, 2019; Dahl et al., 2018).

Denne artikel sætter fokus på produktionsskoleelevers forhandlinger og praksisser knyttet til køn, krop og seksualitet. Centralt inden for pædagogikken er netop beskæftigelsen med videreførsel af viden og normer (Gulløv, Nielsen & Winther, 2017) og gør derfor undersøgelsen relevant i pædagogisk øjemed. Feltet søges belyst med udgangspunkt i et etnografisk feltarbejde gennemført i efteråret 2018 på en produktionsskole i en større dansk by.

Metodiske og analytiske indgange

Feltarbejdet fandt primært sted i ét af produktionsskolens værksteder, designværkstedet, hvor jeg fulgte 14 elever i alderen 16-21 år og deres to undervisere. Det strakte sig over tre måneder og bestod af deltagerobservationer, der foregik i krydsfeltet mellem produktionsskolen og det sociale medie, Instagram. Når et feltarbejde bevæger sig *online*, kan det betegnes som *internetetnografi* eller *virtuel etnografi* (Larsen, 2018). Jeg fulgte en tilgang om, at unges virtuelle færden skal forstås som en integreret del af deres levede liv, og observationerne af de unges liv på Instagram indgik derfor på lige fod med observationer på skolen. På Instagram kunne jeg følge med i, hvordan de fremstillede deres hverdag, både inden for og uden for produktionsskolens rammer.

Halvejs gennem feltarbejdet supplerede jeg observationerne med fokusgrupper for at få adgang til de unges sociale forhandlinger og normer (Halkier, 2016). Jeg afholdt fire fokusgrupper, hver sammensat med fire deltagere. Fokusgrupperne blev efterfølgende fulgt op af i alt fem semistrukturerede kvalitative interviews, så eleverne og underviserens individuelle perspektiver kunne komme til udtryk; løsrevet fra det til tider konfliktfyldte rum. Her sørgede jeg for at udvælge interviewpersoner, som var forskelligt positioneret i felten, både i forhold til alder, køn og seksualitet, herunder én underviser.

Eleverne udgjorde en heterogen gruppe unge, der var kommet til værkstedet med blandede erfaringer, og som levede vidt forskellige ungdomsliv. Deres vej til produktionsskolen var for de flestes vedkommende formet af en problematisk skolegang: Nogle var droppet ud af 10. klasse eller gymnasiet, mens andre bevidst havde valgt gymnasiet fra, fordi de havde dårlige erfaringer fra skolen. Eksempelvis var eleven Jasmine ikke "klar til ansvaret og presset" i gymnasiet, mens Magnus hellere ville "sidde derhjemme hele dagen og game" end at gå i skole. Hverdagsglimt fra Instagram afslørede de unges meget blandede baggrunde, hvor alkohol og stoffer hos enkelte var en del af hverdagen: Stefan fejrede sine nye tatoveringer med en øl søndag aften og groede hamp i vindueskarmen; Ida

holdt sin 18-års fødselsdag på en bar med veninderne, mens Rasmus var på loppemarked, når han ikke nussede sin kat på maven hjemme på værelset.

I værkstedet blev eleverne mødt af et forpligtende, omend flygtigt, fællesskab, hvor de forventedes at interagere med hinanden. Sidstnævnte forstærkedes særligt af, at netop det undersøgte værksted, hvor eleverne kunne fordybe sig i design og mode, altid havde en fyldt venteliste, ligesom selve produktionsskolen også blev anset som populær. Selvom de fleste unge var præget af faglige og sociale udfordringer, var de altså heldige og tilmed ambitiøse, når de var havnet i det eftertragtede designværksted.

Min empiriske opmærksomhed var afgrænset af et mikroperspektiv på de unges indbyrdes interaktioner og forhandlinger i værkstedet og på Instagram. Jeg indtog hurtigt en position som en form for *atypisk ung*: et begreb inspireret af antropologerne Eva Gulløv og Susanne Højlands *atypiske voksen* som en feltarbejder, der markerer sig fra de øvrige voksne ved at handle anderledes (2003). For netop at nærme mig elevernes hverdag, undgik jeg, i det omfang det var muligt, at omgås underviserne og i stedet *hænge ud* med de unge, både i værkstedet, i skolegården og i kantinen. Da jeg over for eleverne forklarede, at jeg var nysgerrig på, hvordan det var at være ung, blev jeg til min overraskelse mødt med "jamen, er du ikke selv ung?". Udover at blive positioneret som en af de unge, betød min forudsætning som etnisk dansk, langt-uddannet, heteroseksuel, ciskønnet kvinde givetvis, at jeg fik adgang til én slags viden og relationer i felten, ligesom jeg angiveligt havde fået adgang til andre værdifulde perspektiver med andre karakteristika.

Efterhånden opnåede jeg en fortrolighed med flere af de unge, hvilket gav mig adgang til deres sociale forhandlinger på godt og ondt. Eksempelvis placerede fortroligheden mig i situationer, hvor jeg som feltarbejder kom meget tæt på de unge og fik kendskab til konflikter mellem dem, også før underviseren blev involveret, hvilket affødte en række etiske overvejelser. Jeg havnede eksempelvis i en etisk udfordring, da jeg med en fokusgruppe lagde rum til en konflikt, der opstod eleverne imellem: Skulle jeg involvere underviseren i konflikten, eller lade eleverne forsøge at løse den selv? I selve situationen valgte jeg at opløse fokusgruppen og under de senere individuelle interviews give eleverne mulighed for at nuancere, hvad der var sket. Modsætninger og konflikter i felten, der rummer etiske dilemmaer, kan være interessante rent forskningsmæssigt, idet værdisæt og normer kan træde eksplicit frem i sociale brydninger (Demant, 2014). Dette viste sig også at være gældende blandt eleverne, da konflikten netop understregede de spændinger og uenigheder, der var på spil i forhold til *særlig* seksualitet og køn.

I kraft af at seksualitet, køn og krop kan være af sårbar karakter, var jeg bevidst om at arbejde med en øget etisk sensibilitet både i felten og efterfølgende i håndteringen af det empiriske materiale. Etiske spørgsmål rejser sig ligeledes,

når feltarbejdet finder sted blandt unge (Kampmann, 2003), og jeg sikrede mig derfor samtykke fra elever og undervisere, samt forældresamtykke fra de elever, der var under 18 år. Samtlige informanter fremgår derudover under pseudonymer.

Artiklen tager udgangspunkt i det empiriske materiale, der blev genereret i forbindelse med feltarbejdet, i form af feltnoter og citater fra elever og undervisere, og materialet åbner op for adskillige analyser. I denne artikel er mit analytiske blik fokuseret på forhandlinger og konstruktioner af maskulinitet og (hetero)seksualitet med teoretisk inspiration fra køns- og seksualitetsforskning (Frosh, Phoenix & Pattman, 2002; West & Zimmerman, 1987; Masters et al., 2013).

Et maskulinitetsideal

Vi står i gården. Værkstedets elever skal på udflugt i dag, og vi venter på de sidste, inden vi kan køre afsted. Magnus ryger. Han siger, at det stikker på låret. Han fik lavet fire nye tatoveringer forleden, og nu kan han tælle i alt 14 tatoveringer spredt på kroppen, herunder Magnus Maximus, som han i øvrigt er opkaldt efter, afbilledet på benet: "Han var sådan en romersk kejser, eller hvad fuck er det nu, det hedder... Så han ejede sådan dér halvdelen af verden, som han var med til at erobre... Altså der er fucking én mand, der har ejet hele verden, så hvorfor skulle jeg ikk' ku' gøre det?"

Magnus var nødt til at barbere hårene af på låret, da han skulle have de nye tatoveringer, og nu stikker det. Det må være ligesom at være pige – det må være nederen, siger han til de andre. Emma påpeger, at man altså ikke behøver at barbere ben, og at det ikke er alle piger, der gør det. Magnus undrer sig, barberer man sig ikke hver dag? Emma svarer, at der kan gå flere uger, mellem hun barberer sig. Magnus udbryder et "ad!" og spørger, hvordan man mon kan barbere sig i røven, uden at det går galt, mens han løfter benet og markerer, hvordan han ville gøre det.

Magnus er kæreste med Clara. Da vi sidder i bussen på vej hjem fra udflugten, fortæller han mig, at Clara var jomfru, da de mødte hinanden. Det er godt at være sammen med en jomfru, fordi hun er "pure". Han fortæller, at hvis ens kæreste har en ekskæreste, skal man "fronte" ham for at vise, at man er dén, der bestemmer. Engang fik han en skalle af en kærestes ekskæreste, som ikke var stærk, men derimod "svanset". Han demonstrerer med hænderne, hvordan det skete og viser et billede på sin telefon af sig selv med opsvulmet næse og blod i ansigtet. Magnus fortæller, at han har været sammen med [haft sex med] 20 piger, før han mødte Clara. Det er ifølge ham selv mange, når man er 18 år. Dog er det ifølge Magnus værre, hvis piger er sammen med "mange" (feltnoter, 2018).

I et interview uddyber Magnus:

Det jeg synes er, at det selvfølgelig også er ulækkert, hvis en dreng er sammen med mange. Men det er bare noget andet, når det er en pige... Det er bare ulækkert...

Nana: Kan du forklare, hvad det er, der er ulækkert?

Altså drenge, de bliver jo ikk' sådan dér slasket af at være sammen med mange piger, men piger bliver jo sådan fysisk sådan slidt af det... Man bliver jo mere løs altså sådan seksuelt, forstår du, hvad jeg mener?

Nana: Og er det noget, du sådan selv har kunnet mærke, eller?

Nej, ikke sådan lige umiddelbart. Eller lidt nogle gange selvfølgelig... Det er bare sådan... Sådan nogle personer føler jeg ikke, at man skal være kærester med...

Nana: Og hvad er det, der er forskel på, om det er en dreng eller en pige?

Hos drenge er det mere sådan en... En personlighedsting. Så hvis en dreng er sammen med mange, så er han højst sandsynligt idiot eller sådan noget, ikk'... Sådan en arrogant idiot, ikk'. Men det med piger... Bare sådan fysisk set, så bliver du bare slasket, hvis du er sammen med flere drenge.

Psykologerne Stephen Frosh, Ann Phoenix og sociolog Rob Pattman har i deres værk *Young Masculinities – Understanding Boys in Contemporary Society* (2002) undersøgt aspekter af maskulinitet blandt unge i et omfattende studie, og de peger på, at der er forskellige former for maskulinitet tilgængelig. De skriver: "... masculinities are not simply naturally occurring. Instead, they are constructed in social interactions and achieved through the use of the cultural resources available to particular boys and men" (Frosh, Phoenix & Pattman, 2002, s. 75). De trækker på den såkaldte *hegemoniske maskulinitet* som regulerende magt blandt drengene i studiet. Oprindeligt blev begrebet udviklet af maskulinitetsforskeren Raewyn Connell og dækker over en art maskulinitet, som tilskrives dominerende magt og forbindes med den "mest accepterede" mand (Connell, 2005). Denne maskulinitetsform er betinget af en obligatorisk heteroseksualitet, en såkaldt "toughness", magt, autoritet, konkurrencevillighed

samt underordning af homoseksualitet. Frosh, Phoenix og Pattman opstiller tre dogmer for drengenes konstruktion af maskuline identiteter: 1) Drengene må opretholde og vedligeholde en forskellighed fra piger i deres adfærd, 2) En populær maskulinitet er forudsat af en særlig hårdhed/”toughness”, dominans og kontrol, og 3) Der hersker en variation i maskulinitetsgraderne blandt drengene, hvor nogle opfattes som mere maskuline end andre.

Knytted Magnus’ selvfremsstilling til de ovenfor formulerede dogmer, positionerer han sig ud fra samme hegemoniske maskulinitetsidealer. Ved at fremhæve, at han undtagelsesvist har barberet sit ben i forbindelse med sine nye tatoveringer, og tilmed tilskriver barbering af ben som en kvindelig handling, markerer Magnus sig kropsligt anderledes end pigerne. Med sin påklædning og sit kropssprog udviser han ”toughness”. Han fremstår dominerende og autoritær i sin sammenligning af sig selv med Magnus Maximus, der ”ejede hele verden”, ligesom han virker voldsparat og kontrollerende i sin konstruerede regel om, at man skal ”fronte” potentielle ekskæresten til kæresten. Samtidig stiler han med sin selvfremsførelse efter en høj placering på ”rangstien” for maskulinitet. Generelt præges hans praksisser af en forudindtaget heteroseksualitet, hvor seksuelt aktive kvinder og mænd vurderes ud fra forskellige normsæt. I sin anekdote om, at han bankede en, der var ”svanset”, underordner han eksempelvis homoseksuelle mænd, ligesom han markerer sin magtfulde heteroseksualitet ved at forbinde sin kærestes status som jomfru med en form for ”renhed”. I den forstand udspringer Magnus’ maskuline *performance* ikke bare af hans egen krop, men i interaktionen med andre kroppe: særligt den krop, der af ham fremstilles som passende *feminin*.

Set i sociologerne Candace West og Don H. Zimmermans optik er Magnus med til at forstærke køn som et essentielt og biologisk fænomen. I teksten *Doing Gender* gør de op med køn som en naturlig, biologisk størrelse og argumenterer for, at køn skabes i sociale interaktioner, og at mennesket i stedet *gør* køn (West & Zimmerman, 1987). Denne tilgang kan oplagt sammenlignes med queer-teoretikeren Judith Butlers (1990) poststrukturalistiske performativitetsteori, hvis omdrejningspunkt er køn som magtfuld *performativ* størrelse. I tråd med disse tænkere skal menneskets performative køn altid læses ud fra en særlig ”kønslogik”, der skelner skarpt mellem mand og kvinde. Kvaliteter, der knyttes til *gender* (”socialt” køn) baseret på *sex* (”biologisk” køn), ses som naturlige, rigtige og essentielle kvaliteter. I en *performance* af disse kvaliteter reproduceres dermed denne kønslogik og den binære asymmetri kvinder og mænd imellem.

En passende krop

Under en fokusgruppe kommer de unges varierende normer og idealer for, hvordan kroppen kan og bør fremstilles på Instagram til udtryk i en diskussion om et særligt billede. Billedet er dukket op i mit Instagram-*feed*, efter jeg med min til formålet oprettede profil, er begyndt at *følge* elevernes profiler. På billedet

ses en ung kvinde, der træder op på en båd, som har hun lige været i vandet. Hun er iført bikini, hendes hår er fugtigt, og hun kigger direkte mod beskueren med halvåben mund. Hendes mave er flad, taljen smal, og huden har en solbrun glød. Det ser på én gang tilfældigt og opsat ud. Magnus og Noah bliver hurtigt enige om, at det er et "forkert signal at sende", mens Ayo mener, at "det må hun sgu da helt selv om", hvilket Ida er enig i. Derfra går bølgerne højt:

Noah: Det er jo bare ikke en ting, drenge gør!

Magnus: Hvis du ser mig poste et billede, hvor jeg ligger i undertøj, så ville du tænke "what the fuck!"

Ayo (råber): Neej, I don't give a shit! You can post whatever you want!

Noah: Jamen, det er ikke dét! Det er når man poster sådan noget... Det er dér, den går galt.

Ayo: Men hvad der i vejen med, at...

Noah (råber): Der er ikke noget i vejen med det... Jeg siger bare, det er mærkeligt!

Ayo: Alle folk ved, hvordan det ser ud, så at du lægger det op på nettet, det ændrer ikke...

Noah: Nej, men det er jo perspektivet over, at hun har en undskyldning med, at hun er "ude og bade bla bla"... Hun vil gerne vise sin krop.

Ayo: Det jo ikke nogen undskyldning! Hun er stolt over sin krop, og hun har trænet meget for den og bare godt vil vise den... Hvad fuck er problemet?

Noah: Der er ikke et problem, jeg synes bare, det er jam [underligt]... Det er fucking weird, mand. Det er ligesom, når jeg ser en pige, der... Der er mange piger, der laver den dér... Hvert tredje billede i undertøj, fjø! Sådan dér ligger i undertøj.

Magnus: Hvor de bare ligger i trusser...

Noah: Drenge skriver til dem, og det er kun for at bolle... Det er ikke, fordi de er interesserede i pigen jo... Du udstiller lidt dig selv...

Ida: Men hvad hvis de har lyst til det?

Noah: Det er bare en forkert måde.

Magnus: Jeg siger bare, jeg havde ikke ramt [skrevet til] en, der gjorde det.

Ayo: Det må man sgu da selv bestemme... I skriver alligevel i hendes DMs³, så I er bare glade...

Noah: Nej, vi gør ej! Jeg ville aldrig skrive til sådan én pige.

Magnus: Ej, det ville jeg heller ikke.

Ayo: Ville du aldrig slide [skrive] i en piges DM, hvis du så, hun havde lagt billede op, hvor hun havde fucking badetøj på?!

Noah (råber): Jeg siger, at jeg bare synes, det er lidt beskidt...

Ayo: Hvorfor er det beskidt? Kom med det for helvede!

Magnus: Så kan du lige så godt lade være med at have tøj på om sommeren.

En ny diskussion under samme fokusgruppe udspringer af et andet Instagram-billede, hvor en ung, veltrænet mand sidder i bar mave på kanten af et badekar fyldt med røde rosenblade. Magnus og Noah kategoriserer fyren som "ulækker", "klam" og "fimset". Ayo forholder sig anderledes til billedet:

Ayo: Hold nu kæft, mand! Det er jo ikke bøsset, at han har taget...

Noah: Der er ikke nogen, der siger, det er bøsset. Jeg siger, det er fimset...

Magnus: Det er ordentlig fimset.

Noah: JEG sagde, det var gay.

Magnus: JEG siger, det er gay.

Ayo: Har du et problem med gay alligevel udover det?

Noah: Øøh.

Ayo: Nå, har du så et problem med mig, eller hvad, bitch?

Uddragene viser, hvordan de fire unge positionerer sig i forhold til de afklædte kroppe på Instagram. Mens Ayo og Ida forsvarer, at man kan lægge billeder op af sig selv i bikini, såfremt man har "lyst til det" og er "stolt af sin krop", anfægter Noah og Magnus, at man som pige udstiller sig selv ved at poste bikinibilleder, og at det er "beskidt" og "forkert". At poste bikinibilleder som pige svarer altså til at være nøgen og invitere mænd til at "bolle" med en, og derfor ville de "aldrig skrive til sådan en pige". Samtidigt argumenterer de for, at det er "ulækkert", "gay" og "fimset" at poste afklædte billeder som dreng. Ayo, der bliver provokeret og stødt over de andres udsagn, udvander efterfølgende fra fokusgruppen, som derefter opløses.

³ Står for Direct Messages, som er private beskeder, der kan sendes mellem Instagram-brugere.

Masters et al. (2013) har undersøgt, hvordan unge amerikanske heteroseksuelt aktive mænd og kvinders seksualitet organiseres af såkaldt kulturelle scenarier baseret på det ældre teoretiske apparat *sexual scripts* udviklet af sociologerne William Simon og John H. Gagnon (1973). *Sexual scripts* er anvendelige til at markere distinktioner mellem forskellige normer, og perspektivet kan åbne op for en analyse af de unges diskursive positioneringer relateret til seksualitet.

Masters et al. peger på, at der overvejende hersker kongruens mellem et kulturelt script blandt de unge i deres studie, og en “traditional, mainstream, hegemonic, masculine and feminine sexuality found in the literature” (2013, s. 413). En sådan traditionel norm kan forstås som et kønnet script, hvor mænd og kvinders seksualitet opstilles som binære modpoler. Hvor mænd på den ene side forventes at være *playere* med et stort *sexdrive* og hige efter flere sexpartnere frigjort fra følelsesmæssige forpligtelser, tilskrives kvinder på den anden side at være seksuelt begæret, men uden selv at begære; at have et lavt *sexdrive*, samt at være mere eftertragtede, hvis de har mindre seksuel erfaring (Masters et al., 2013). Disse tendenser kan genkendes i Magnus og Noahs positioner i fokusgruppen, ligesom det vækker genklang i Magnus’ maskulinitetskonstruktion, som tidligere udfoldet. Eksempelvis er det for ham selv tilladt at være “sammen med” mange, mens det på den anden side er “ulækkert”, hvis kvinder er seksuelt udfarende (har et højt *sexdrive*). For ham er en “jomfru” således mere eftertragtet. Kvinder skal i hans optik – og i tråd med et traditionelt kulturelt script – være seksuelt begæret uden selv at begære.

På tilsvarende vis kan man argumentere for, at de unge i mine undersøgelser taler særligt ud fra et *kulturelt script*, hvor tolkningen af Instagram-billedernes signalværdi særligt afhænger af det afsendende køn. Magnus og Noah indtager således en position baseret på en heterotypiseret norm om, at seksualiteten er dikteret af kønnet: Piger, der poster billeder af sig selv i undertøj, gør det eksempelvis udelukkende for at “udstille” sig selv for den heteroseksuelle mandlige beskuer, og derfor bliver kvinden på billedet opfattet som promiskuøs. Det er på samme vis forkasteligt, når mænd afklædt lægger op til beskuerens begær og tolkes som afvigende homoseksualitet. Ida og Ayo positionerer sig på den anden side ud fra en norm om, at den enkelte, uanset køn, har frihed til at poste, hvad man vil. Kvinder har dermed ret til at vise deres krop frem, fordi de har lyst – ikke drevet af et ønske om et heteroseksuelt begær.

Ser man mod øvrig skolelivsforskning, der undersøger kønnede magtrelationer, er et klasseperspektiv hyppigt anvendt (se fx Reay, 2001; Hansen, 2009). Eksempelvis undersøger uddannelsessociologen Diane Reay (2001) kønnede magtrelationer i en britisk folkeskolekontekst i et arbejderklasse miljø. Reay peger på, at der er flere former for maskulinitet og femininitet tilgængeligt i klasserummet, men deres muligheder for at “gøre køn” er influeret af social klasse, etnicitet og seksualitet. Det samme gælder i Rasmus Præstmann Hansens afhandling (2009), hvor en passende heteroseksuel maskulinitet ophøjes blandt automekanikerelever præget af krydsende kategorier, herunder særligt klasse.

Der er oplagte paralleller at drage til produktionsskolekonteksten og de maskulinitets-, køns- og seksualitetskonstruktioner, der er tilgængelige her. Et blik på klasse som kategori, der krydser med andre sociale kategorier som køn, seksualitet og etnicitet, kan bidrage til at forstå elevernes positioner og normer. Inspireret af begrebet ”toughness”, der konnoterer en mere eftertragtet form for maskulinitet blandt børn tilhørende arbejderklassen (Reay, 2001), kan samme fænomen spores i produktionsskoleelevernes forhandlinger. Eksempelvis bliver de piger i værkstedet, der konnoterer en form for konventionel femininitetsform i fraværet af denne ”toughness”, kategoriseret af de øvrige elever og undervisere som ”pæne” (læs: kedelige) piger (feltnoter, 2018). Derudover synes forskellige former for og grader af en attråværdig ”toughness” tilgængelige i værkstedet, og Ayo og Magnus repræsenterer på hver deres måde konstruktioner heraf. Ayo, der af de andre elever ikke læses som ”pæn pige”, men som ved hjælp af sit hårde sprog og fremtoning, positionerer sig som ”gay”, hører hård hiphop, styrketræner og spiser steaks. Magnus (og Noah) positionerer sig som beskrevet ud fra en ”tough” og hypermaskulin norm, hvor kun nogle seksualiteter og kroppe accepteres baseret på en passende heteroseksuel maskulinitet. Taget elevernes ”hårde” baggrunde i betragtning, er det måske ikke overraskende, at netop denne norm ophøjes blandt nogle af eleverne. Sammenligner man med Hansens feltstudie på automekanikeruddannelsen (2009), hvor tilblivelsen af en heteroseksuel maskulinitet opstår ud af humor og jokes, synes netop humoren og latteren fraværende i produktionsskoleelevernes forhandlinger. I stedet er Magnus og Noahs heteroseksuelle maskulinitet kilde til provokation og frustration hos Ayo, Ida og flere af de øvrige elever. Den attråværdige ”toughness” indebærer således både inkluderende og ekskluderende elementer blandt eleverne, og i den forstand navigerer de unge i et dynamisk hierarki af maskulinitetsgrader og seksualiteter i værkstedet.

Selvom forhandlingerne indebærer modsætninger og modstand, havner de fleste elever i en resignation over Magnus og Noahs positioner. Som Ayo, der udvander fra fokusgruppen, indtager de øvrige elever en form for opgivende position. Jasmine siger for eksempel, ”til sidst var man bare sådan ‘ahh, ja okay, hvis det er det, du vil sige, så må du jo bare sige det’. Så til sidst så er det bare nemmere at være sådan dér, ‘jeg er ligeglad’” (interview, 2018).

En kønnet dobbeltmoral

Selvom Ayo og Ida hævder (hvilket de øvrige piger i værkstedet melder sig enige i), at man som pige kan poste afklædte billeder på Instagram ”for sin egen skyld” eller fordi ”man har lyst”, og ikke fordi man lægger op til et heteroseksuelt begær, har Ida valgt at have en privat profil på Instagram, for at ”fucked up mennesker” og ”gamle mænd” ikke kan følge med i hendes liv. Ayo og Ida mener, at det må være *mænd*, der aktivt vil følge Ida, fordi hun er ”ret pæn” og ”lækker” på sit profilm billede. Ayo påpeger ovenikøbet under en fokusgruppe, at fordelene ved at have en privat profil i særdeleshed gælder for piger (og ikke drenge):

Ja, som pige er det fedt at vide, sådan dér, jeg kan godt... Hvis det nu er, hun har nogle drenge, som hun ikke gider at have skal sidde og sende billeder til hinanden omkring de billeder, hun lægger op... Hvis hun tager et billede i bh, og de tager et screenshot, så kan jeg godt se... Så det er meget smart, at man kan sætte [ens profil] på privat...

Pigernes færden på Instagram følger således en nøje gennemtænkt strategi: Hvis man er stolt af sin krop og har lyst til at vise den frem, skal man gøre det, men det gælder samtidig om ikke at udstille sig selv afklædt, idet alle (læs: drenge/mænd) kan tilgå ens billeder. I den forstand kan Instagram – og teknologi generelt – siges at spille en afgørende rolle for de unges måde at organisere og fortolke deres egen krop og seksualitet. Ved at organisere deres færden på Instagram efter forestillingen om, at drenge/mænd ser med og potentielt vil tage *screenshots*, reproducerer Ida og Ayo de tolkninger, som de tidligere selv tog afstand fra. Her opstår altså en diskrepans: På den ene side siger de fra over for Magnus og Noahs obligatoriske heteronorm, hvor piger blev udsat for en *slutificering*, hvis de delte afklædte billeder af sig selv. På den anden side tilskriver de drenge og mænd grænseoverskridende hensigter over for dem, kun fordi de selv er piger. Dermed indtager Ida og Ayo en position, der bekræfter selvsamme heteronorm.

På den ene side taler pigerne en frigjorthed og ret til at fremstille sin krop frem; på den anden side undgår de selv strategisk at lægge afklædte billeder op af sig selv og/eller have en åben profil, hvor mænd kan lure og kontakte dem. Forhandlingerne om kropsgørelse på Instagram afslører dermed en kønnet dobbeltmoral blandt pigerne. Den tendens kan genkendes i den øvrige ungdomsforskning, eksempelvis i en rapport fra VIVE omhandlende gymnasieelevers opfattelser af køn, krop og seksualitet. Her tolkes (digitale) billeder af piger som mere seksualiseret end billeder af drenge, og det er en gennemgående opfattelse blandt de unge, at pigekroppen er et mere privat domæne end drengeskroppen på sociale medier (Dahl et al., 2018). Blandt folkeskoleelever peger professor i socialpsykologi Dorthe Staunæs i sin afhandling på, at børn og unge bevæger sig på en knivsæg mellem det *passende* og *frigjorte*. På den ene side hersker en "passende" heteroseksualitet, hvor piger bør være "passive og tøjle deres drifter", og på den anden side kan piger selv bestemme, hvad de vil – så længe de holder sig inden for passende grænser (Staunæs, 2004).

Afrundende pointer og potentialer for forandring

Artiklen har sat fokus på unge produktionsskoleelevers forhandlinger omkring køn, krop og seksualitet, og hvilke normer og praksisser der er knyttet til disse sfærer, i et krydsfelt mellem de unges hverdag online og offline. Empirien har vist, at der blandt nogle elever hersker en magtfuld, hegemonisk maskulinitet, som blandt andet giver sig til udtryk gennem heteronormative og ekskluderende forventninger til køn, krop og seksualitet. Opfattelserne giver sig til udtryk gennem forskellige forventninger til piger og drenges seksualitet og er samtidig kilde til konfliktoptrapninger mellem eleverne. Derudover afslører elevernes forhandlinger en *kønnet dobbeltmoral*, når de strategisk navigerer med deres køn, krop og seksualitet på det sociale medie, Instagram.

I den forstand bekræfter empirien den eksisterende forskning, der viser, at køns-, klassebestemte og heteroseksuelle diskurser til stadighed former unges oplevelser af krop og seksualitet – både når de bevæger sig *online* og *offline* (Ringrose et al., 2013; Kofoed, 2005; Staunæs, 2004). Normer, der kan have konsekvenser for unges muligheder for en fri undersøgelse og udvikling af deres identitet knyttet til seksualitet, køn og krop. Som beskrevet indledningsvist er det af flere omgange blevet dokumenteret, at nutidens ungdomsgeneration kæmper med mistrivsel, stress, præstationspres og høje forventninger til udseende og krop. Det gælder særligt unge, der identificerer sig inden for LGBTQ+ spektret, og unge homoseksuelle, biseksuelle og transpersoner oplever generelt større psykosocial mistrivsel sammenlignet med jævnaldrende heteroseksuelle og ciskønnede (Johansen, 2015).

Værkstedet og Instagram som krydsende felter afslører imidlertid også muligheder for udforskning og forandring. En gruppe af elever fremhæver tilmed under en fokusgruppe, at det i værkstedet er tilladt at klæde sig anderledes, end ens køn traditionelt foreskriver. Som Oscar siger, ”Jeg kan slet ikke forestille mig, hvordan reaktionerne på *gym* ville være over Mads’ pelsjakke... Hele skolen er generelt bare ret åben for... Ikke kun mode, men...”. Rasmus færdiggør Oscars sætning: ”Ja, folk der er anderledes i det hele taget.” En tilsvarende tendens ses på Ayos Instagram-profil, hvor hun hylder samme tilgang til tøj og skriver ”Clothes aren’t gender, rock it whatever you want” (feltnoter, 2018). Med West og Zimmermans tilgang til køn som performativ størrelse in mente, kan produktionsskolen og værkstedet give plads til andre måder at gøre køn på, sammenlignet med tilværelsen uden for skolen. De unge fremhæver tilmed denne plads til *anderledeshed* som motivation for at søge produktionsskolen frem for gymnasiet. I den forstand afslører empirien et fællesskab, hvor der er flere måder at *gøre køn* til rådighed, herunder på Instagram, og det vidner dermed om mulige ’sprækker’ for forandring og udforskning. Artiklen vidner dermed også om produktionsskolekonteksten som pædagogisk praksisfelt med behov – og potentiale – for at gribe de unge og sætte fokus på deres kønnede, kropslige og seksuelle trivsel.

Ekspertter peger på, at vellykket normkritisk⁴ og dialogbaseret seksualoplysning kan udgøre et vigtigt rum for dialog med unge om netop viden og holdninger til seksualitet, køn og krop, såvel som generel trivsel og digital dannelse (Gundersen & Roien, 2018). Seksualundervisning er obligatorisk, men timeløst forankret i grundskolen, hvorimod den på ungdomsuddannelser ikke er rammesat (Børne- og Undervisningsministeriet, 2022) og dermed som oftest fraværende, på trods af at det netop er i ungdomsårene, langt de fleste gør sig deres første seksuelle erfaringer. Unge har ad flere omgange netop efterspurgt mere og bedre seksualundervisning, og i år nedlagde gymnasieelever landet over undervisningen til fordel for en strejke i protest over den manglende obligatoriske seksualundervisning (Kristensen, 2022).

Øget seksualundervisning på FGU, erhvervs- og ungdomsuddannelser kan potentielt bidrage til unges muligheder for at begå sig i en verden med mange nye muligheder og hastigt forandrende betingelser for intimitet og teknologi. En sådan fagligt funderet pædagogisk indsats på undervisernes initiativ kunne givetvis have styrket de unges seksuelle og kønslige refleksion og bidraget til et fælles sprog. Dette ville i bedste fald kunne have rustet Magnus, Ayo, Ida, Noah og de øvrige elever til at håndtere de stedvise konflikter og have styrket en gensidig respekt og forståelse for hinanden.

Mere og bedre seksualundervisning stiller samtidig krav til det pædagogiske personales faglighed og viden om unges kønnede, kropslige og seksuelle dannelse. Det kalder på øget efteruddannelse af personalet, ligesom det understreger behovet for øget specialisering på eksempelvis pædagog- og læreruddannelserne. Der er således potentiale for positive forandringer i det pædagogiske felt i relation til unges kønnede, kropslige og seksuelle udforskning.

Nana Ernst Toldam, jordemoder, cand. pæd. i pædagogisk antropologi, master i sexologi – Forskningsassistent ved Sexologisk Forskningscenter, Klinisk Institut, Aalborg Universitet

⁴ I et normkritisk perspektiv er målet at synliggøre de normer, der omgiver os, og kritisk at undersøge deres begrænsende og undertrykkende konsekvenser (Lodahl, 2018).

Referencer

Arffman, M., Petersen, M. L., Bak, P. L., Svendsen, K. K. & Obel, C. (2016). *Ungeprofilundersøgelsen 2015*. Komiteen for Sundhedsoplysning.

Bakken, A., Sletten, M. A., & Eriksen, I. M. (2019). Generasjon prestasjon? Ungdomsopplevelse av stress og press. *Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 18(2), 45–75. <https://journals.oslomet.no/index.php/ungdomsforskning/article/view/3151>.

Butler, J. (1990). *Gender Trouble. Feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge.

Børne- og Undervisningsministeriet (2020). Produktionsskolerne i Danmark Del 1. <https://www.uvm.dk/publikationer/uddannelser-for-voksne/2000-produktionsskolerne-i-danmark-del-1>.

Børne- og Undervisningsministeriet (2022). Obligatoriske emner. <https://www.uvm.dk/folkeskolen/fag-timetale-og-overgange/fag-emner-og-tvaergaende-temaer/obligatoriske-emner>.

Connell, R. W. (2005) [1995]. Men's Bodies. I *Masculinities* (s. 45–66). Cambridge: Polity Press.

Dahl, K.M., Henze-Pedersen, S., Østergaard, S.V. & Østergaard, J. (2018). *Unge opfattelser af køn, krop og seksualitet*. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd. 2018. <https://www.sfi.dk/publikationer/unge-opfattelser-af-koen-krop-og-seksualitet-14254/>

Demant, J. (2014). Fokusgrupper – Mellem produktive modsætninger og problematiske konflikter. I L. Tanggaard, F. Thuesen & K. Vitus (red.). *Konflikt i kvalitative studier* (s. 203–26). København: Hans Reitzels Forlag.

Frosh, S., Phoenix, A. & Pattman, R. (2002). *Young Masculinities – Understanding Boys in Contemporary Society*. New York: PALGRAVE.

Gulløv, E., & Højlund, S. (2003). At arbejde med roller og relationer. I *Feltarbejde blandt børn: Metodologi og etik i etnografisk børneforskning* (s. 85–112). København: Gyldendal.

Gulløv, E., Nielsen, G. B. & Winther, I. (2017). Indledning. I *Pædagogisk antropologi. Tilgange og begreber* (s. 7-22). København: Hans Reitzels Forlag.

- Gundersen, M. M. & Roien, L. A. (2018). Normkritisk seksualundervisning – mangfoldighed, trivsel og antidiskrimination i skolen. I L. A. Roien, V. Simovska & C. Graugaard (red.). *Seksualitet, skole og samfund. Kritiske perspektiver på seksualundervisning* (s. 273-297). København: Hans Reitzels Forlag.
- Halkier, B. (2016). Fokusgrupper i samfundsvidenskabelig forskning. I *Fokusgrupper* (s. 9–21). Viborg: Samfundslitteratur.
- Hansen, R. P. (2009). *Autoboys.dk. En analyse af maskulinitets- og etnicitetskonstruktioner i skolelivet på automekanikeruddannelsen*. Ph.d. Københavns Universitet, København.
- Johansen, K. B. H., Laursen, B. & Juel, K. (2015). LGBT-sundhed. *Helbred og trivsel blandt lesbiske, bøsser, biseksuelle og transpersoner*. København: Statens Institut for Sundhed.
- Kampmann, J. (2003). Ethiske overvejelser i etnografisk børneforskning. I E. Gulløv & S. Højlund (red.). *Feltarbejde Blandt Børn. Metodologi Og Etik I Etnografisk Børneforskning* (s. 167–83). København: Gyldendal.
- Kofoed, J. (2005). Holddeling: Når der gøres maskulinitet og hvidhed. *Kvinder, Køn & Forskning*. 3: 42–52. <https://doi.org/10.7146/kkf.v0i3.28114>.
- Kristensen, S. L. (2022). Gymnasieelever strejker: 'Vi vil have seksualundervisning på skoleskemaet'. *Danmarks Radio*. 10. februar 2022. <https://www.dr.dk/nyheder/indland/gymnasieelever-strejker-vi-vil-have-seksualundervisning-paa-skoleskemaet>.
- Larsen, L. (2003). *Unge, livshistorie og arbejde – Produktionsskolen som rum for liv og læring*. Ph.d. Roskilde Universitetscenter, Roskilde.
- Larsen, M. C. (2018). Internetetnografi – På online feltarbejde mellem hverdagspraksisser og netværkskommunikation. I M. H. Jacobsen & H. L. Jensen (red.). *Etnografier* (s. 203–28). København: Hans Reitzels Forlag.
- Lodahl, M. A. (2018). De fleste falder uden for normen – heteronormativitet i den danske folkeskole. I L. A. Roien, V. Simovska & C. Graugaard (red.). *Seksualitet, skole og samfund. Kritiske perspektiver på seksualundervisning* (s. 253-71). København: Hans Reitzels Forlag.
- Masters, N. T., Casey, E., Wells, E. & Morrison, A. (2013). Sexual Scripts among Young Heterosexually Active Men and Women: Continuity and Change. *Journal of Sex Research* 50 (5): 409–20. <https://doi.org/10.1080/00224499.2012.661102>.

Reay, D. (2001). 'Spice Girls', 'Nice Girls', 'Girlies', and 'Tomboys': Gender Discourses, Girls' and Femininities in the Primary Classroom. *Gender and Education* 13 (2): 153–66.

Ringrose, J., Harvey, L, Gill, R. & Livingstone, S. (2013). Teen Girls, Sexual Double Standards and 'sexting': Gendered Value in Digital Image Exchange. *Feminist Theory*. <https://doi.org/10.1177/1464700113499853>.

Simon, W. & Gagnon, J. H. (1973). *Sexual Conduct – The Social Sources of Human Sexuality*. New Brunswick/London: Aldine Transaction.

Staunæs, D. (2004). *Køn, etnicitet og skoleliv*. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.

Toldam, N. E. (2019). *Performende forhandlinger. En undersøgelse af kønede, kropslige og seksuelle forhandlinger blandt produktionskoleelever i krydsfeltet mellem et designværksted og Instagram*. Kandidatspeciale i Pædagogisk antropologi. Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse (DPU). Emdrup: Aarhus Universitet.

West, C. & Zimmerman, D. H. (1987). Doing Gender. *Gender and Society* 1 (2): 125–51.

Zeuthen, K. & Grauggard, C. (2018). Børn og unges seksuelle landskaber. I L. A. Roien, V. Simovska & C. Graugaard (red.). *Seksualitet, skole og samfund. Kritiske perspektiver på seksualundervisning* (s. 157–88). København: Hans Reitzels Forlag.

Kompromisløsagtig natklubpædagogik - Safer space-ambassadørers seksualpolitiske praksis og udspændte meningsproduktion

Adam Gilbert Jespersen

Med afsæt i safer space-politikker og interviews med safer space-ambassadører på en sexpositiv og queer-orienteret technoklub i København undersøger artiklen, hvilke mønstre der kan siges at kendetegne safer space-arbejdets meningsproduktion, og hvordan disse kan tolkes i relation til andre tryghedspraksisser i nattelivet. Interviewene er foretaget som led i etnografisk feltarbejde, hvor forskeren selv har deltaget som safer space-ambassadør, og er afledt heraf rammesat som *tale inden for praksis*. Artiklen viser med tre analytiske nedslag, *pædagogen, klubben og pædagogikken*, hvordan safer space-arbejdets løsagtige forhold til kontraktliggørelse, markedsføring og retliggørelse øjensynliggør praksissens *kompromisløse* meningsstruktur. I relation til safer space-ambassadørers insisteren på stræben som mål, community som klubtilbuddets form og samtykke som grundprincip, uddybes det, hvordan polære hensyn tolkes som præmis for arbejdet snarere end som anledning til faste kompromisdannelser og generaliserede handlingsanvisninger.

Tryghed, natteliv, sexpositivitet, samtykke, repræsentation

I de senere år er der i det københavnske natteliv blevet introduceret en række initiativer med det til fælles at skulle øge festdeltageres tryghed, bl.a. ved at sætte ind over for seksuelle krænkelser og diskrimination. I mange tilfælde knyttes disse initiativer til den feministisk forankrede term *safer space*, og nogle steder er såkaldte safer space-ambassadører (i det kommende bare kaldet ambassadører) ansat til at (med)skabe tryggere rum, forebygge og håndtere overskridelser af grænser samt undervise i god opførsel.

Artiklen formidler én af en række analyser, som mit feltarbejde på natklubben Ved Siden Af indtil videre har affødt, og har foruden at belyse ambassadørers polære meningsproduktion også til hensigt at introducere den pædagogiske offentlighed til felten og arkivere praksissens tilblivelsesproces. Nærværende analyse tager afsæt i klubbens safer space-politikker samt to interview fra slutningen af 2021 med de på daværende tidspunkt ansvarshavende og mest erfarne ambassadører, Denise og Sofie, og foreslår, hvordan safer space-ambassadørers meningsproduktion kan lokaliseres i det pædagogiske praksislandskab. Målet er ikke så meget at fastslå endeligt, hvad safer space-arbejdet består i, eller at tænke *mod* det ved at afsløre det som problematisk. Der er nærmere tale om et forsøg på at tænke *med* dets udspændtheder og foreslå en række analytiske nøgler til videre åbning af forskningsfeltet.

Ved Siden Af, Club Mafia og Københavns Frie Promotere

Den københavnske natklub Ved Siden Af (VSA) profilerer sig som en sexpositiv og queer-orienteret teknoklub. Folkene bag kørte tidligere undergroundklubben Et Andet Sted på Grøntorvet i Valby, men måtte efter blot otte måneder flytte og endte som følge af kommunale regler om støjzoner i 2018 med at overtage kælderlokaler ved Rådhuspladsen. Her oplevede klubbens personale og community en tilstrømning af nye gæster, der ikke var bekendte med miljøets såvel skrevne som uskrevne regler og værdier. Foranlediget af denne situation blev der mobiliseret et "samtaleforum mellem klubgængere, som syntes, det var vigtigt at forbedre tingene" (Denise). Dette førte til etableringen af Club Mafia, der startede som et frivilligt aktivistisk foretagende, men som på et tidspunkt begyndte at tage imod betaling, både på VSA og i andre dele af det alternative natteliv. Generelt er nattelivet kendt for at udgøre et domæne for unge menneskers alkoholindtag, forhandling af dagtidens normer og kontrolleret kontroltab (Søgaard, 2013: 108), og "(u)tryghed antages ofte at være et naturgivet fænomen, ligesom kontroltiltag, der er iværksat for at sikre tryghed, fremstilles som apolitiske" (Søgaard, 2014: 32). *Apolitisk* skal her ikke forstås i direkte relation til partipolitik, men nærmere som synonymt med *værdineutral* eller *ikke-normativ*. Club Mafia har i denne forbindelse skilt sig ud ved at repræsentere et eksplicit politisk opgør med nattelivets scripts og normer samt ved ligefrem at ville "uddanne folk" (Hove Olsen & Sheuer-Hansen, 2018). Deres pædagogiske intervention blev i starten mødt med en del forargelse, men allerede året efter, i 2019, blev der i København introduceret en række ikke-aktivistiske indsatser med på sin vis beslægtede formål, såsom Unge Ravne og Københavns Kommunes natteværter. Andre natklubber har også sidenhen taget selve safer space-termen til sig (Ibyens redaktion, 2018).

Både VSA og Club Mafia er medlemmer af Københavns Frie Promotere (KFP), der udgøres af en række aktører fra det, de selv kalder det kulturbårne (overfor drukbårne) natteliv. VSA adskiller sig imidlertid fra andre medlemmer ved at have en fast base og være lokaliseret så centralt i København som Rådhuspladsen. I starten af 2022 vedtog KFP's medlemmer at forpligte sig på et fælles safer space-manifest, som også vil inddrages i analysen. Både KFP og Club Mafia har desuden været repræsenteret i et advisory board, der har vejledt Københavns Kommunes Restaurations- og Nattelivsplan 2021. I denne indvarsles der en række tiltag, som kan synes meget lig KFP's manifest, f.eks. "klarere retningslinjer for den forventede og acceptable adfærd hos nattelivets gæster" og "en større tilstedeværelse af myndighedspersoner, der kan guide folk" (Københavns Kommune, 2021). Club Mafia er ikke længere aktive *på gulvet*, men siden september 2021, hvor natklubberne genåbnede efter covid-19-nedlukning, har VSA anvendt et internt hold af ambassadører. Dette hold administreres primært af en af artiklens informanter, Denise, som også har været aktiv i Club Mafia fra begyndelsen.

Polyamorøs praksisteori og tale inden for praksis

Idet artiklen har for øje at åbne døren på klem til en underbelyst afkrog af pædagogikken snarere end at lukke videnshuller i et veletableret felt, er dens analysestrategi med inspiration fra både den undersøgte felt selv og filosof Kirsten Hyldgaard (2022: 52, 148) kendetegnet ved en vis spekulativ *løsagtighed* fremfor målrettet gådeløsning. I et interview bruger kønsforskerne Mathias Danbolt og Dorthe Staunæs betegnelsen *polyamorøs* (orientering mod flere samtidige seksualpartnere) til at beskrive deres åbne forhold til affektteori(er) (Danbolt et al., 2015: 12-13). Nærværende artikel kan siges at være forankret i praksisteorien i så polyamorøs en forstand, at den, som kulturteoretikeren Andreas Reckwitz plæderer for, omfavner såvel Pierre Bourdieus praxeologi som Judith Butlers performativitetsteori (Reckwitz, 2002: 243-44). Der opereres i det følgende med en forståelse af praksis som kendetegnet ved på én gang kropslige og meningstilskrevne adfærdsmønstre (Ibid.: 250), der (re)produceres ved gentagelse og *citering* (Butler, 2020a: 88).

Det overordnede perspektiv for den etnografiske undersøgelse, som artiklen her formidler en af analyserne fra, trækker på Jean Lave og Etienne Wengers sociale og situerede blik på læring (Lave & Wenger, 1991). Læring er her kendetegnet ved, at praksisfællesskabers nyankomne gennem deltagelse i moden praksis bevæger sig fra position som legitim perifer deltager (lpd) henimod fuld deltagelse (fd). I følgende analyse vil perspektivet ikke anvendes aktivt, men snarere tjene som metaoptik, og der vil i henhold hertil skelnes mellem *community* som empirisk objekt og *praksisfællesskab* som analytisk kategori i analysen af communityet. *Praksis* skal i denne sammenhæng forstås som medskabelsen af tryktere rum.

Selv at indtage rollen som ambassadør var ikke noget, jeg på forhånd havde sigtet efter, men da jeg i forbindelse med mit øvrige observationsbaserede feltarbejde blev det tilbudt, forekom det mig at være en enestående chance for at tilegne mig et situeret indblik i arbejdet. Som sociologen Lee Monaghan viser med sit forskningsansporede arbejde som dørvagt, er det afgørende for empiriproduktionen, hvorvidt forskersubjektet opfattes som autentisk repræsentant for den praksis, der undersøges (Monaghan, 2003). Jeg har i den henseende været privilegeret, derved at jeg qua foregående deltagelse som lpd i praksisfællesskabet, en nær ven som gatekeeper og en oprigtig interesse for safer space-arbejdet fra starten er blevet tolket som in-group. Feltarbejdet begyndte i efteråret 2021 og har indebåret syv vagter af hver seks til ti timer som ambassadør. Stort set fra starten har det situerede læringsperspektiv også informeret min deltagelse (lpd) i felten/praksisfællesskabet (Hasse, 2003: 72), hvorved min deltagelse kan lokaliseres i et spændingsfelt mellem social mesterlære og pædagogisk forskning. Den personlige sammenfiltrering med felten afstedkommer meget vel blinde vinkler, men den har syntes helt afgørende for projektets adgangs- og mulighedsbetingelser og er, vil jeg hævde, langt mere produktiv end hæmmende for analysen.

Da jeg med denne artikel agter at belyse safer space-arbejdets pædagogiske meningsproduktion snarere end praksis selv, trækkes der mindre på mine feltnoter og mere på to interview fra slutningen af 2021 med de på daværende tidspunkt ansvarshavende og mest erfarne ambassadører, Denise og Sofie. Interviewene tager med inspiration fra *socionautics* (Demant et al., 2010: 148) afsæt i fælles erfaringer fra felten for på den måde at styrke betingelserne for en social og praksisnær empiriproduktion, uden at denne – som jeg med et mere direkte afsæt i egne praksiserfaringer kunne risikere – blot repræsenterer egne meningstilskrivelser. Informeret af sondringen mellem tale *om* og tale *inden for* praksis (Lave & Wenger, 1991: 107-109) har jeg forsøgt at stimulere betingelserne for sidstnævnte ved som lpd at bidrage med *konstruktivt naive perspektiver og spørgsmål* (Ibid.: 117) inden for praksissens *spørgerum* (Wackerhausen, 2004: 20). Artiklens genstand er således overvejende lokaliseret på det sproglige/diskursive område, men ud fra en praksisteoretisk optik, der ikke privilegerer dette. Diskurs forstås her som nivelet med andre praksisformer, som *for praksissen meningsfuld sproglig konstruktion af verden* (Reckwitz, 2002: 254).

Analytiske åbninger

Med henblik på at kontekstualisere safer space-arbejdets pædagogiske meningsproduktion, konsulterer artiklen queerteori og normkritisk pædagogik samt forskning i (nat)klubber og safer spaces, i forlængelse af hvilke den foreslår en række polære begrebspar til at beskrive den sociale praksis' meningsproduktion. Da der snarere er tale om åbningen af et nyt forskningsområde i krydsfeltet mellem aktivisme, pædagogik og tryghedsarbejde end lukningen af videnshuller, har jeg vurderet det mere gavnligt for analysens formidlingskraft med løbende referencer til relevant litteratur end med en klassisk indledende forskningsoversigt, da en sådan ville pege i mange retninger og alligevel skulle gentages løbende.

Artiklen vil i tre analyseafsnit med fokus på pædagogen, klubben og pædagogikken vise, hvordan safer space-arbejdets løsagtige forhold til henholdsvis kontraktliggørelse, markedsgørelse og retliggørelse øjensynliggør dets udspændtheder mellem polære hensyn, kendetegnende for det, vi kan kalde en kompromisløsagtig (nat)klubpædagogik. Begrebet *kompromisløsagtig* er blevet til i analysearbejdet og skal læses som et skizonym, et sammensat ord med to meningsfulde skæringspunkter: Kompromisløs-agtig henviser til arbejdets insisteren på ikke at kompromittere polære hensyn samt anderkendelsen af i praksis ikke i absolut forstand at kunne undgå dette, mens kompromis-løsagtig henviser til en modmagtsorienteret præference for løse (ikke-fikserede) og queer (afbøjede og subversive) kompromisdannelser.

Pædagogen: Ambassadørernes kaldslignende omsorgsarbejde

På VSA er det lønnede tryghedsarbejde, som kendetegner dørvagtsprofessionen,

delt mellem tre parter: dørvagter, pickere og ambassadører, hvoraf dørvagters område i grove træk begrænses til det, udsmidere historisk har varetaget (Søgaard, 2013: 177), mens pickere står for selektionen af, hvilke gæster der gives adgang til klubben, og ambassadører overvejende varetager det servicemæssige og pædagogiske arbejde på gulvet. VSA og KFP bruger, som det er blevet normen i aktivistiske miljøer, termen *safer* fremfor *safe* space ud fra en anerkendelse af ikke i absolut forstand at kunne indfri løfter om fuldkommen tryghed for alle samt understrege arbejdets fokus på *stræben* fremfor endemål. I dette afsnit vil det vises, hvordan safer space-arbejdet kan forstås som en løbsagtig kontraktliggørelse af et skjult omsorgsarbejde i communityet. Omsorgsarbejdet er blevet kontraktliggjort og pædagogiseret for at bevare og beskytte det førhen mere undergrundsbaserede community, der foranlediget af klubbens relokalisering til Indre By har oplevet en udvidet berøringsflade til mainstream-nattelivets scripts og normer for (seksuel) interaktion.

Ifølge Denise og Sofie er safer space-arbejdet ikke noget, de har overtaget (ovenfra) fra nattelivets konventionelle tryghedsarbejde, men snarere en kontraktliggørelse (nedenfra) af en førhen almen omsorgsfuld praksis i communityet. Da klubben åbnede, var *ambassadør* blot en uformel betegnelse for faste gæster, som kunne repræsentere denne omsorgsfulde praksis, og begge informanter beskriver, hvordan rollen som ambassadør ikke ligger så fjernt fra deres foregående eller øvrige væremåde på klubben:

Sofie: [...] jeg kan ikke rigtig tage til fest uden at holde øje med det hele; hvis jeg ser nogen, der sidder alene og har det dårligt eller sådan noget, så går jeg over til dem med det samme

Der kan således (retrospektivt om ikke andet) siges at være tale om, at safer space-arbejdet er begyndt som *skjult arbejde* (Vammen, 1982). Sidenhen har det for Denises vedkommende i en mellempriode haft karakter af frivilligt aktivistisk arbejde qua hendes engagement i Club Mafia, mens det for Sofies vedkommende nærmere har kunnet betegnes som baggrundsarbejde, idet hun var ansat på klubben som bartender, hvormed safer space-arbejdet lå bagom hendes formelle arbejdsopgaver:

Sofie: [...] på det tidspunkt havde vi jo [...] kun de her regler og så havde vi Club Mafia en sjælden gang i mellem, og så endte det ligesom bare med at være mig, der altid lidt tog de ting, der nu engang kunne opstå

Siden da er rollen som ambassadør blevet direkte lønnet *arbejde*, hvilket har medført skærpede krav til *nytte- og målorientering* (Mottelson, 2017: 56-57).

Denise beskriver, hvordan hun nogle gange oplever ”det der imposter-syndrom, fordi der jo ikke er nogen uddannelse i at være safer space”, mens Sofie beskriver det paradoksale i, at jo bedre praksisfællesskabet fungerer, jo mere overflødig bliver rollen som safer space-ambassadør: ”Det er også fedt, når der bare er en aften, hvor alt spiller [...] men det føles fandeme også underligt at blive betalt for sådan at gå lidt rundt”. Herved kan vi se, hvordan kontraktliggørelsen afstedkommer krav til ambassadørerne selv om at skulle levere et godt stykke arbejde.

I forbindelse med at ansætte nye til jobbet har VSA gjort sig en række overvejelser omkring, hvad der kendetegner den gode ambassadør: ”[...] du skal være utrolig empatisk og bare være sådan ’det handler overhovedet ikke om mig lige nu’” (Denise). De inderlige, altruistiske motiver, som praksissen knyttes til, kan siges at kendetegne en *kaldslignende pædagogik*, derved at ambassadørerne må have ”opmærksomheden rettet mod udforskningen af det gode [...] formuleret som forskellige varianter af frigørelse” (Ibid.: 50). Disse forsøges integreret i (fremfor kompromitteret af) kontraktliggørelsen, for som Sofie siger om de i hendes optik forbilledlige klubber i Berlin, så er fælles stræben efter et tryggere rum for dem ”mere bare sådan en way of doing”. I forlængelse heraf beskriver begge informanter, hvordan der med det, at safer space-politik de senere år er blevet trendy, følger risici for, at folk engagerer sig af de forkerte grunde. I antropolog Thomas Friis Søgaards undersøgelse af dørvagter er arbejdsgiverne ligeledes mistænksomme overfor ansøgers motiver for at indtræde i jobbet, men hvor det der drejer sig om *bodybuildertypen*, for hvilken dørvagtstitlen formodes at bidrage til en selvfortælling om maskulin overlegenhed (Søgaard, 2013), lægges der i forbindelse med ansættelsen til jobbet som ambassadør vægt på, at det godt kan ”blive lidt for feministisk aktivistagtigt. Og det ved jeg godt, vi startede som, men det skal ikke være en personligt motiveret selvrealiseringsting, du gør” (Denise). Ligesom det i Søgaards undersøgelse er *bodybuildertypen*, der mistænkeliggøres, er der her ikke tale om en devaluering af feministisk aktivisme, men snarere tværtimod en mistænksomhed over for *den feministiske aktivist* som profitabel identitetsmarkør i et spil om, hvad vi kunne kalde *subkulturel kapital* (Wilson, 2006: 135).

Klubben: Community på markedsvilkår

Safe(r) spaces har fra nogle af de første betegnelser som sådanne (i homo- og kvindemiljøer i slutningen af 1960’erne) været kendetegnet ved *community building* som metode til at etablere trygge, afgrænsede communities (Kenney, 2001: 21, 24). Ofte har disse abonneret på et ideal om *inklusive separatisme* (Ibid.: 111-13), udspændt mellem en bred sagsorienteret inklusivitet og en særlig omsorg for (varierende) marginaliserede grupper. I dette afsnit vil det vises, hvordan safer space-arbejdet på VSA sigter efter at (med)skabe forpligtende fællesskaber, kendetegnet ved en slags inklusiv separatisme, samt hvordan arbejdets løsagtige forhold til markedsgørelse fremkalder en sondring mellem

ikke at gøre noget forkert og at gøre det rigtige. I sin analyse af Torontos rave-miljø foreslår Brian Wilson (2006: 157) tre begrebsliggørelser af community, som jeg også vil hævde produktive for en forståelse af communityet på VSA: forestillede, identitetsbaserede og forbrugsbaserede.

Forestillede fællesskaber knytter sig til forestillingen om en fælles sag, og de fleste medlemmer har meget vel ikke mødt hinanden, men kan alligevel føle sig forbundne gennem en sådan forestilling (Wenger, 2010: 184). Når der tales om communityet på VSA, er der ikke tale om en formelt afgrænset gruppe, men et forestillet fællesskab af folk med en fælles sag og praksis, den bedre fest og det tryggere rum:

Denise: Jeg har i hvert fald ikke oplevet den samme merge af folk, men det er nok også fordi, at rave-miljøet er mere sådan communitybåret [...] Du kan i hvert fald ikke have en sexpositiv klub, hvis alle render rundt og er egoister

Communityet kan forstås som *identitetsbaseret* i en identitetspolitisk forstand, derved at ambassadørerne opererer med en opmærksomhed overfor måderne, hvorpå forskelle og ligheder rammesætter, hvilke liv der repræsenteres som forståelige og tilgængelige for forskellige personer. Repræsentation kan med andre(s) ord både handle om "identifikationsmuligheder og dannelse til at indgå i et mangfoldigt demokratisk samfund" (Gundersen & Roien, 2018: 282). På baggrund af et ideal om social retfærdighed prioriteres queers, transkønnede, nonbinære¹, BIPoCs² og andre marginaliserede personer i nogen grad, både i døren, i personalet og i lineuppet (DJ's) for at tilbyde (identifikations) muligheder for dem, der ikke nødvendigvis flyder i sådanne. Der er her ikke tale om kvoter, men snarere et vedtaget hensyn: "Jeg synes helt klart, at det er rigtigt, at man gør det, at man vælger [minoriteter] til, men man skal virkelig hele tiden huske at tjekke ind med sig selv" (Denise). Dette citat vidner om arbejdets kompromisløst udspændthed: Hensynet til identitetsbaseret repræsentation er *helt klart* rigtigt, men ambassadøren bør samtidig *hele tiden* mærke efter, hvorvidt eller hvordan det er det rigtige i den konkrete situation.

Som en del af nattelivets oplevelsesøkonomi er communityet omkring VSA også på sin vis *forbrugsbaseret*: "Vi sælger jo en queerklub, og vi sælger et community og en musikprofil" (Denise). Et særegent træk ved klubbens produkt er dog, at *community* ikke kun tilskrives mening som klubtilbuddets indhold, men tillige dets form, idet den festkultur, som KFP og VSA repræsenterer, forsøges forskudt fra nattelivsøkonomiens konventionelle producent/forbruger-forhold henimod et mindre asymmetrisk vært/gæst-forhold (lpd/fd-forhold), hvor alle

¹ Identifikation udenfor, mellem og/eller i opposition til den binære opdeling af køn i mænd og kvinder.

² Black, Indigenous, and People of Color

har et fælles ansvar for rummet: ”Create a feeling of ownership. Guests and promoters should not just act according to rules [...] Whenever you enter a safer space, you become a part of it and representative of it” (KFP, 2022).

Den måde, hvorpå communityet tilskrives mening, er meget lig de nøglefortællinger om frihed, demokrati og markedsgørelse, der kendetegner fritids- og ungdomsklubpædagogers professionsidentitet (Ringskou et al., 2020). Der kan således (om ikke andet på et meningsplan) spores kritisk-frigørende pædagogiske træk på tværs af den traditionelle klubpædagogik og det, vi kan kalde natklubpædagogikken: ”Arbejdet med målgruppens ret til at være deltagere i klubbens forskellige fællesskaber indebærer et særligt blik for børn og unge i udsatte positioner og en opmærksomhed i forhold til, at fællesskaberne skal byde dem velkomne som værdifulde, aktive deltagere” (Ibid.: 70).

I begge klubkontekster finder vi desuden en bekymring over, at markedsgørelsen truer det pædagogiske arbejde, men hvor bekymringen for fritids- og ungdomsklubberne særligt knyttes til udfordringer med få nok *kunder i butikken* (Ibid.: 73), går bekymringen for VSA snarere på, at den popularitet, som klubben, rave-miljøet og queerscenen har opnået de senere år, tiltrækker mange gæster, der tænker sig *som* kunder i butikken, forstået ved at de står i kø, betaler, overholder reglerne og derpå føler, at de har gjort deres. Sofie beskriver, hvordan deltagerne både i tiden som undergrundsklub før relokaliseringen til Indre By og nu igen efter safer space-interventionen og samfundsmæssige bevægelser som #MeToo kan siges at opføre sig ordentligt, men at der er sket et skifte: Nu gør de som regel ikke noget *forkert*, men ofte gør de heller ikke *det rigtige*: ”Den der community-ting er der ligesom ikke mere på samme måde, så man passer ikke på hinanden på samme måde” (Sofie). Dette skal ikke forstås som en generel karakteristik, men som et mønster, og Sofie fremhæver også, at den tilsyneladende øgede forekomst af individualistisk forbrugermindset i nogen grad kan komme af det øgede fokus på gæsters opførsel.

Pædagogikken: (Sex)positiv tryghed og normkritisk samtykkeprincip

I mit feltarbejde har jeg flere gange noteret mig en tese blandt personale og stamgæster om, at det især er, når sex ikke tillades i rummet, at der finder krænkelser sted. Dette ud fra en logik om, at interaktionsformer, når ikke de åbent kan praktiseres eller tales om, risikerer at hvile på fikserede antagelser og normer snarere end samspil og dialog. I dette afsnit vil det i relation hertil vises, hvordan arbejdet ud fra dets stræben efter (sex)positiv tryghed opererer med et bredt samtykkeprincip, der kan tolkes som en løsagtig *retliggørelse*. Dette med en hensigt om at bremse heteronormative antagelser, scripts og normer, men ikke så meget for at skabe orden som for at skabe plads til ellers undertrykte queer identifikationer, orienteringer og praksisser. Med et sådant princip kan arbejdet forstås som queer-orienteret, ikke blot i en identitetspolitisk forstand ved at

prioritere *bestemte* identiteter, men også i en mere normkritisk (og -kreativ) pædagogisk forstand ved at ville skabe rum for det *ubestemte* og *selvbestemte*.

Et væsentligt element i arbejdet er en insisteren på (ikke at negligere) positivitet som normativ værdiladning og mere deskriptivt som betegnelse for tilstedeværelse eller aktivitet (*do's*) i modsætning til fravær eller passivitet (*don'ts*): "Encourage your guests' positive behaviour by formulating 'do's' as well as 'don'ts'" (KFP, 2022). Denne positivitet kommer særligt til udtryk ved klubbens meningsproduktion vedrørende sex: Klubben kalder sig sexpositiv og forsøger aktivt at agere modvægt til udskammings- eller bekymringsdiskurser, der udelukkende artikulerer, hvad der er *upassende*. Sådanne diskurser kan tage form af diskrimination, f.eks. homofobisk hadtale og slutshaming, men kan også findes i f.eks. "mere traditionelle sygdoms- og risikobetonede tilgange til seksualundervisning" (Simovska & Roien, 2018: 67), der anlægger et ensidigt negativt fokus på potentielle farer vedrørende sex.

Det er som udgangspunkt tilladt at have sex og at være nøgen på VSA, og i klubbens darkroom er det, for at gøre plads til de sexlystne, kun tilladt at opholde sig i forbindelse med *sexy time* (som skiltene siger). Når jeg har snakket med gæster, synes deres vurdering af en fest mest at afhænge af *viben* (atmosfæren), musikken og dansegulvet, men til fester med mere eksplicite sextemaer har jeg flere gange noteret, at gæster i en slags alvorlig spøg brokker sig over, at musikken er for god til, at folk gider have sex. Dette ikke nødvendigvis så meget fordi vedkommende, der brokker sig, selv har lyst, men fordi den seksuelle løsløsthed synes at gøre noget godt for festens atmosfære. Særligt angående denne, rummets atmosfære, knyttes førnævnte insisteren på (sex)positivitet til repræsentation og tryghed, derved at løsløstheden anses for at kunne(!) skabe rum for og tryghed til queer (identifikations)muligheder. Som et udbredt træk ved safer space-politik artikuleres tryghed ikke udelukkende negativt som tryghed *fra*, men også og især positivt som tryghed *til* (Lewis et al., 2015). Denne sondring kan med henvisning til Isaiah Berlins analytiske skelnen mellem negativ og positiv frihed (Berlin, 2005) også betegnes som henholdsvis negativ og positiv tryghed. Negativ tryghed er kendetegnet ved et fravær af f.eks. fare eller frygt, mens positiv tryghed er kendetegnet ved potentialer for f.eks. praksisser og udtryksformer.

Sex må her forstås som blot ét af mange udtryk, den positive tryghed kan have, i et socialt landskab af praksisser, dog med en ofte kraftig atmosfærisk ladning. Sex og nøgenhed i rummet kan være *empowering*, men også overvældende eller grænseoverskridende, og situationer, hvor gæster uden at blive rørt eller begloet føler sig utrygge ved andres seksuelle udfoldelse, kan blotlægge arbejdets udspændthed mellem hensyn til positiv og negativ tryghed.

Ligesom det gælder for sex- og swingerklubber, er der i tråd med den sexpositive linje et udtalt fokus på samtykke som grundlag for (seksuelt) samvær på klubben.

Dette kommer til udtryk i klubbens regler om, at der hverken må røres eller stirres, før der på den ene eller anden måde er givet lov. Indførelsen samt håndhævelsen af disse regler kan forstås som en modmagtsorienteret retliggørelse af det sociale rum. I starten var det et primært fokus for Club Mafia at udvide det negative tryghedsbegreb fra et ensidigt fokus på fysisk vold (mest mænd imellem) til også at tage (særligt ikke-mænds) *oplevelser* af vold alvorligt: ”Dengang handlede det meget om sådan sexismen og andre sådan krænkelser; det var det primære fokus. Det er så blevet meget større end det” (Denise). I tråd med generelle tendenser inden for safer space-politik gøres (u)tryghed og krænkelser på VSA til spørgsmål om den enkeltes oplevelser og kan således ikke bestemmes ud fra materielle eller ’objektive’ forhold (Hill & Megson, 2020). Med denne forskydning afvises nattelivets mere ’objektive’ grænser for krænkende adfærd, og tryghedsarbejdet kommer i højere grad til at handle om at stimulere betingelserne for, at deltagere kan have ”agensen til at kunne sige til og fra” (Denise). Samtykke bliver i denne forbindelse et generelt socialt princip og vedrører ikke kun det fysiske domæne:

Denise: [...] man skal huske at tjekke ind med folk, om de rent faktisk vil have det, man gør ved dem, om det så er at bolle dem eller kalde dem et eller andet ord, de ikke vil kaldes, men det er i sit grundprincip det samme

Safer space-arbejdet skriver sig således ind i det opgør med ytringers og handlingers kategoriske skel, som blandt andre Judith Butler repræsenterer (2020a: 181). Princippet om ikke at kalde nogen noget, de ikke vil kaldes, gælder selvsagt skældsord/hadtale, men også f.eks. forkerte pronominer, og på det verbale område må samtykke ligesom på det fysiske gå *forud* for handling. Klubbens første regel lyder således: ”Don’t assume pronouns (she/he/they/it +), always ask first” (fra VSA’s begivenheder på Facebook). Dette værn mod *antagelsens vold* er ét eksempel på, hvordan safer space-arbejdet er beslægtet med den mere kompromisløse normkritiske pædagogik: ”Noget af det mest grundlæggende for inklusion i forhold til køn og seksualitet er, at man ikke antager, at man på forhånd ved noget om andre udelukkende ud fra, hvad man kan se” (Lodahl, 2018: 264).

Generelt er det på klubben ringeagtet at antage, hvad andre ønsker, deraf også hvorvidt eller hvordan de f.eks. har brug for hjælp. Sofie udtaler i denne sammenhæng, at det i tilfælde af en konflikt for ambassadøren handler om ”at snakke med personen, der nu har været udsat for noget og også tale sammen med dem om, hvad der skal ske, inden man overhovedet begynder at snakke med dem, som har gjort noget”. Det skildres her, hvordan hensyn til selvbestemmelse og positiv tryghed operationaliseres og omsættes til en konkret pædagogisk fordring om at yde omsorg fremfor at sanktionere og om ikke at antage, hvorvidt og hvordan andre vil hjælpes.

Nyere krav til dørvagter om *den ansvarlige og servicemindede krop* konnoterer middelklasse og traditionel femininitet på måder, som mange dørvagter ikke kan identificere sig med (Søgaard, 2013: 126, 131), og løsningen på denne identitetskonflikt bliver for mange dørvagter en ustabil syntese, *den heroiske kriger-beskytter*, der fungerer som ny legitim model for mandlig overlegenhed (Ibid.: 135). Denne figur betegnes på VSA ofte som *white knight* og knyttes til en privilegeret parts fantasi om på heroisk vis at skulle redde 'de udsatte'. Det er her ikke så meget beskyttelsen, der problematiseres, som det igen er den tolerancepædagogiske antagelse om (og selvhævdelse ved) andres behov for denne. Den *paternalistiske omsorg* (Butler, 2020b: 211, 218) forsøges således også kortsluttet med klubbens brede samtykkeprincip.

Parallelt med en sådan opmærksomhed på ikke at *umyndiggøre* arbejdes der for, at minoriteter ikke *bebyrdes*: "[...] det er jo også derfor, vi har ambassadører, [...] så er det ikke den nonbinære, der skal stå og fortælle den her person, hvad det vil sige at være nonbinær" (Denise). At minoriteter bebyrdes med ansvaret for at informere om, undervise i og kalde folk ud for diskrimination kan med racisme- og medieforsker Tess Skadegård Thorsens videretænkning af minoritetsbeskatning (cultural taxation), forstås som minoriteters *pædagogiske ekstraarbejde* (Skadegård Thorsen, 2019: 41). Ambassadørerne har som opgave at påtage sig noget af dette ekstraarbejde og i særlig grad forebygge, at minoriteter reduceres til en slags tilgængeligt undervisningsmateriale/"forsøgskaniner for alle sådan nogle nye, som ikke ved, hvordan man håndterer det" (Denise).

Safer space-arbejdets udspændtheder kan illustreres med en situation fra mit feltarbejde, hvor en kvindelig gæst henvender sig til mig og fortæller, at hun føler sig utryk ved en gruppe muskuløse og halvnøgne gæster med mandlige kropstegn, som fylder på dansegulvet og angiveligt udstråler en kraftig seksuel energi. Ud fra en analyse af, at der i samfundet hersker normer, som gør det mere legitimt og konsekvensløst for mænd at være topløse offentligt, tolker hun desuden deres adfærd som udtryk for maskulin privilegiefejring. Ambassadøren må her tage gæstens oplevelse af negativ tryghed alvorligt, men kan samtidig ikke negligere hensynet til den positive tryghed, som er ladet i atmosfæren og de formodede oplevelser hos gæsterne på dansegulvet. Det viser sig dernæst, at de opstemte gæster med mandlige kropstegn synes at rette den omtalte seksuelle energi mod hinanden, hvormed deres adfærd repræsenterer queer positiv tryghed. Dette blotlægger en yderligere (klubbens) udspændthed, mellem hensyn til bred sagsorienteret inklusivitet og identitetsbaseret fællesskab; ambassadørerne skal stræbe efter, at alle på klubben føler sig inkluderede og trygge, men de må samtidig arbejde for at tilbyde (identifikations)muligheder for marginaliserede personer og praksisser. Dertil er det ikke fuldkommen givet, hvilket svar på situationen et isoleret hensyn til identitetsbaseret fællesskab ville afstedkomme, da der både er et feministisk hensyn til kvinders tryghed fra mænds dominans og et mere queerpolitisk hensyn til at skabe mulighedsrum for ikke-heteroseksuel løsagtighed at overveje. Endelig kan ovenstående siges at gennemkrydses af en

(pædagogens) udspændthed mellem inderlig altruisme og nytteværdi, derved at ambassadøren skal være *utrolig empatisk* og gøre sig selv lige gyldig, samtidig med at vedkommende forventes at gøre et godt stykke arbejde. Jeg vil for at undgå den fuldkomne annektering af arbejdets meningsproduktion ikke komme ind på, hvordan den konkrete situation blev grebet an, men det er netop også en pointe for artiklen, at det, at praksis og meningsproduktion tolkes som gensidigt konstituerende, ikke betyder, at enkelte situationelle kompromisser mellem polære hensyn kan siges at ophæve arbejdets iboende udspændtheder.

Konklusion

I DpT's call til nærværende temanummer spørges der til, hvordan de seksualpolitiske perspektiver og diskussioner, som #MeToo-bølger og identitetspolitiske strømninger har affødt, adresseres og håndteres i det pædagogiske praksisfelt. Denne artikel tilbyder et forskningsmæssigt smugkig til en på sin vis omvendt bevægelse, pædagogiseringen af et seksualpolitisk praksisfelt, og viser, hvordan krydsninger mellem pædagogik og seksualpolitik praktiseres og tilskrives mening i en tidlig fase af en sådan proces.

I artiklen er det blevet vist, hvordan safer space-arbejdet kan siges at være opstået ud af et forsøg på at beskytte praksisfællesskabet i forbindelse med den øgede forekomst af nyankomne, som VSA's geografiske lokalisering har foranlediget. Med den afledte løsagtige kontraktliggørelse forsøges communityets skjulte omsorgsarbejde nytte- og målorienteret på måder, der - ved at insistere på *stræben* som *mål* - ikke kompromitterer ambassadørens inderlighed. I relation til markedsgørelse er der blevet vist en lignende løsagtig kompromisdannelse, derved at festerne forsøges solgt på måder, der - ved at insistere på *community* som klubtilbuddets *form* - ikke kompromitterer klubbens kollektivitet. Og endelig er der blevet peget på en løsagtig retliggørelse, som kommer til udtryk ved, at det sociale rum forsøges regelbundet på måder, der - ved at insistere på *samtynke* som grundprincip - ikke kompromitterer den (sex)positive tryghed. Dette afstedkommer et tryghedsarbejde, der modsætter sig henfalden til den tolerancepædagogiske og paternalistiske omsorg, som der kan findes tegn på i dørvagtsprofessionens tilpasning til krav om service og personlig tryghed, men det bevirker også en yderst udspændt meningsproduktion. Vedrørende snart sagt alle de måder, hvorpå praksissen tilskrives mening, synes safer space-arbejdet at være udspændt mellem polære hensyn: Mellem inderlig altruisme og nytteværdi, mellem bred inklusivitet og identitetsbaseret fællesskab, mellem positiv og negativ tryghed, mellem empowerment og beskyttelse.

Disse udspændtheder forsøges ikke overkommet med faste kompromisdannelser, men anerkendes snarere som præmissen for et seksual- og identitetspolitisk arbejde, der med stræben efter et tryggere rum for alle deltagere som sit 'mål' principielt aldrig på forhånd kan afskrive nogle deltageres oplevelser som andres problem. Med dette kan vi ane konturerne af en klubpædagogik, der ligesom

fritids- og ungdomsklubpædagogikken vil skabe forpligtende mulighedsrum med særlig opmærksomhed for de(t) marginaliserede, og der ligesom sex- og swingerklubber accentuerer sexpositivisme og samtykke, men som i kraft af en dedikation til stræben, kollektivitet og normkritik udmærker sig som det, vi kan kalde en kompromisløsagtig natklubpædagogik.

**Adam Gilbert Jespersen, kandidatstuderende, Pædagogik –
Københavns Universitet**

Referencer

- Berlin, I. (2005). To slags frihed. I I. Berlin, *Den ideale stræben og andre essays*. Gyldendal.
- Butler, J. (2020a). *Ordenes vold*. Klim.
- Butler, J. (2020b). *Ikkevoldens styrke*. Klim.
- Danbolt, M., Pedersen, C. H., & Staunæs, D. (23. April 2015). Drejninger og dissonanser - En samtale om affekt. *Kvinder, Køn & Forskning*: 9-18.
- Demant, J., Ravn, S., & Thorsen, S. K. (2010). Club studies: Methodological perspectives for researching drug use in a central youth social space. *Leisure Studies*, pp. 141-152.
- Gundersen, M. d., & Roien, L. A. (2018). Normkritisk seksualundervisning. I L. A. Roien, V. Simovska, & C. Graugaard. *Seksualitet, skole og samfund* (s. 273-298). Hans Reitzels Forlag.
- Hasse, C. (2003). Mødet: Den antropologiske læreproces. I K. Hastrup, *Ind i verden - en grundbog i antropologisk metode* (s. 65-92). Hans Reitzel.
- Hill, R. L., & Megson, M. In defence of safer spaces: Punk, privilege and safer spaces policies. *Punk & Post Punk*: 59-76.
- Hove Olsen, P., & Sheuer-Hansen: (2018). *20 unge patruljerer byens natklubber: Club Mafia kæmper mod gramseri og diskrimination på dansegulvet*. Lokaliseret på: politiken.dk/ibyen/art6884971/
- Hyldgaard, K. (2022). *Negativ pædagogik*. Samfundslitteratur.
- Ibyens redaktion. (7. December 2018). *Guide: Her er 3 københavnske klubber med safer space-politik*. Lokaliseret på: politiken.dk/ibyen/art6887356
- Kenney, M. R. (2001). *Mapping Gay L.A.: The Intersection of Place and Politics*. Temple University Press.
- KFP (2022). Safer Spaces. Hentet fra www.k-f-p.dk/en/safer-spaces/
- Københavns Kommune. (2021). *Københavns Kommunes Restaurations- og Nattelivsplan 2021*.
- Lave, J., & Wenger, E. (1991). *Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation*. Cambridge University Press.
- Lewis, R., Sharp, E., Remnant, J., & Redpath, R. (November 2015). 'Safe Spaces': Experiences of Feminist Women-Only Space. *Sociological research*

online: 1-14.

Lodahl, M. A. (2018). De fleste falder uden for normen. I L. A. Roien, V. Simovska, & C. Graugaard. *Seksualitet, skole og samfund* (s. 253-272). Hans Reitzels Forlag.

Monaghan, L. (2003). Danger on the doors: bodily risk in a demonised occupation. *Health, Risk & Society*, 11-32.

Mottelson, M. (2017). Pædagogik som teori, kunst, kald, håndværk, profession. I P. Ø. Andersen, & T. Ellegaard, *Klassisk og moderne pædagogisk teori* (s. 41-62). Hans Reitzels Forlag.

Reckwitz, A. (2002). Toward a Theory of Social Practice. *European Journal of Social Theory*: 243-263.

Ringskou, L., Vengsgaard, C., & Bach, C. (2020). Klubpædagogen mellem demokrati, frihed og markedsgørelse? *Forskning i pædagogers profession og uddannelse*, 65-79.

Simovska, V., & Roien, L. A. (2018). Nøglebegreber i seksualundervisning. I L. A. Roien, V. Simovska, & C. Graugaard. *Seksualitet, skole og samfund* (s. 61-88). Hans Reitzels Forlag.

Skadegård Thorsen, T. S. (30. Juli 2019). Minoritetsbeskatning - et værktøj til at forstå opretholdelse af strukturelle uligheder i dansk academia. *Kvinder, Køn og Forskning*: 31-43.

Søgaard, T. F. (2013). *Doormen: embodied masculinity and the political economy of security in the Danish nightlife*. Aarhus University

Søgaard, T. F. (2014). Det trygge natteliv: Kontrol, fest og sociale grænsedragninger i byens natteliv. *Jordens folk - etnografisk tidsskrift*: 28-35.

Vammen, T. (1982). Det skjulte arbejde: Nyere perspektiver på kvinders arbejde i familie og husstand ca. 1750-1915. *Fortid Og Nutid*: 202-223.

Wackerhausen, S. (2004). Professionsidentitet, sædvane og akademiske dyder. I N. Buur Hansen, & J. (. Gleerup, *Videnteori, professionsuddannelse og professionsforskning*. Syddansk Universitetsforlag.

Wenger, E. (2010). Communities of Practice and Social Learning Systems. I C. Blackmore, *Social Learning Systems and Communities of Practice* (s. 179-198). Springer London.

Wilson, B. (2006). *Fight, Flight, or Chill : Subcultures, Youth, and Rave into the Twenty-First Century*. McGill-Queen's University Press.

Seksualitetens betydning for organiseringen af den pædagogiske praksis i Kriminalforsorgens pensioner

- Beskyttelse og regulering i udslusningspraksissen

Sofie-Mathilde Aniella Jandrup

Denne artikel undersøger, hvordan seksualitet og køn spiller en rolle i den pædagogiske praksis i Kriminalforsorgens pensioner. På pensionerne opdeler man ikke efter køn, men i forbindelse med etableringen af kønsopdelte fængsler kan spørgsmålet stilles, om kønsopdeling på pensionerne skulle være nødvendig for at skabe sikkerhed og tryghed mod seksuelt krænkende adfærd. Således undersøges seksualitetsforståelser, og deres betydning for organiseringen af den pædagogisk praksis, og for de kvindelige og mandlige beboeres tilblivelse. Analysen tager udgangspunkt i interviewmateriale fra to ud af seks pensioner i Danmark, og peger på, med afsæt i Butler og Søndergaards forståelser af seksualitet, køn og begær, hvordan pensionerne kan ses som en kønnet praksis, hvor de ansatte er med til at (re)producere traditionelle seksualitetsforståelser, som udøver indflydelse på de kvindelige og mandlige beboeres handlings- og mulighedsbestemmelser og dermed konstrueringen af den seksuelle kønsidentitet.

Seksualitet, Kriminalforsorgen, Maskulinitet- og feminitetskonstruktioner, Subjektkonstruktion

Ved folketingets ombudsmands inspektioner i 2004 blev det konkluderet, at Kriminalforsorgen ikke formår at yde den sikkerhed, der skal til for, at de kvindelige dømte kan føle sig trygge. Her blev det bl.a. dokumenteret, at kvinder i danske fængsler lider under seksuelle krænkelse og tilnærmelser. Denne dokumentation resulterede i, at man åbnede Jyderup Kvindefængsel i 2021¹. Opførelsen af det nye kvindefængsel beror derfor på to hensyn, sikkerhed og resocialisering. Det synes derfor relevant at undersøge, om lignende kønsdynamikker finder sted i udslusningspraksissen.

I denne artikel undersøger jeg seksualitetens betydning for den pædagogiske praksis' organisering, og dermed beboernes handlings- og mulighedsrum. Dette undersøges med analyse af ansattes fortællinger om den pædagogiske

¹ https://www.ombudsmanden.dk/findviden/fob-artikler/kvinder_i_faengsel/

praksis, og deres arbejde med seksualitet og køn, og de problematikker der kan forekomme ved kønsblandede pensioner. Artiklens forskningsspørgsmål er: Hvilke seksualitetsforståelser konstrueres af ansatte i Kriminalforsorgens udslusningspraksis, og hvordan er disse forståelser betydningssættende for det pædagogiske arbejde samt beboernes handlings- og mulighedsrum?

Endvidere vil jeg perspektivere de politiske bevæggrunde for kønsopdeling indenfor Kriminalforsorgen, med bl.a. de argumenter der ligger til grund for åbningen af Jyderup kvindefængsel, ved at holde mine analytiske resultater op imod disse. Dette med afsæt i argumenterne for og imod kønsopdelt afsoning.

Et underbelyst felt

Forskningsfeltet inden for udslusningsområdet i Danmark er underbelyst, men i et mere internationalt perspektiv findes forskning med fokus på pensioners effekt på recidivitet, internationalt kaldet "Halfway houses" (se fx Wong, Jennifer S; Bouchard, Jessica; Goshue, Kelsey; Lee, Chelsey, 2019; McGuinn, 2018; Öster, Peter, 2008). Nanna Koch Hansens undersøgelser tager ligesom denne artikel empirisk afsæt i udslusningspraksisser (Hansen, 2011, 2017). Her har hun ikke undersøgt udslusningspraksissen gennem et kønsperspektiv som denne artikel, men i stedet foretages et fokus på forældreskab og pensionernes praksisformer, for at blotlægge de gængse forståelser om udslusning (Hansen, 2011, 2017). Krydsfeltet mellem kønsforskningen og fængselsforskningen er relativt uudforsket i Danmark. Charlotte Mathiassen undersøger i rapporten "*Perspektiver på kvinders dagligdag i danske fængsler*", fængslede kvinders erfaringer med de danske fængsler (Mathiassen, 2011: 23-24). Her blev bl.a. vist hvordan, at der i de danske fængsler hersker en seksuel undertrykkende og krænkende kultur mellem de mandlige og kvindelige indsatte. Dansk forskning, i krydsfeltet mellem kønsforskning og fængselsforskning, er således yderst begrænset, og der er ikke lavet forskning inden for seksualitet og køn i udslusningspraksisser. Ved at stille skarpt på seksuelle tilblivelsesmuligheder, begær og de mandlige og kvindelige beboers forhold under afsoning i udslusningspensionerne, udgør denne artikel et pædagogisk bidrag til den manglende forskning i seksualiteten, og kønnets betydning, i Kriminalforsorgens udslusningspraksis.

Metodisk afsæt

Artiklen tager udgangspunkt i mit speciale i Pædagogik fra Københavns Universitet. Min empiri bygger på tre interviews med ansatte, ud af mine i alt 8 interviews². Disse tre interviews er fortaget på to ud af de i alt seks udslusningsinstitutioner (kaldet pensioner) i Danmark, med fængselsbetjente, socialrådgivere og pædagoger. Den kvalitative metode, med afsæt i en semistruktureret interviewteknik, er valgt på baggrund af Dorthe Staunæs og

² De øvrige informanter (1 ansat og 4 beboere) har ikke ønsket, og dermed ikke givet samtykke til, at deres interviews indgik i denne artikel.

Dorte Marie Søndergaards forståelser om sprogets betydning, som skabende for både den interviewede mening- og forståelseshorizont, hvorpå de ansattes seksualitetsforståelser kan anskueliggøres. Disse forståelser ligger til grund for den pædagogiske organisering og beboernes handlings- og mulighedsrum, som jeg ligeledes skaber blik for (Staunæs & Søndergaard, 2005: 54.)

Pensionerne som kontekst

Pensionerne er en del af Kriminalforsorgens udslusningspraksis, hvor beboerne kan afsone den sidste del af deres straf. De ansatte, tidligere fængselsbetjente, socialrådgivere og pædagoger, er ansat til at yde socialpædagogisk arbejde, og er dermed ikke ansatte i uniform, men er iklædt civilt tøj. Ligesom at beboerne ikke længere går under termen indsatte, men beboere. Selve udslusningsforløbet er bundet op på enten et uddannelses-, arbejds-, eller behandlingsforløb, som de ansatte støtter og vejleder beboerne i. Hvis beboerne nægter at deltage i et af disse udslusningsforløb, eller ikke overholder de andre regler på stedet, som bl.a. er, at man som beboer ikke må være ude efter klokken ti om aftenen og indtage euforiserende stoffer, kan beboerne risikere at blive sendt tilbage til fængslet. Kriminalforsorgens udslusningspraksis, pensionerne, bliver dermed i højere grad set som en belønning og som et modstykke til fængslernes mere direkte afstraffelse og disciplinering.

Analysestrategi

Mine analysestrategiske greb tager afsæt i Butler og Søndergaards forståelser af kønsidentitet, seksualitet og begær. Køn og seksualitet skal, ifølge Butler, anskues som værende sammenflettede: *“Genders are those which in some sense institute and maintain relations of coherence and continuity among sex, gender, sexual practice, and desire”* (2006: 23). For at skabe blik for denne kobling, mellem køn og seksualitet, anvender jeg Søndergaards begreber om sex- og køns-kategorier. Sex-kategorier forstås her som ”mand, kvinde, intetkøn” osv. Mens køns-kategorierne udgør de markører og tegn, der diskursivt konstituerer sex-kategorierne. Jeg bruger dette som et dekonstruerende greb for at få de markører, der konstruerer den feminine og maskuline seksualitet til at træde frem (Søndergaard, 2002: 190). Jeg har derfor blik for sproglige betydningssystemer og tilskrivninger, der hæftes på kønnet (Søndergaard, 2006: 41; Søndergaard, 2002: 189-190). Af denne grund undersøger jeg de ansattes maskuline og feminine koder, som konstruerer for kønnenes sociale performativitet:

De kropsligt manifesterede kønsforskelligheder bliver stedfortrædende tegn for en social konstruktion, og de individer, der lever i og med disse kroppe, som er disse kroppe, må dermed også i en vis forstand fungere som levende tegn i konstruktionen. De bliver konkrete tegnbærere (Søndergaard, 2006: 91).

Ved at undersøge de ansattes beskrivelser af den pædagogiske praksis, med deres pædagogiske handlinger og seksualitetsforståelse, kan jeg fremanalysere grundlæggende måder at anskue kønskategoriene.

Udover køn og seksualitet har jeg også analytisk blik for, hvordan begær spiller en rolle i den pædagogiske praksis på pensionerne. Her tager jeg afsæt i Søndergaards forståelse af *begærets retning* (Søndergaard, 2006: 25). Begæret bliver her skabt gennem seksuelle koder eller tegn, og bliver her interessant, da det gennem analysen åbner op for begærets mulighedsbetingelser, for hvad der kan gøres begærligt. Det begærlige bliver her vigtigt, da det kan ses som formende og konstruerende for selve identiteten, hertil ideen om den 'rigtige mand' og den 'rigtige kvinde'. Det Butler beskriver som den heteroseksuelle matrix, der kan forstås som de sociale krav og forventninger til kønnet (2006: 72). Begærets retning anvendes som greb til at undersøge, hvordan begær og attraktion retter sig efter kroppens form og funktion, som tegn, og skaber den seksuelle maskuline og feminine kønsidentitet (Søndergaard, 2006).

Den aktive og passive seksualitet

På pensionerne er der nogle former for interaktioner, mellem de mandlige og kvindelige beboere, som de ansatte anser som upassende. Der er en pædagogisk opmærksomhed på, at mødet mellem mandlige og kvindelige beboere kan skabe interaktioner med uønsket seksuel kontakt, og at man derfor må lave forskellige pædagogiske indsatser for at sørge for, at det ikke sker. En mandlig pædagog forklarer følgende om beboernes omgangsform:

Altså vi ved jo godt, at når vi har haft nogle unge piger, der kan man godt mærke, at vi har ret mange mænd, som har siddet inde i mange år, og som måske ikke har været i kvindekontakt i lang tid, så der kigger vi selvfølgelig på, hvem vi får ind...

Det maskuline begær beskrives her, som om det gennemgår en lineær vækst, der bliver større og større jo længere tid, de mandlige beboere har været afskærmet fra kvindelig kontakt. De mandlige beboere fremstilles dermed i højere grad end de kvindelige beboere, styret af deres seksuelle drifter, som de er tilbøjelige til at handle på i form af seksuelle tilnærmelser. De ansatte forstår beboernes heteroseksuelle orientering ved, at de mandlige beboeres begær er rettet mod de kvindelige beboere, og her særligt de *unge piger*. Her forstås de kvindelige beboere som katalysatorer for de mandlige beboeres begær. En kvindelig ansat beskriver dertil, at de mandlige beboeres seksuelle adfærd kan ende i et misbrug af kvinder:

Det kan være misbrug af kvinder... Og man søger den ene kvinde efter den anden. Hvor man. Ja får sat nogle samtaler i gang... Ikke være bange for at sige ved du hvad, det er ikke i orden, at du ligger heroppe og knalder først den ene, og så den anden, så den tredje vel...

Mænd bliver her beskrevet som tilbøjelige til at have flere seksuelle partnere. Det pædagogiske personale foretager en vurdering af mængden og forsøger at regulere den seksuelle adfærd gennem samtale. De mandlige beboere bliver således forstået som seksuelt aktive, mens man fra personalets side prøver at administrere og regulere hyppigheden af seksuelt samvær³.

På pensionerne er kvinder en minoritet og mænd en majoritet. Det skaber fra personalets side en opmærksomhed på, hvordan de kvindelige beboere bliver behandlet, og hvordan de hurtigt kan blive objekt for uønskede tilnærmelser og opmærksomhed fra de mandlige beboere. En socialrådgiver fortæller om en kvindelig beboers adfærd, som hun fandt upassende:

Hun sendte godt nok nogle sjove signaler ud, når man tænker på, at hun er omgivet af atten mænd igår. Hvor jeg sagde til hende, jamen prøv at høre her. Når du klæder dig sådan der. Når du sætter dig ned, og siger så'n der, eller sætter dig så'n her (den ansatte sætter sig med benene spredt væk fra hinanden). Så har du sendt et signal. Og du er omgivet af atten mænd, og jeg har ikke mulighed for at hjælpe, hvis det er på den måde. Du er nødt til at tænke over, hvad du sender ud i verden. Det er ikke kun, når du er her. Det er også, når du er udenfor her. Og hvis vi skal kunne hjælpe dig godt videre, så er vi nødt til at sætte gang i den her. Din adfærd. Altså den her adfærdsregulering. Have snakken. Hele tiden spejle. Hele tiden okay, det er ikke sådan her, vi gør.

Ja, man skal passe på sig selv og være bevidst om, hvad det er, man sender ud. Og det er jo ikke kun som kvinde, men det er så der, man har den snak, for mænd gør som regel ikke så'n.

I citatet bliver den kvindelige beboer stillet til ansvar for, hvad hendes kropslige fremtoning kan få de mandlige beboere til at gøre. Det bliver her gjort til kvindernes ansvar, om de bliver forulempet og seksuelt krænket. På trods af, at det er de mandlige beboere, der beskrives som seksuelt tilnærmende, er det de kvindelige beboere, som skal ændre deres seksuelt tiltrækkende adfærd. Samtidig

³ De omtalte mandlige beboers seksuelle samvær er her med kvinder, som ikke er afsonere, men som kommer på besøg udefra.

har de mandlige beboeres begær en intensitet, som personalet ikke har kapacitet til at styre på andre måder, end at adfærdsregulere kvinderne. Personalet er så at sige blevet overmandet af intensiteten af de mandlige beboeres begær. De kvindelige beboeres seksuelle identitet skabes her gennem håndteringen af den seksuelle objektivisering, som de udsættes for af de mandlige beboere. Det pædagogiske personale håndterer situationen ved at regulere de kvindelige beboeres adfærd, så den ikke fremtræder seksuelt indbydende. Reguleringen af de kvindelige beboeres seksualitet, sker således allerede ved en regulering af den seksuelle fremtoning.

Interaktionerne mellem kvindelige og mandlige beboere, eksisterer i en passiv og aktiv positionering. Mændenes begær der er svært for personalet at håndtere, dikterer ikke kun samværsformen beboerne imellem, men også den pædagogiske linje, som personalet har. Personalet stiller kvinderne til ansvar for seksuelle tilnærmelser fra mændene samtidig med, at de forsøger at kontrollere situationen ved at regulere kvindernes adfærd således, at de ikke ophidser mændene. Denne regulering fremsætter en seksualforståelse, hvor de kvindelige beboeres seksualitet skal komme til udtryk gennem passivitet, da de ikke aktivt må udtrykke seksualitet i frygt for at aktivere de mandlige beboeres seksuelle tilnærmende adfærd. Kvindernes mulighedsrum for at udtrykke deres seksualitet er derfor dikteret af de mandlige beboeres begær og seksuelle adfærd. De pædagogiske reguleringer der er rettet mod de kvindelige beboere, i forhold til ikke at virke seksuelt attraktive, giver samtidig plads til den maskuline seksuelle tilnærmende aktive adfærd. De pædagogisk regulerende handlinger fremsætter dermed en feminin og maskulin seksualforståelse, hvor de mandlige beboere bliver gjort til de aktive, og de kvindelige beboere bliver gjort til de passive.

Seksualitet som styringsredskab - skal kvinder skærmes?

Udover adfærdsregulering, reguleres mulighedsrummet for de kvindelige beboeres seksualitet gennem det, der beskrives som afskærmning. En mandlig pædagog fortæller:

Så der kigger vi selvfølgelig på, hvem vi får ind, og om den her pige, kvinde, skal beskyttes på en eller anden måde i forhold til at blive afskåret eller afskærmet... Og kvinderne (de kvindelige beboere) kigger vi på, hvad for en type kvinde vi får ind i huset, om det ligesom er en, der kan sige fra selv, eller en der har brug for hjælp til, at vi siger fra for hende.

Her bliver det gjort afgørende, om den kvindelige beboer kan beskytte sig selv og sige fra. De ansatte vurderer, om den individuelle kvinde er fysisk og verbal stærk til selv at sige fra overfor uønskede seksuelle tilnærmelser fra de mandlige beboere. Hvis det ikke er tilfældet, tager de afskærmning i brug som en måde

at skabe sikkerhed for kvinderne på. Der arbejdes derfor pædagogisk med en inddeling af kvinderne som nogen, der enten kan eller ikke kan sige fra, hvilket gøres til et selvstændighedskriterie for de kvindelige beboere. Der eksisterer herigennem en forståelse af, at kvinder skal reguleres og skærmes, og det er på trods af, at det er kvinderne, der bliver stillet i en udsat position i denne sammenhæng. Der bliver her ikke rettet ind på de mandlige beboeres adfærd, ”Mændene de er jo bare ik, blandet mandfolk”. Det bliver gjort til noget selvfølgeligt, at mænd reagerer på deres drifter og anerkendt, at det er en mandsdomineret kultur, der eksisterer på pensionerne. Det synes derfor forventeligt for pædagogen, at nogle af de mandlige indsatte kan have seksuelt krænkende adfærd, og det derfor er nødvendigt at beskytte de kvindelige beboere ved at afskærme dem. De ansattes seksualitetsforståelser har betydning for indretningen af den pædagogiske praksis, hvor den kvindelige krop beskrives, som var den per definition seksuel for det mandlige blik. Den pædagogiske respons bliver at skærme kvinderne for uønsket adfærd og således regulere det potentielle offers handlings- og mulighedsrum.

I den pædagogiske praksis har man en større tilbøjelighed til at forflytte og regulere de kvindelige beboere end de mandlige. Afskærmning og forflyttelse af de kvindelige beboere favoriserer det mandlige køns handlings- og udfoldelsesmuligheder samtidig med, at det begrænser det kvindelige køn og reducerer den kvindelige seksualitet til noget, der hovedsageligt bliver aktiveret i mandens objektivering af kvinden. Der synes ikke, at være rum til de kvindelige beboeres seksuelle udfoldelse, hvis altså de ikke spiller med på de maskuline præmisser. Alt imens resulterer udfoldelsen af mændenes seksualitet i en regulering af kvindernes mulighedsrum. Den institutionelle kultivering af denne specifikke måde at udfolde maskulin og feminin seksualitet skaber altså både et behov, men også et anlæg for at installere et styringsredskab, som indretter de kvindelige kroppes fysiske muligheder, og som bliver afgørende for den pædagogiske praksis’ organisering (afskærmning) af rummet. Seksualiteten fungerer dermed som styringsredskab, som en magtfuld mekanisme, der styrer og indretter kroppene.

Denne seksuelle afskærmning rationaliseres gennem en sikkerhedsmæssig foranstaltning: ”... så får hun måske tildelt et værelse, som er tæt på kontoret, så vi hele tiden kan høre, hvad der foregår foran hendes dør, hvis der skulle være sådan noget.” De ansatte positioneres i en beskyttende rolle, da de kvindelige beboere anses som mulige ofre for de mandlige beboeres uønskede seksuelle tilnærmelser. Dette på trods af, at de ansatte beskriver de kvindelige beboeres forbrydelser som betydelig farligere end de mandlige beboeres. De kvindelige beboere har her primært domme inden for drab eller drabsforsøg, hvor de mandlige beboeres domme er relateret til narkotika. Alligevel er det de kvindelige beboere, som falder inden for en beskyttelseslogik og som værende det køn, der skal passes på.

Det er ikke kun de ansatte, der skal stå for denne beskyttelse af de kvindelige beboere, som en kvindelig ansat socialrådgiver udtrykker:

Nej, men altså det er jo sådan en ting, som vi er opmærksomme på, om der kunne opstå nogle ting. Nu hende, vi har boende nu, er jo kærester med en her, og de bor lige dør om dør, så der er ikke så meget der. Men der har været tidligere, hvor så er der måske nogle mænd, som bliver lidt mere interesserede, så det er selvfølgelig noget, som vi er opmærksomme på...

De ansattes beskytterposition overdrages, hvis den kvindelige beboer har en mandlig kæreste på institutionen, som kan overtage de ansattes beskytterrolle. De mandlige beboeres seksuelle tilnærmende adfærd skaber mulighed for, at de mandlige beboere også kan indtage en beskytterrolle. Som mandlig kæreste på pensionen, må man derfor indtage en rolle som beskytter, grundet de andre mandlige beboeres potentielt krænkende adfærd. At være en beskytter for seksuelle tilnærmelser kan fremanalyseres som tegn, der overdrages til den maskuline identitet. Den maskuline seksualitetsforståelse fremsættes gennem to yderpunkter, krænkeren og beskytteren. Ifølge de ansatte findes der en mulighed for kvinderne i at skabe sikkerhed for sig selv, hvis de knytter sig via en kærlighedsrelation til en mandlig beboer.

En beskyttelseslogik

På pensionerne findes der forskellige måder for beboerne at skabe personlig sikkerhed på. For de mandlige beboere beskrives det at være stor og stærk som en måde at skabe mulighed for selvforvaltning på, og som en måde ligefrem at "... overleve i den her verden ", som en kvindelig ansat beskriver. Denne dyrkelse af at være stor og stærk kan ses som en beskyttelsesstrategi, der bliver aktiveret grundet det kriminelle miljø. Det at ville være stor og stærk kan ikke ses hos de kvindelige beboere, som en kvindelig ansat ytrer: "Jeg vil sige, det er sådan en mandeting med store muskler...". Tegnene at være 'stor' og 'stærk' klistres til den maskuline kønsperformance og bliver kønsbestemt. En adfærd som en kvindelig ansat socialrådgiver ønsker at gøre op med, da hun ser dette som tegn på en aggressiv kriminel adfærd:

Jamen mange vil gerne sende et signal om, jamen du skal ikke komme i nærheden af mig, jeg kan godt banke dig... Hvorfor skal jeg gå rundt og være bange for dig? Nårh ik'. Så sætter man lige noget i gang der, hvorfor er det lige, at det er fedt, at nogle skal være bange for mig. Ja, gå du op og tænk lidt over det (griner).

Maskulinitet knytter sig til styrke som tegn, som de ansatte forsøger at regulere, da de modsat de mandlige beboere ikke ser det at være stor og stærk som legitim beskyttelsesstrategi, men som faretruende adfærd. I ovenstående citat er det underforstået, at de mandlige beboere gerne vil beskytte sig selv for andre mandlige beboere.

Perspektivering til kønsopdelt afsoning

I dette afsnit vil jeg perspektivere til de politiske argumenter og be væggrunde for kønsopdeling inden for Kriminalforsorgen, ved at holde mine analytiske resultater op imod disse. Jeg vil således diskutere argumenterne for og imod kønsopdeling, og overveje om kønsopdelt afsoning kan levere forebyggelse af konflikter og sikre trygge miljøer for de kvindelige indsatte.

Som tidligere nævnt, kom kønsopdelt afsoning på tale efter, at ombudsmanden i 2005 aflagde en rapport om hans besøg tilbage i 2004. Her fremlagde han hvordan, at de kvindelige indsatte bliver udsat for seksuel krænkende adfærd i fængslerne, som går hen i det skjulte, da de kvindelige indsatte ikke tør fortælle de ansatte om episoderne, grundet en frygt for repressalier⁴. Men den egentlige hyppighed af udnyttelsessituationer, seksuelle krænkelse eller voldtægt i Kriminalforsorgens regi vides ikke. Bo Kielstrup, Enhedsleder i Kriminalforsorgens Statistikafdeling, som jeg har været i løbende kontakt med, kunne meddele, at der desværre ikke var foretaget registrering af over seksuelle krænkelse og voldtægt. Rigspolitiet og Anklagemyndigheden havde heller ikke statistikker om dette. Der findes derfor ingen indikation for hyppigheden.

Undersøgelsen ”*Perspektiver på kvinders dagligdag i danske fængsler*”, udarbejdet af Mathiassen, der blev finansieret af Direktoratet for Kriminalforsorgen, er sidenhen blevet brugt som vidensgrundlag i politisk sammenhæng, for at argumentere for kønsopdelt afsoning. Undersøgelsen retter en kritik mod kønsblandede fængsler og særligt fængslernes manglende imødekomme af de kvindelige indsatte behov. Mathiassen anfægter hvordan det at skærme kvinderne fra de mandlige indsatte, ikke kan ses som en løsningsmodel (Mathiassen, 2011;130). Mathiassen mener, at Kriminalforsorgen burde skabe et kvindefællesskab for de kvindelige indsatte, hvor det ville være muligt kun at fokusere på de indsatte kvinders behov, f.eks. i form af et kvindefængsel. Dog rejses en kritik fra nogle kvindelige indsatte, som frabeder sig et kvindefængsel af bl.a. frygt for konflikter blandt de kvindelige indsatte imellem (Mathiasen, 2011; 54, 103-105).

Man kan argumentere for, at oprettelsen af Jyderup kvindefængsel er et brud på normaliseringstanken, som kriminalforsorgen arbejder ud fra.

⁴ https://www.ombudsmanden.dk/findviden/fob-artikler/kvinder_i_faengsel/

Normaliseringstankens grundlæggende præmis er, at afsoningen skal ligne det 'almindelige' samfund så meget som muligt ⁵. Ved at kønsopdele afsoning forårsager man et brud med dette ideal bl.a. ved, at kvindelige og mandlige afsoner ikke kan skabe sociale relationer til hinanden, og indgå i platoniske relationer, såvel som kæresterelationer. Man kan ifølge min analyse dog sætte spørgsmål ved, om udslusningspraksissen lever op til normaliseringstanken, da seksualitets- og kønspraksisserne stiller kvindelige indsatte i en stærkt udsat position. Jeg har f.eks. vist hvordan de mandlige og kvindelige beboere på pensionerne indgår i et magtforhold, hvor forskellige beskyttelsesstrategier bliver en nødvendighed grundet deres udsatte position.

Af ovennævnte argumenter for kønsopdeling, kan det anfægtes om 1. den manglende statistik af seksuelle krænkelser i Kriminalforsorgen, gør det svært at holde Kriminalforsorgen som institution samt dets fagpersonale ansvarlige for den overgrebskultur, som de er med til at (re)producere. Statiske undersøgelser, ville kunne belyse hyppigheden af overgreb og krænkelser inden for Kriminalforsorgen, men også mindske stigma relateret til sexforbrydelser i fængslet. Det ville muligvis give de kvindelige indsatte legitimitet til at udtale sig om sexforbrydelser begået imod dem samt mindske deres frygt for repressalier. 2. om en adskillelse af kønnene imellem, vil ændre i de indsatte og ansattes seksuelle- og kønsspecifikke forståelser, eller om de vil videreføres, og i stedet føre til en eskalering af vold og seksuelle overgreb mod samme køn. Uanset om kønsopdelte fængsler vil løse problemet af sexforbrydelser, begået af mænd mod kvinder, eller skabe en eskalering af vold kvinder mod kvinder, har jeg kunne vise, at pensionerne foranstalter en køns- og seksualitetspraksis, der stiller kvinder i udsatte positioner. Udslusningspraksissen vil uanset stadig være kønsblandet, og det synes derfor relevant at have en øget opmærksomhed i den pædagogiske praksis på hvilke kønsstrukturer og -mønstre, man som institution og ansat er med til at (re)producere for de indsatte under udslusningen, så vel som afsoningen, samt at vurdere om man mener, at disse praksisser overholder normaliseringstankegangen, som den institutionelle praksis er baseret på.

Sammenfatning

I denne artikel har jeg undersøgt, hvordan kønsroller og seksualitet bliver konstrueret og har betydning for det pædagogiske arbejde i Kriminalforsorgens udslusningspraksis. Jeg har undersøgt hvordan, at seksualitet fungerer som produktiv kraft, og at den bruges i pædagogik til at indrette de sociale krav og forventninger, der tillægges kønnene. Seksualitet og måden den pædagogisk bliver brugt på, bliver konstruerende og mulighedsbestemmende for kønsidentiteterne. Seksualitet fungerer af denne grund som styringsredskab, der bliver aktualiseret gennem beskyttelseslogikker. Mine analyser har vist, at den mandlige seksuelle identitet bliver konstrueret ud fra et begær til de

⁵ <http://krim.dk/undersider/straffuldbyrdelse/kommentarer-enkelte-bestemmelser/principprogram-kriminalforsorgen-1998.pdf>

kvindelige beboere, og mændene bliver anset som værende i højere grad styret af deres seksuelle drifter. Den feminine seksualitet konstrueres derimod ved en seksuel objektivering fra de mandlige beboere. Der opstår her en dynamik mellem kønnene, hvor manden er den aktive, mens kvinden er den passive. Det pædagogiske personales håndtering af mødet mellem de to køn resulterer i, at de mandlige beboeres begær dikterer den sociale situation. Det kommer blandt andet til udtryk ved, at de kvindelige beboere bliver adfærdsreguleret af det pædagogiske personale. Dette for at afværge en seksuel krænkende adfærd fra de mandlige beboere og dermed sikre de kvindelige beboere en seksuel tryghed. Kvinderne bliver således stillet til ansvar for deres men også mændenes adfærd, da det er kvinderne, der må adfærdsregulere sig selv for ikke at opildne mændenes begær. Ligesom det pædagogiske personale gerne adfærdsregulerer kvinderne men ikke mændene, sikres de kvindelige beboeres sikkerhed ved at afskærme og flytte deres bolig til specifikke steder på pensionen, hvor de er tættere på personale, og derfor er mere under opsyn/i sikkerhed. Desuden kan de ansattes beskytterrolle overdrages til en mandlig beboer, hvis den kvindelige og mandlige beboer har en kæresterelation. Denne relation kan således forstås, som foranstaltet på baggrund af kvindens udsatte situation på pensionen. Ifølge de ansatte kan kvinderne således beskytte sig selv ved at administrere deres adfærd samt få mere direkte beskyttelse fra personalet eller en mandlig kæreste. Den pædagogiske praksis udviser større tilbøjelighed til at afskærme og regulere de kvindelige beboere end de mandlige, og favoriserer dermed det mandlige køns handlings- og mulighedsrum samtidig med, at det kvindelige køns begrænses.

Jeg har i denne artikel vist hvordan, at de mandlige og kvindelige beboere på pensionen indgår i en magtrelation, hvor forskellige beskyttelsesstrategier anvendes. Mathiassen har i sin undersøgelse vist hvordan, at især de kvindelige indsatte bliver krænkede seksuelt i de danske fængsler. Grundet en manglende statistisk viden om seksuelle overgreb i Kriminalforsorgen er det dog uvist i hvor høj en grad, dette eksisterer, hvilket gør det svært at holde nogle ansvarlige. Oprettelsen af Jyderup kvindefængsel, kan ses som værende i strid med normaliseringstanken, og fratage beboerne mulighed for sociale relationer på tværs af kønnene. Dog har jeg gennem min artikel vist hvordan, at disse relationer eksisterer i et magtforhold. Pensionerne og den kultur, som de ansatte medvirker til at (re)producere, kan ikke sammenlignes med den kultur der eksisterer i det omkringliggende samfund. Som fagperson kunne man på pensionerne, alternativt stille skarper ind på de seksuelle tilnærmelser, og udfordre de stereotype kønnede seksualitetsforståelser, hvilket ville kunne føre til en anden måde at organisere den pædagogiske praksis og ville kunne åbne op for andre være- og handle måder.

Sofie-Mathilde Aniella Jandrup, cand. mag. i pædagogik

Referencer

Butler, Judith: *Gender trouble*. Routledge, New York, 2006.

Hansen, Nanna Koch: Muren af tillid – Far, mor & børn i Kriminalforsorgens Familiehus, Københavns Universitet, 2011.

Hansen, Nanna Koch: Opdragelse til løsladelse – Destabiliserende læsninger af Kriminalforsorgens udslusningspraksis, Københavns Universitet, 2017.

Mathiassen, Charlotte: *Perspektiver på kvinders dagligdag i danske fængsler*, Aarhus Universitet, 2011.

McGuinn, Stephan C: Reentry, Desistance, and the Responsibility of the State: Let them Back in, Bingley: Emerald Publishing Limited, 2018.

Järvinen; Margaretha & Mik-Meyer; Nanna: *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv*. Forfatterne og Hans Reitzels Forlag, 2005, 1. udgave, 4. oplag.

Søndergaard, Dorte Marie: *Poststructural approaches to empirical analysis, international Journal of Qualitative Studies in Education*, 15:2, 187-204, 2002.

Søndergaard, Dorte Marie: *Tegnet på kroppen. Køn: Koder og konstruktioner blandt unge voksne i akademien*. Museum Tusulanums Forlag, Københavns Universitet, 2006, 3. oplag.

Wong, Jennifer S; Bouchard, Jessica; Gushue, Kelsey; Lee, Chelsey: Halfway Out: An Examination of the Effects of Halfway Houses on Criminal Recidivism I *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 2019-05, Vol63(7), p.1018-1037, Los Angeles, CA: SAGE Publications, 2019.

Öster, Peter: *Intervju med tre boende på ett halvvägsbus som avslutning på straff och deras upplevelser av att kunna påverka sin situation*, Stockholm Universitet, 2008.

Kriminalforsorgen:

<http://krim.dk/undersider/straffuldbyrdelse/kommentarer-enkeltebestemmelser/principprogram-kriminalforsorgen-1998.pdf>, 21/05-2022.

KVINFO:

<https://kvinfo.dk/et-aar-efter-sofie-linde-satte-gang-i-metoo-det-gaar-fremad-men-vihttps://kvinfo.dk/et-aar-efter-sofie-linde-satte-gang-i-metoo-det-gaar-fremad-men-vi-har-ikke-alle-med-endnu/har-ikke-alle-med-endnu/>, 26/05-2022.

Litteraturliste

Folketingets Ombudsmand: https://www.ombudsmanden.dk/findviden/fob-artikler/kvinder_i_faengsel/, 28/8-2022

Debatten om OnlyFans - En kampplads for den seksuelle og digitale dannelse

**Emma Dybdal Andersen
& Sara Wienke Christiansen**

Nærværende artikel undersøger, hvordan OnlyFans italesættes, forstås og problematiseres i den danske offentlige debat med det formål at skabe blik for, hvilke pædagogiske indsatser der kaldes på, og hvilken rolle uddannelsessystemet kan spille i relation til fænomenet. Artiklens analytiske tilgang er inspireret af Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse og viser, hvordan italesættelserne af OnlyFans trækker tråde til forskellige diskursive domæner som sociale medier, sexarbejde og seksuel frigørelse. Artiklen peger på, at placering og forståelse af platformen er afgørende for, hvilke pædagogiske indsatser der efterspørges samt, at de aktuelle rammer for seksualundervisning giver mulighed for at implementere undervisning i emnet. Afslutningsvis argumenterer artiklen for, at mere viden om intersektionen mellem sexarbejde og platformsarbejde gennem empirisk forskning i den sociale praksis på OnlyFans er nødvendig for at kvalificere videre pædagogiske indsatser, der retter sig mod fænomenet i og udenfor skolen.

OnlyFans, platformsarbejde, sexarbejde, seksualundervisning, digitalisering

Seksuel dannelse i en digitaliseret verden

Børn og unge vokser i dag op i en digitaliseret hverdag. Op mod 98 procent af danske unge mellem 12 og 18 år har en profil på de sociale medier, og majoriteten af dem er i gennemsnit online fire timer dagligt (Andreassen et. al., 2020). På trods af at de sociale medier er en integreret del af børn og unges hverdag, viser studier, at denne gruppe kan have vanskeligt ved at gennemskue digitale mediers adfærdsdesign og effekt (Krogh, 2022). Forskningen viser også, at dette sammenlagt med et hyppig brug af sociale medier kan være med til at forklare den høje mistrivsel, som særligt ses hos unge piger. Disse studier peger derfor på, at der er et behov for undervisning i og samtaler om digitalisering og sociale medier (Ibid.; VIVE, 2020). Både i folkeskolen og på ungdomsuddannelser arbejdes der også i stigende grad med 'digital dannelse', og der udvikles flere undervisningsmaterialer, som har til formål at fremme dette (Drotner, 2018; Mehlsen & Hendricks, 2019). Her arbejdes der for det meste med de unge *som forbrugere* af sociale medier (Ibid.), men i takt med at velkendte digitale medier

såsom YouTube og Instagram har givet forbrugere mulighed for indtjening gennem arbejde som eksempelvis youtuber og influencer, er der et behov for også at forholde sig til de unge, *som arbejdere* på de digitale medieplatforme, hvilket forskning i nye arbejdsformer afspejler (Abidin et.al, 2020; Nielsen et. al, 2021). Da platformen OnlyFans blev lanceret i 2016 og sidenhen opnåede massiv tilstrømning og opmærksomhed, blev en ny og anderledes digital arbejdsform introduceret: OnlyFans-content creator (Bonnerup, 2021).

Udbredelsen af OnlyFans rammer ind i en MeToo-tid, hvor seksualpolitiske spørgsmål om grænser, samtykke og seksuelle krænkelser - fysisk såvel som digitalt - får stor plads i den offentlige debat (Hartley & Askanius, 2020). Særligt unge har været aktive i denne debat. I 2022 valgte en række gymnasieelever at nedlægge undervisningen i protest mod manglende seksualundervisning, med argumentet om, at der er et behov for seksuel dannelse, der forholder sig til grænser, samtykke og digitalisering (Kristensen, 2022). Med den stigende opmærksomhed på seksuel og digital dannelse - i uddannelsessystemet såvel som i den kollektive bevidsthed - og med opkomsten af nye digitale arbejdsformer bliver det her relevant at undersøge, hvordan OnlyFans italesættes i den offentlige debat i relation til pædagogiske indsatser samt undervisning i folkeskolen og på ungdomsuddannelserne. Denne artikels centrale spørgsmål er derfor: Hvordan forstås og problematiseres OnlyFans i den offentlige debat? Hvilke pædagogiske indsatser giver disse problematiseringer anledning til, og hvilke muligheder for undervisning i emnet giver de aktuelle rammer for seksualundervisning?

OnlyFans blev grundlagt i 2016 og tæller i dag 150 millioner brugere, hvoraf 1,5 millioner er content creators

Content creators kan lægge billede- eller videomateriale op bag en betalingsmur, hvor brugere eller fans kan få adgang til materialet for mellem 4,99 og 50 USD pr. måned

Derudover kan content creators tjene penge på at chatte med, sende speciallavet materiale til eller modtage drikkepenge fra fans. OnlyFans tager 20 procent af al indtjening på platformen. De resterende 80 procent forpligter den enkelte content creator sig til at betale skat af efter lokalt gældende lovgivning.

OnlyFans har intet internt promovringssystem, og content creators må derfor dele links til deres profiler på andre online platforme for at få besøgende til deres OnlyFans-side.

**OnlyFans (2021)
OnlyFans (No date-a)
OnlyFans (No date-b)**

Hvad er OnlyFans?

På hjemmesiden præsenterer OnlyFans sig selv som “...the social platform revolutionizing creator and fan connections. The site is inclusive of artists and content creators from all genres and allows them to monetize their content while developing authentic relationships with their fanbase” (OnlyFans, no date-a), og platformen fremskriver på den måde sig selv som et socialt medie med en ekstra dimension af indtjening. Dog adskiller OnlyFans sig fra andre velkendte sociale medier såsom Instagram og Facebook, hvilket blandt andet ses ved de meget lempelige retningslinjer for graden af nøgenhed og eksplicit seksuelt materiale, der tillades på platformen. Dette ses også ved OnlyFans’ forretningsmodel, som adskiller sig fra mange andre sociale mediers, da OnlyFans’ profit hviler på brugerbetaling frem for kommercielle samarbejder med virksomheder. Denne forretningsmodel betyder dels, at platformen er mere ‘lukket’ end andre sociale medier, men også at arbejdssituationen for henholdsvis influencers og content creators ser forskellig ud. Studier i digitalt platformsarbejde har vist, at influencers skal producere indhold, som både tilfredsstiller deres følgere og kommercielle partnere, hvormed indholdet må balancere mellem de to parter interesser for at sikre indtjening (Nielsen & Nielsen, 2020). Da OnlyFans-content creators indtjening kun afhænger af at tilfredsstille deres ‘fans’, behøver de ikke at tilpasse deres materiale til kommercielle interesser. Indholdet på platformen kan således være mere seksuelt eksplicit, hvilket netop er blevet OnlyFans’ varemærke (Bonnerup, 2021). Men er OnlyFans-content creatoren så sexarbejder? Og i så fald; hvordan reguleres det i en dansk kontekst?

OnlyFans falder udenfor lovgivning

I rapporten ‘Salg af sex i Danmark 2020 - En kortlægning’ udgivet af VIVE for Socialstyrelsen kan man læse, at selvom det i 1999 blev lovligt at købe og sælge seksuelle ydelser, er der:

“(...) dog stadig forhold relateret til salg af sex, som er kriminaliseret. Eksempelvis er rufferi, bagmandsvirksomhed og menneskehandel strafbart. Der findes dermed en række bestemmelser i straffeloven, som beskæftiger sig med køb og salg af seksuelle ydelser” (VIVE, 2021).

“Trods afkriminaliseringen i 1999 anerkendes sexsalg ikke som et legalt erhverv i Danmark, hvorfor sexsælgere ikke har arbejdstagerrettigheder” (Ibid.)

Hvis arbejdet på OnlyFans faldt ind under domænet for sexsalg, ville det altså efter dansk lovgivning være et lovligt erhverv, men det ville ikke være lovligt for en tredjepart at tjene penge på sexsalget. Socialstyrelsens definition af sexsalg

(eller prostitution, som er det anvendte begreb her) udelukker dog salg af ikke-fysiske ydelser som pornografi: *“da der skal være fysisk kontakt mellem køber og sælger”* (Socialstyrelsen, 2019). OnlyFans’ retningslinjer forbyder ligeledes, at aktivitet på platformen henviser til *“escort services”* og *“prostitution”* (OnlyFans, 2021) - altså fysiske møder mellem køber og sælger.

Arbejdet på OnlyFans kan altså ikke betegnes som prostitution, og der er derfor ikke noget lovmæssigt problem i, at platformen som tredjepart faciliteter og tjener penge på salget af digitale seksuelle ydelser. Da billedpornografien er frigivet i Danmark, gælder der heller ikke her nogle særlige nationale bestemmelser, så længe det pornografiske materiale ellers er inde for lovens øvrige rammer. Der er således ikke noget i den seksuelle del af arbejdet på OnlyFans, der falder ind under en særlig problematisering eller lovgivning i Danmark. Derfor må vi se andre steder hen for placere OnlyFans som felt, og her retter artiklen blikket mod den offentlige debat.

Den offentlige debat

For at kunne undersøge den offentlige debat om OnlyFans var det nødvendigt først at skabe et overblik over de mange artikler, dokumentarer, podcasts, radioudsendelser, kronikker og debatindlæg, der har været om fænomenet, siden det for alvor tog fart i 2020. Vi brugte Infomedias database til at få greb om det samlede danske mediemateriale om emnet, og efter en grovsortering endte vi med 84 medieindslag, som vi samlede i et tematisk opdelt overbliksskema. Her kortlagde vi, hvilke aktører, spørgsmål og knudepunkter som gik igen. Den tematiske bearbejdelse viste, at de fleste medieindslag inddrager udtalelser fra content creators og/eller fra forskellige forskere og fageksperter, og at de samme navne ofte går igen (Bonnerup, 2021; DR, 2020). Desuden tydeliggjorde tematiseringen af medieindslagene efter vinkling og karakteristika, at der findes visse dominerende flader i mediernes dækning af OnlyFans, som kan opdeles på følgende måde: informative indslag, personlige indslag og kritisk-debatterende indslag. I medieindslagene af informativ karakter fandt vi, at spørgsmålet om ‘hvad OnlyFans er og kan’ blev behandlet og diskuteret med inddragelse af content creators, forskere og forskellige fageksperter (DR, 2020; Kofoed & Krog, 2021). I medieindslag af personlig karakter så vi, at content creators gav indblik i deres oplevelser med at sælge pornografisk materiale på OnlyFans, som eksempelvis i dokumentarserierne ‘Våde veninder’ og ‘Fie’ (DR, 2021a; DR, 2021b). I medieindslagene af kritisk og debatterende karakter så vi, at forskere og fageksperter udtalte sig kritisk om platformen, samt at mediernes dækning af OnlyFans vakte kritik, hvor bl.a. DR beskyldes for at udnytte de medvirkende i deres dokumentarer og for at promovere pornografisk arbejde (Corr, 2021; Benner & Herskind, 2021). Ud fra denne viden udvalgte vi tre medieindslag til empirisk næranalyse, som vil fungere som repræsentation for den offentlige debat om OnlyFans i denne artikel. Medieindslagene er udvalgt, eftersom de favner de præsenterede dominerende

flader i mediernes dækning af OnlyFans og inddrager flere af debattens prominente stemmer - både fageksperter, forskere og content creators. Ydermere er indslagene udvalgt, fordi de faciliterer en debat mellem de tre parter om, hvad OnlyFans er og kan, samt hvilke pædagogiske indsatser fænomenet kalder på. Det første udvalgte indslag er Informations artikel 'Gitte Von G sælger porno på OnlyFans: Jeg har altid været iværksætter, så det føles helt naturligt' (Franceschi, 2021), som gennem udsagn fra content creator Gitte Von G, kønsforsker Christian Groes og forsker i sociale medier og platformsøkonomi Louise Yung Nielsen har til formål at introducere og placere OnlyFans. Det næste udvalgte indslag er radioudsendelsen 'Taler vi stadig om OnlyFans i 2022?', hvor content creators Gitte Von G og Sandra Elfort, konsulent i Center for Digital Pædagogik Christian Mogensen, direktør i GirlTalk Anna Bjerre samt Estella, som er repræsentant for SIO, er inviteret i studiet for at byde ind med deres tanker om platformen (LOUD, 2021). Det sidste udvalgte indslag er tredje episode i podcasten "Superfan: Skamløs", hvor Anna Bjerre og content creator Sofie Holm diskuterer platformens potentialer og problemer (DR LYD, 2021).

Kritisk diskursanalyse

OnlyFans er som beskrevet blevet undersøgt, kritiseret og debatteret heftigt i medierne, og her har følgende spørgsmål været centrale: Er OnlyFans et socialt medie eller en pornografisk platform? Er OnlyFans med til at normalisere sexarbejde? Hvem har ansvaret for at udbrede viden om platformen og potentielle konsekvenser af arbejdet? Når disse spørgsmål behandles i medierne, er det interessant at undersøge diskurserne om OnlyFans med inspiration i Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse, da diskurser her forstås som noget, der bidrager til at skabe, reproducere og transformere samfundet og dets ulige magtforhold mellem sociale grupper gennem at være med til at konstituere sociale identiteter, sociale relationer og videns- og betydningssystemer (Fairclough, 1992). Centralt i Faircloughs forståelse af diskurs er, at begrebet rummer to forskellige betydninger. Diskurs betegner både sprogbrug som social praksis (en kommunikativ begivenhed), hvor diskursen står i et dialektisk forhold til den sociale struktur, som den er indlejret i, ved ikke kun at være noget, som *konstituerer* den sociale praksis, men også noget der *konstitueres af* den sociale praksis. Derudover betyder diskurs som substantiv en bestemt diskurs, som er adskilt fra andre diskurser og er en måde at tale på, som "giver betydning til oplevelser ud fra et bestemt perspektiv" (Jørgensen & Phillips, 1999). Når man laver en kritisk diskursanalyse, skal man derfor have to ting for øje: diskursordenen og den kommunikative begivenhed, som står i et dialektisk forhold til hinanden. Diskursordenen er "summen af de diskurstyper, som bruges inden for en social institution eller et socialt domæne" og "er i særlig grad åbne for forandring, når der iværksættes diskurser og genrer, som tilhører en anden diskursorden", hvad Fairclough betegner som interdiskursivitet (Ibid.). Alle tilfælde af sprogbrug (kommunikative begivenheder) kan således enten ses som medvirkende til at

opretholde en given diskursorden eller forandre den gennem interdiskursivitet (Fairclough, 1992). Den kritiske diskursanalyse kan derfor belyse, hvordan meningstilskrivelse af fænomenet OnlyFans foregår i den offentlige debat ved at se på graden af interdiskursivitet, der kan identificeres i italesættelserne, samt hvilke store diskurser der trækkes på i den diskursive etablering af fænomenet. Dette er således rammesættende for artiklens analyse.

Progressivt nybrud eller en digital glidebane?

I artiklen fra Information opstiller journalisten i underrubrikken to vinkler på OnlyFans-fænomenet og slår på den måde tonen an til det drivende spørgsmål:

“Plattformen OnlyFans har gjort det let at sælge seksuelt indhold på nettet. Er det et progressivt nybrud, der giver magten og profitten tilbage til pornoens aktører? Eller en digital glidebane, der normaliserer pornoproduktion og udvisker personlige grænser? 41-årige Gitte Von G fra Hornbæk er ikke i tvivl: Hun synes, det er det fedeste” (Franceschi, 2021)

Her sættes content creator Gitte Von Gs udsagn i forlængelse af det opstillede dilemma, og hun bliver dermed gjort til repræsentant for det synspunkt, at platformen er et progressivt nybrud, der giver magten tilbage til aktører som hende selv. Hendes udsagn og erfaringsbaserede viden bliver således ikke bare brugt til at besvare artiklens hovedspørgsmål, men også til at repræsentere en pol i den offentlige debat om OnlyFans. Ligeledes bliver forskerne Christian Groes og Louise Yung Nielsens udsagn og faglige viden brugt til at repræsentere ‘den anden pol’ i denne debat, hvor OnlyFans bliver set som noget, der kan lokke folk ud i grænseoverskridende adfærd. Det beskrives blandt andet, at Groes

“... ser OnlyFans som en naturlig forlængelse af det, han kalder en »instagramificering« af samfundet, hvor det i stigende grad handler om at blive set og hørt. Samtidig minder tjenesten så meget om andre sociale medier, at brugere, der måske ellers ikke ville beskæftige sig med porno, kan finde det naturligt at anvende den” (Ibid.)

Groes problematiserer OnlyFans på baggrund af sin samfundsdiagnose, hvor vi som følge af de sociale medier lever i en opmærksomhedssøgende kultur. Han frygter, at unge i deres iver for at blive set, hørt og ‘liket’ indtager OnlyFans, som var platformen et uskyldigt alternativ til Instagram. Selvom Groes gerne vil adskille OnlyFans fra andre sociale medier, da han betragter platformen som en pornotjeneste, taler han samtidig OnlyFans frem som et sted, der giver samme

mulighed for at søge opmærksomhed som andre sociale medier. Således placerer han diskursivt platformen med et ben i både domænet for pornografi og sociale medier.

Louise Yung Nielsen forholder sig også kritisk til OnlyFans, men her er løftet om profit den centrale problematik. Nielsen har tidligere påpeget, at der er meget få mennesker, som kan tjene penge på at være content creator og problematiserer her, at arbejdet og indtjeningen er afhængig af graden af opmærksomhed: *“Hvis man oplever at føle sig usynlig på platformen, er den oplagte løsning, at man begynder at lave mere opsigtsvækkende indhold, fordi man gerne vil have opmærksomhed”* (Ibid.). Ifølge Nielsen er ‘opmærksomhed’ ikke blot noget, man søger som konsekvens af en kultur skabt af sociale medier, men derimod noget man søger, fordi *ens indtjening* afhænger af, at man er synlig på platformen. Det er altså løftet om profit, der rykker grænserne for både den enkelte og for platformen som en helhed, når flere og flere søger efter en opmærksomhed, som kan give en indtjening. Med denne kritik bliver platformsarbejdets vilkår centreret, og OnlyFans bliver således diskursivt placeret i domænet for digitalt arbejde og platformøkonomi.

I kontrast til forskernes kritik af OnlyFans bidrager Gitte Von G’s fortælling med et mere positivt syn på, hvad OnlyFans kan tilbyde. Hun fortæller blandt andet, at OnlyFans tilbyder et rum uden samme grad af censur som andre sociale medier, hvormed hun kan få lov til at lægge det materiale ud, som hun ønsker. Hun italesætter produktionen af pornografisk materiale som en måde at udfolde sig og være kreativ på, og hun beskriver sin profil på OnlyFans som ‘sit eget lille personlige univers’. Samtidig trækker hun også på en forretnings- og iværksætterdiskurs: *“Jeg har altid været iværksætter og været vant til at sælge alle mulige produkter. Derfor føles det også helt naturligt, at det nu er mig selv, der er produktet”* (Ibid.). På denne måde placerer hun diskursivt arbejdet på OnlyFans i domænet for både iværksætteri og personlig udfoldelse.

Udsagnene fra artiklens tre aktører viser, at OnlyFans som felt kan placeres på vidt forskellige måder alt efter ens forståelse af, hvilke henholdsvis potentialer og problematikker platformen skaber. De diskursive etableringer af platformen trækker skiftevis på diskurser, der tilhører domænet for sociale medier, pornografi, platformsarbejde, iværksætteri og kreativ udfoldelse. Ud fra Faircloughs begreb om interdiskursivitet kan dette sammensurium af diskurser pege på en ustabil diskursorden og dermed et potentiale for forandring i den kollektive forståelse af digitalt sexarbejde. I de følgende afsnit belyses debatten yderligere ud fra to medieindslag, hvor flere aktører debatterer deres holdninger til platformen. Gennem analyse af disse indslag belyses det hvilke store diskurser, der trækkes på af debattens respektive stemmer, og hvilke pædagogiske indsatser de forskellige placeringer af platformen kalder på.

Bliver de unge snydt af OnlyFans?

Fortællingen om at OnlyFans minder meget om andre sociale medier, som Christian Groes fremførte i artiklen fra Information, går igen flere steder i den offentlige debat. I radioudsendelsen *'Taler vi stadig om OnlyFans i 2022?'* siger Christian Mogensen blandt andet:

“Vi taler om Onlyfans som socialt medie og ikke et sted, hvor man kan producere seksuelt indhold eller være content creator/provider, og så glemmer vi at have en ansvarlig voksen samtale med de unge om, hvilke effekter og konsekvenser det kan have, hvis du bliver sexarbejder, hvis du bliver content provider. Ikke at der er noget galt i det arbejde i sig selv, men det kræver bare en rammesætning og en ansvarlig samtale, som vi glemmer at tage, når vi tror, at Onlyfans bare er et socialt medie” (LOUD, 2021)

Her kaldes der på en indsats, hvor voksne oplyser unge om, at OnlyFans i realiteten er en pornografisk tjeneste, samt hvilke konsekvenser seksuelt arbejde kan have. Formålet med oplysningen er ikke (nødvendigvis) at forhindre unge i at udføre seksuelt arbejde, men derimod at forhindre at de begiver sig ud i et arbejde på OnlyFans uden en nødvendig forståelse for feltet og dets potentielle konsekvenser.

Hos Anna Bjerre, som også deltager i radioudsendelsen, finder man et andet syn på, hvordan man skal forholde sig til unge og sexarbejde på OnlyFans. Hun siger blandt andet:

“Jeg tænker, at dét, der kan være rigtig svært ved det her medie at forstå, er, at fordi det ligner så meget noget, de unge bruger i hverdagen, som Instagram, så kan der være noget forførende over at tænke, at det er en naturlig overgang til Onlyfans uden at være klar over, hvad det har af betydning for ens person. Netop det seksuelle er noget, vi stifter bekendtskab med i ungdommen og for mig at se, så kan det lige præcis i den her målgruppe være forbundet med en alt for stor risiko at gå ind i det her univers, fordi man ikke er klar over, hvad det betyder. Man er i den spæde begyndelse af sit seksuelle liv, og der mener jeg, at det er vigtigt, at man lærer at udforske det i et ligeværdigt forhold med en partner, uden at det er med henblik på salg” (Ibid.)

For Bjerre er det vigtigt, at unges seksualitet udforskes og udvikles i *'et ligeværdigt forhold med en partner'* og ikke - modsætningsvist - i et kommercielt forhold. Ud fra denne forståelse kaldes der på en indsats, som skærmer unge *mod* OnlyFans.

Men foruden at oplyse unge om at OnlyFans er en pornografisk tjeneste, er der i Bjerres udsagn ikke noget, der kan specificere, *hvordan* unge skal skærmes mod OnlyFans.

Hvem har ansvaret for unges seksuelle dannelse?

Et andet emne, som fylder meget i den offentlige debat, er, hvilket ansvar offentlige personer skal tage, når de vælger at promovere deres OnlyFans-profil. I radioudsendelsen *'Taler vi stadig om OnlyFans i 2022?'* kritiserer Mogensen blandt andet influencere for at reklamere for deres OnlyFans-profil på sociale medier:

Radiovært: "Men de her mennesker, der laver indhold på OnlyFans, de skal vel også lige så meget som alle mulige andre have lov til at reklamere for deres produkter og tjenester som alle mulige andre selvstændige erhvervsdrivende?"

Mogensen: "Selvfølgelig, men det skal også gøres ansvarligt (...) altså du må hjertens gerne promovere alt det indhold, du vil, til folk over 18, men når du har en følgerskare, hvad enten du vil det eller ej, som er under 18, så har du et ansvar for at gøre opmærksom på de konsekvenser, den her slags arbejde kan have" (Ibid.)

Mogensens kritik hviler på en forståelse af, at (elementer af) unges dannelse - her i form af deres tilgang til og forståelse af OnlyFans - formes af det materiale, som de konsumerer på de sociale medier. Udsagnet kalder ikke på en indsats, der supplerer de sociale mediers indflydelse på unges seksuelle dannelse og forståelse af fænomener som OnlyFans. I stedet appellerer Mogensen til den enkelte influencers moralske kompas, når vedkommende distribuerer materiale om OnlyFans. Således placerer han (elementer af) ansvaret for unges seksuelle dannelse hos individuelle offentlige personer.

Denne ansvarsplæggelse forholder content creator Sandra Elfort sig kritisk til i samme radioudsendelse. Hun siger blandt andet:

(...) jeg synes også, at man skal have lov at fortælle unge mennesker, at man laver porno. Der er ikke så meget seksualundervisning i Danmark, udover at jeg fik lov at sætte kondom på en skumgummi-pik, og det var ikke noget jeg fik særlig meget ud af. Så jeg synes kun, det er sundt, at der er nogen, der går ud og snakker om seksualitet til unge mennesker. Så kan det godt være, at porno ikke er som sådan sex, men det er stadig noget, unge skal lære noget om. For man lærer ikke noget om porno i folkeskolen

heller. Man lærer ikke om, at det er opstillet, og at det ikke er sådan sex foregår” (Ibid.)

Elfort kritiserer ikke alene Mogensens præmis og synspunkt, men også den danske seksualundervisning for at være mangelfuld og får således i stedet placeret ansvaret for unges seksuelle og digitale dannelse hos folkeskolen og særligt seksualundervisningen. Ud fra en forståelse af at folkeskolen på nuværende tidspunkt ikke varetager opgaven om at (ud)danne børn og unge i sex, seksualitet og pornografi på en fyldestgørende måde, taler Elfort influencers promovring af deres OnlyFans profiler frem som en nødvendig erstatning for den mangelfulde seksualundervisning. Her er der en forestilling om, at promovringen af OnlyFans-profiler kan fungere som en samtale mellem ‘den voksne influencer’ og ‘den unge modtager’, hvor den førstnævnte kan oplyse om, hvad forskellen på pornografi og ‘rigtig sex’ er og således forhindre, at de unge får en forvrænget tilgang til sex. Her centrerer Elfort modtageren af det pornografiske materiale frem for afsenderen, som ellers er centreret i debatten. Elfort tilføjer:

“Jeg er 100 procent med på, at vi ikke skal glamourisere det her, men jeg føler ikke, at ansvaret omkring konsekvenser af sexarbejde ligger på vores skuldre, os der producerer det. Der er forældre, der godt kunne tage lidt ansvar. Der er nogle lærere i skolen, der godt kunne tage lidt ansvar. Det kunne godt være en del af seksualundervisningen at høre om hvordan, hvis du sælger et nøgenbillede på snapchat, hvad kan det have af konsekvenser” (Ibid.)

Med viden fra seksualundervisning, forældre og lærere vil unge mennesker ifølge logikken her være ordentligt klædt på til at tage informerede valg omkring seksuelt arbejde på eksempelvis OnlyFans. Således vil en pædagogisk indsats i form af opdateret seksualundervisning samt større ansvarstagen fra forældre sikre, at unge ikke går ind i sexarbejde uden at være bevidste om potentielle konsekvenser og således også fjerne ansvarsbyrden fra individuelle content creators.

Sexarbejde: psykisk skadeligt eller stigmatiseret?

Content creator Sofie Holm mener ligeledes, at ansvaret for unges seksuelle dannelse ikke bør ligge på individuelle content creators. I podcasten ‘Superfan:Skamløs’, hvor Sofie Holm og Anna Bjerre deltager, finder følgende udveksling sted:

Bjerre: "Har du ikke selv nogen bekymring i forhold til unge, der starter ud med det her?"

Holm: "Jo, men så kan jeg også have bekymringer for unge, der laver alt muligt andet, altså sådan der vil altid være nogen, der går ind i noget, som de ikke skulle være gået ind i. Det er klart, at når samfundssynet er sådan her på folk, der laver porno, så skal man da også være ekstra påpasselig, det er jeg helt enig i. Men jeg har det sådan, jeg vil ikke tage ansvaret i hvert fald for, hvad andre unge gør, fordi det er ikke mit ansvarsområde" (DR LYD, 2021).

Holms forståelse af hvorfor sexarbejde potentielt kan være skadeligt adskiller sig fra dén, som vi tidligere har set Bjerre opstille, hvor kommerialisering af seksualiteten gennem sexarbejde fører til en usund og ikke-autentisk udvikling af seksualiteten. I Holms forståelse er det i stedet en samfundsskabt konsekvens i form af *stigmatisering* - som gør, at sexarbejde kan være skadeligt. Med denne forståelse bliver indsatsen, der kaldes på for at beskytte unge mod det potentielt skadelige ved sexarbejde, større og mere gennemgribende; nemlig at forandre samfundssynet på sexarbejdere.

I tråd med denne opfattelse siger Estella i radioudsendelsen *'Taler vi stadig om OnlyFans i 2022?'*, at stigmatisering er det primære problem for sexarbejdere. Hun siger blandt andet:

"Men generelt inden for sexarbejde, og det er jo ligegyldigt, om det er online eller personligt, så er det først og fremmest utrolig stigmatiseret. Det er jo også derfor, vi står og taler om det, det er jo ikke fordi, det er et helt almindeligt hverdagsarbejde, men det er stigmatiseret, og det er skjult, og vi taler ikke om det på lige vilkår som alt andet arbejde, hvor man naturligvis ville have behov for støtte, oplysning og helt klare retningslinjer for, 'hvad gør jeg, når det her sker?' (...). Det, vi har en holdning til, er, at der mangler noget information og støtte til sexarbejdere, som både vil ind og arbejde med seksuelle tjenester, men også ud og forlade det." (LOUD, 2021).

Med forståelsen af at stigmatisering af sexarbejde har de nævnte konsekvenser, kaldes der på en juridisk og kulturel indsats, der sidestiller sexarbejde med det, som Estella kalder 'almindeligt hverdagsarbejde'. Når Estella taler om 'almindeligt hverdagsarbejde' og 'OnlyFans-content creation' som modsætninger og samtidig anvender paraplybetegnelsen *sexarbejde* i sine udtalelser om OnlyFans, er hun med til at placere og definere platformen og det arbejde, som foregår her.

Desuden er hendes deltagelse i radioudsendelsen som repræsentant for SIO, der efter egen beskrivelse *“fungerer som samlingssted for sexarbejdere og har som formål at sikre dem rettigheder og bedre arbejdsforhold”* (SIO, no-date), ligeledes med til at kategorisere OnlyFans-arbejdet som netop *sexarbejde*.

Den offentlige debat byder på forskelligrettede udtalelser om, hvad OnlyFans er, og hvordan det skal håndteres. Med afsæt i Faircloughs diskursbegreb kan vi pege på tre overordnede diskurser i debatten, som hver især tilskriver OnlyFans-fænomenet varierende betydning, hvilket er afgørende for, hvilken pædagogisk indsats der kaldes på. Hos Bjerre er der tale om en bekymringsdiskurs, forankret i en forståelse af arbejdet på platformen som noget, der i sagens natur er skadeligt, hvorfor den pædagogiske opgave er at advare og beskytte de unge mod det. Hos Groes og Mogensen er der tale om en oplysningsdiskurs, hvor de voksnes opgave er at tydeliggøre, hvad der rent faktisk foregår på platformen for at undgå, at de unge går uforberedte og ureflekterede ind i arbejdet. Hos Estella, Holm, Elfort og Gitte Von G er der tale om en frigørelsesdiskurs, hvor de forskellige aktører tilskriver platformen varierende potentialer - økonomiske, personlige og dannende - men som alle kredser om sexarbejders rettigheder og frihed. Med dette kaldes der på en indsats, som afstigmatiserer det seksuelle arbejde samt sørger for, at OnlyFans-content creators får frihed til at agere, som de vil på de sociale medier ved, at ansvaret for unges seksuelle dannelse i stedet ligger på en defineret instans, såsom folkeskolen. Når der peges på, at skolen har et ansvar for unges seksuelle dannelse og forståelse af fænomener som OnlyFans, som de på nuværende tidspunkt ikke opfylder, bliver det relevant for os at kigge på mulighederne for undervisning i et emne som OnlyFans.

Undervisning om OnlyFans?

I folkeskolen bliver seksualundervisningen varetaget af både lærere og eksterne aktører som RedenUng, Sex&Samfund og Normstormerne. Det kan formodes, at undervisning af eksterne aktører vil bære præg af den placering af og indstilling til OnlyFans, som findes hos de forskellige aktører, hvilket kan føre til, at undervisning om emnet vil betone forskellige ting og variere fra skole til skole, afhængigt af hvem opgaven udliciteres til. Dette kan dog også siges at være gældende for intern undervisning i emnet. Ser man på de fælles mål i faget ‘Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab’ i folkeskolen, er der her rig mulighed for at inddrage et fænomen som OnlyFans i undervisningen. Efter sjette klassetrin skal eleven kunne *“analysere, hvordan normer for køn og krop kan påvirke børn og unge”*, og efter niende klassetrin skal eleven kunne *“analysere køn, krop og seksualitet i samtidigt, historisk og globalt perspektiv”* samt *“diskutere seksuelle rettigheder i Danmark og globalt”* (UVM, 2019). Disse målsætninger kan fortolkes på vidt forskellige måder, og selvom fænomenet OnlyFans rummer aspekter af normer for køn og krop, seksuelle rettigheder og seksualitet i et samtidigt og globalt perspektiv, kan målene også indfries uden at berøre OnlyFans eller pornografi i det hele taget. Hvis undervisningen alligevel

inddrager OnlyFans, kan dette, som analysen har vist, gøres fra flere forskellige vinkler. Skal undervisning om et emne som OnlyFans både berøre pornografi, lyst og grænser og samtidig berøre det (platforms)økonomiske aspekt, som det efterspørges i den offentlige debat, kan det være relevant at se på de fælles mål fra det obligatoriske emne 'Uddannelse og job'. Her skal eleven efter niende klasse kunne *"vurdere betydning af vilkår og forandringer på arbejdsmarkedet"* (UVM, 2017). Her kan man argumentere for, at eventuel undervisning om OnlyFans, som rummer fænomenets forskellige aspekter, med fordel kan være tværfaglig.

På ungdomsuddannelserne findes der endnu ingen definerede rammer for seksualundervisning. Der er dog afsat en pulje på to millioner til at styrke seksualundervisningen, blandt andet ved at udvikle nye undervisningsmaterialer om emnet (UVM, 2022). Her er der altså mulighed for at udvikle undervisningsmaterialer, som beskæftiger sig mere direkte med OnlyFans. Det kunne eksempelvis være cases fra empiriske studier af arbejdet på platformen, som bygger på levede erfaringer og kan give et nuanceret indblik i oplevelser med lyst, grænser og vilkår i arbejdet.

Konklusion

Den kritiske diskursanalyse af den offentlige debat om OnlyFans har vist, at der findes mange forskellige forståelser og problematiseringer af fænomenet. OnlyFans tales skiftevis frem som en del af en frigørende samfundsbevægelse, som endnu en arena hvor sexarbejdere undertrykkes, som en pornohjemmeside i forklædning og som noget, der afspejler en arbejdsmarkedsudvikling, som særligt unge mennesker indgår i. Med afsæt i Faircloughs begreb om interdiskursivitet pegede vi på, at dette tyder på en ustabilitet i den kollektive forståelse af, hvad digitalt sexarbejde er. Analysen viste også, at der trækkes på forskellige store diskurser, når OnlyFans placeres og problematiseres, som hver især kalder på forskellige tiltag og indsatser. Disse spænder fra at advare eller oplyse om platformens seksuelle karakter til at udnytte platformens momentum til at udbrede viden om pornografi og sexarbejde med henblik på afstigmatisering af seksuelt arbejde. Fællesnævneren er, at aktørerne mener, at der findes en pædagogisk opgave i at ruste unge til at navigere i et felt som OnlyFans, og her peges der blandt andet på, at skolen har en rolle at spille. Ud fra de fælles mål for seksualundervisning i folkeskolen fandt vi, at det er muligt at undervise om OnlyFans på et væld af forskellige måder, men at undervisningen med fordel kan være tværfaglig, hvis den skal favne fænomenets mange facetter. Endelige viste analysen, at der er konsensus om, at content creation på OnlyFans er *sexarbejde*. Som vist omfatter de virksomme lovmæssige definitioner af sexarbejde i Danmark dog ikke det arbejde, der foregår på OnlyFans. Dette peger på et behov for at producere mere viden om, hvordan det *digitale* sexarbejde adskiller sig fra den del af sexarbejdet, som er veldefineret, og som lovgivningen retter sig mod. Ligeledes kan man argumentere for, at der også er behov for

mere viden om, hvordan arbejdet på OnlyFans i kraft af sin seksuelle karakter adskiller sig fra det platformsarbejde, som forskningen hidtil har beskæftiget sig med. Platformsarbejde er i sig selv et relativt nyt fænomen, som selv uden det seksuelle aspekt befinder sig i en juridisk gråzone i forhold til de traditionelle arbejdsmarkedsstandarder (Nielsen & Nielsen, 2020). Med det ekstra lag, som det seksuelle aspekt tilføjer, bliver den position, som opstår i intersektionen mellem *det seksuelle arbejde* og *platformsarbejdet*, endnu vigtigere at undersøge. Med udgangspunkt i artiklens analyse peges der derfor på, at eventuelle pædagogiske indsatser i og udenfor skole regi, som skal ruste unge til at navigere i et felt som OnlyFans, bør kvalificeres gennem mere forskning i den sociale praksis på OnlyFans.

Emma Dybdal Andersen, cand.mag.

Sara Wienke Christiansen, cand.mag.

Referencer

- Abidin, C, Hansen, K, m.fl.(2020): *A Review of Formal and Informal Regulations in the Nordic Influencer Industry*. *Nordic Journal of Media Studies*, 2(1), 71-83
- Andreassen, R, Pedersen, RR, & Svabo, C (2020). *Digitale liv: Brugere, platforme, selvfrestillinger*. Roskilde Universitetsforlag.
- Benner, T & Herskind, I (2021): *DR beskyldes for at promovere nyt pornomedie* i Politiken. Publiceret 31.1.2021
- Bonnerup, T (2021): *Ny porno-plattform ændrer vores medieadfærd – igen* i Vid&Sans, Teknologi&Univers. Publiceret 21.10.2021
- Corr, AA (2021): *DRs »Våde veninder« er unødvendigt, tarveligt tv. Og vi behøver ikke komme med op i flere unge kvinders underliv* i Berlingske. Publiceret 24.8.2021
- DR (2020): *Explainer: Tænk dig om, før du smider tøjet på nettet* på DR TV, DR1, Nyheder og Aktualitet. Udgivet 30.7.2020.
- DR (2021a): *Våde Veninder* på DR TV, P3, Dokumentar. Udgivet 22. 08.2021.
- DR (2021b): *Fie* på DR TV, P3, Dokumentar, Livsstil. Udgivet: 24.01.2021
- DR LYD (2021): *Superfan: Skamløs 3:3*. DR LYD, firkantede øjne. Udgivet 21.03.2021
- Drotner, K (2018). *Hvad er digital dannelse, og hvordan fremmer skolen den?* i *Unge Pædagoger, 2018* (2), 7-14. [2]
- Franceschi, S (2021): *Gitte von G sælger porno på OnlyFans: "Jeg har altid været iværksætter, så det føles helt naturligt"* i Information, Feature (moderne tider). Publiceret 04.09.2021
- Fairclough, N (1992): *Discourse and social change*. Cambridge, UK; Cambridge, MA: Polity Press
- Hartley, JM & Askanius, T (2020): *Heksejagt eller revolution? En analyse af mediedækningen af #MeToo i Danmark og Sverige* i *Samfundsökonomien* 11.1
- Jørgensen, M, og Phillips, L (1999): *Diskursanalyse: som teori og metode*. 1. udgave. Frederiksberg: Samfundslitteratur, Roskilde Universitetsforlag
- Kofoed, SP & Krog, S (2021): *OnlyFans lokker med guld og grønne skove men det er hårdt arbejde at blive rig på 'nudes' og træningsvideor* i DR Indland. Publiceret 22.08.2021

Kristensen, SL (2022): *Gymnasieelever strejker: 'Vi vil have seksualundervisning på skoleskemaet'* i DR Indland. Publiceret 10.02.2022.

Krogh, SC (2022). *Udskolings elever under pres: Præstationskultur, køn og sociale medier*. Aalborg Universitet

Mehlsen, C & Hendricks, VF (2019): *LIKE*. Center for Information og Boblestudier

Nielsen, LY, & Nielsen, ML (2020): *Neoliberalt digitalt arbejdsliv: Personlige profilers betydning for unge med platformsarbejde* I R. Andreassen, C. Svabo m.fl.: *Digitale liv: Brugere, platforme, selvfremstillinger*. Roskilde Universitetsforlag

Nielsen, ML, Laursen, CS, Dyreborg, J, & Nielsen, LY (2021): *Risici og arbejdsmiljø blandt unge på de nye digitale arbejdsmarkeder: Et kollaborativt udviklingsprojekt*. NFA

OnlyFans (2021): *Terms of Service*. Published: March, 2021. Available at: <https://onlyfans.com/terms.html>

OnlyFans (no date-a): *About*. Available at: <https://onlyfans.com/about.html>

OnlyFans (no date-b): *How it works*. Available at: <https://onlyfans.com/how>

LOUD (2021): *Taler vi stadig om OnlyFans i 2022?* i *Godt nytår med Gyrih Cecilie Ross*. Udgivet 05.11.2021

SIO (no date): *Om SIO* Available at: <https://www.s-i-o.dk/om-sio/>

Socialstyrelsen (2019): *Vidensportal på det sociale område, prostitution, definition*. Publiceret: 23.04.2019. Available at: <https://vidensportal.dk/voksne/prostitution/definition>

UVM (2017): *Fagformål for faget uddannelse og job*. Opdateret 21.01.2017

UVM (2019): *Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab*. Fælles Mål, 2019

UVM (2022): *Regeringen vil styrke seksualundervisning på ungdomsuddannelserne og FGU*. Publiceret 10.02.2022 Available at: <https://www.uvm.dk/aktuelt/nyheder/uvm/2022/feb/220209-regeringen-vil-styrke-seksualundervisning-paa-ungdomsuddannelserne-og-fgu>

VIVE (2021): *Salg af sex i Danmark 2020 - En kortlægning*. København K. VIVE

VIVE (2020): *Børn og unges trivsel og brug af digitale medier: to analysenotater*.
VIVE, 2020.

Kan kapital fra byttedating konverteres? Dilemmaer i arbejdet med unge byttedatere i Danmark

Jeanett Bjonness

Unge salg og bytte af sex er et tema, som kan være svært at håndtere for professionelle i det sociale system (Bjonness 2008, 2012, 2015, 2019). Den fremtrædende position blandt organisationer, der arbejder med personer, der udveksler sex for penge har tidligere været at se dem som ofre for maskulin vold, men efter at sugardating som begreb indtog den danske offentlighed, har diskursen ændret sig, og begreber som ofre og vold er blevet erstattet med et fokus på agens, frihed, lyst og seksuelle grænser. Denne artikel baserer sig på kvalitative interviews med 60 unge sugardatere/byttedatere (18-30 år), samt med 15 ansatte i unge-tilbud, og diskuterer, hvad opkomsten af nye, mere liberale, diskursive og identitetspolitiske strømninger betyder for de mest sårbare unge. Bidrager byttedating, der opleves som fravær af stigma og frihed af nogle unge, og som tiltagende legitimeres af de sociale tilbud, til at forstærke eksisterende mønstre af social ulighed?

Sugardating, byttedating, unge, diskurs, magt, kapital

I Danmark er mediernes interesse for fænomenet sugardating nærmest eksploderet, siden denne specifikke form for dating i 2013 trådte ind i det danske samfund med lanceringen af hjemmesiden sugardaters.dk. Efterfølgende er antallet af profiler på datingsider som denne øget voldsomt, og sociale tilbud som RedenUng melder om, at flere unge end tidligere søger hjælp til at løse problemer, de oplever i forbindelse med deres engagement i sugardating.

Selv om den offentlige diskurs om unge, der sælger eller bytter sex og intimitet i nogle perioder, har været ophedet, er der en generel mangel på forskningsbaseret, kvalitativ viden på dette felt (Christensen 2003; Johnson & Murakami 2017). Nordiske surveys viser dog, at tallene har været ret stabile over de sidste to årtier, hvor mellem 1 % og 2 % af de unge oplyser at have modtaget betaling eller anden kompensation for sex (Helweg-Larsen & Larsen 2002; Pedersen & Hegna 2004; Svedin & Priebe 2004; Pedersen & Grünwald 2005). En nyere rapport (Dahl & Østergaard 2021) tyder på, at der er en tendens til at tallene stiger, og at 5% af de danske 18-30-årige har erfaring med mindst én gang i deres liv at kysse, udveksle billeder af seksuel karakter eller dyrke sex til gengæld for materielle goder.¹

1 Det er vigtigt at bemærke, at tallene ikke er direkte sammenlignelige, da spørgsmålene er bredere i den nye undersøgelse, og da aldersgrupper også varierer.

Forskningen karakteriserer typisk sugardating som et forhold, hvor: ”En yngre person, ofte en kvinde, bytter sex eller intimitet for penge eller andre former for kompensation med en ældre person, ofte en mand” (Bjønness & Jensen 2019:29). Det understreges ofte, at i sugardating forventes kompensation at omfatte andre ting end penge (som ellers typisk fremhæves i forbindelse med prostitution), for eksempel gaver, middage, tøj eller andre materielle goder, samt ikke-materielle goder som opmærksomhed og omsorg (Nayar 2017; Stoebenau et al 2016). Udvekslinger kan både finde sted ved enkeltstående ’datingepisoder’ såvel som over længere perioder. Den person, der modtager kompensationen, kaldes en ’sugar baby’ (eller et toyboy), mens deres datepartner kaldes en ’sugar daddy’ eller ’sugar mommy’. Sugardating-forhold indledes typisk, men ikke altid, på websteder, der er specialiseret i sådanne arrangementer (såsom www.sugardaters.com, seekingarrangement.com og todayters.dk), men dates og møder kan også arrangeres gennem almindelige dating-apps som Tinder eller mere eller mindre spontant, for eksempel i nattelivet (Bjønness et al 2022; Dahl & Østergaard 2021).

Brugen af begrebet ’sugardating’ er ret nyt i Danmark, og der er forskellige definitioner af, hvad sugardating er. For ca. 20 år siden begyndte man at tale om ’sex for mobiltelefoner’ (Christensen 2003), ’gråzoneprostitution’ og ’prostitutionslignede relationer’, og efter at siden, sugardating.dk, blev introduceret i Danmark i 2013, er begrebet ’sugardating’ blevet almindeligt. Ligesom i tidligere debatter om sex mod kompensation, prostitution og sexarbejde i Danmark, er kernen i diskursen dog ofte spørgsmålet: Repræsenterer det nye begreb ’sugardating’ et kvalitativt nyt fænomen, hvor der er et frigørelsespotentiale og mulighed for at udleve egen lyst og seksualitet, eller er begrebet en ny måde at indramme den velkendte praksis med at sælge sex (eller intimitet) for penge? For at nuancere denne diskussion er begrebet ’byttedating’ blevet introduceret, med argumentet om at der er behov for et begreb, som er så neutralt og lidt værdiladet som muligt, og som kan rumme den kompleksitet, feltet indeholder (Bjønness et al 2022:6-7). Således bruges begrebet byttedating fremadrettet i denne artikel.

Den danske diskurs om prostitution er ofte blevet beskrevet som meget polariseret (Skillbrei & Holmstrøm 2016; Spanger 2008). Sex-arbejdernes interesseorganisation (SIO) og Seksualpolitisk Forum har på den ene side beskrevet sex-salg som et arbejde, mens hjælpeorganisationer, der arbejder med sex-sælgere, herunder Reden, på den anden side har beskrevet ’prostitution’ som mænds vold mod kvinder, og som et udtryk for manglende ligestilling og sociale problemer. De to positioner er bl.a. beskrevet således (Bjønness 2012: 196):

The significant institutional actors are divided between two conflicting positions. The first position (liberal/feminist) opposes the criminalization of the purchase of sexual services,

regards prostitution as a choice, and perceives sex workers as rational actors. The second (prohibitionist/radical feminist) favors the criminalization of sex purchasers, sees prostitution as violence against women, and characterizes women in prostitution as victims.

Forskere har været kritiske over for at særligt de sociale institutioner stillede sig på den sidste position, og de har hævdet, at både den tilgang, der blev praktiseret, og de begreber, der blev brugt, var moraliserende, og både kunne ses som eksempler på og medvirkede til offergørelse og stigmatisering af kvindelige sexsælgere. Flere forskere, mig selv inkluderet, har hævdet, at de sociale tilbud på denne måde bidrog til at fratage sex-sælgere agens og til at dehumanisere dem (Bjønness 2012; Spanger 2008).

På denne baggrund er det interessant at observere at, det i den nyere mediediskurs omkring fænomenet sugardating/byttedating er som om begreber om valg og tvang bliver brugt anderledes end i tidligere debatter om prostitution og gråzoneprostitution (Dyrvig 2017). Det er nyt, at kærlighed introduceres i ligningen, og at der introduceres begreber som ”kærlighedens deleøkonomi” (Gabrielsen: 2017, citeret i Kristiansen 2019). Modsat ’den prostituerede’, der i den nordiske diskurs oftest er blevet portrætteret som et offer med ringe handlefrihed (Skilbrei & Holmström 2016), fremstår ’sugarbaben’ i ’deleøkonomien’, i lighed med i sexarbejdernes egen retorik i øvrigt (SIO 2022), som en, der er i stand til at foretage frie valg med hensyn til sin krop, partner og seksualitet.

I en nordisk rapport fra 2019 om professionelles erfaringer med unge, der er engageret i ’transaktionel sex’ var der fremdeles relativt stor enighed om, at sugardating/byttedating var en form for (gråzone)prostitution,² hvor en af de interviewede for eksempel citeres for at sige (Bjønness & Jensen 2019:41):

I nogle af de rådgivningssessioner, jeg har haft, har der været nogle piger eller kvinder, som har haft det rigtig, rigtig dårligt over det, de lavede. De ville have mig til at finde ud af, hvilke mulige konsekvenser sugardating kunne have, hvor jeg blev nødt til at fortælle dem, at det, de rent faktisk gjorde, er escortprostitution.

I det projekt om sugardating/byttedating blandt marginaliserede unge i Danmark, som denne artikel baseres på, er det dog som om, der er sket en ændring i de professionelles tilgang, og at mange nu er usikre på, om det giver mening at kategorisere sugardating/byttedating som en form for (gråzone) prostitution. Fra at tale om, at vi i Danmark skal forebygge prostitution og

² Bjønness & Jensen 2019.

prostitutionslignende relationer blandt unge, er fokus nu på de unges seksualitet og grænser, som for eksempel på RedenUng's hjemmeside (2022), hvor der ligger et materiale til lærere, der hedder 'gråzoner':

Gråzoner er et GRATIS undervisningsmateriale, der giver dig mulighed for at støtte elever med at sætte grænser og tage personlig stilling ift. seksuelle gråzoner, som f.eks. sugardating, prostitution og digital sexmobning.

Jeg tror ikke, at det tidligere ville have været muligt at betegne unges 'prostitution' som en seksuel gråzone, og formuleringen indikerer således en ændring i tilgangen til byttedating i de institutioner, der arbejder med unge byttedatere. Denne ændring er i tråd med min fornemmelse efter at have arbejdet med prostitution og 'prostitutionslignende relationer' i mere end 20 år; at både den offentlige og den faglige diskurs har ændret karakter fra tidligere at beskrive unges bytte af sex for compensation som et socialt problem til at beskrive det som et spørgsmål om unges individuelle seksuelle grænser.³ En medarbejder, vi interviewede på et tilbud til unge, formulerer det sådan:

Det bliver jo først problematisk, når den unge i princippet selv synes det, fordi der er jo hele tiden det der med, hvornår er man ung og eksperimenterende? Det (prostitution, red.) har jo altid eksisteret, og det skal også blive ved med at gøre, men hvornår er det, at det går over og bliver noget andet?

Tendensen er, at de sociale tilbud, som arbejder med unges salg og bytte af sex tilsyneladende indtager en mere liberal tilgang til salg og bytte af sex end tidligere. Det er grund til at diskutere konsekvenserne af, at de nu taler mere om individuelle grænser end om magt og social ulighed. Hvilke dynamikker skaber dette nye fokus, og hvordan påvirker det forskellige grupper af unge?

For at nærme mig dette spørgsmål tager jeg i denne artikel udgangspunkt i unges narrativer om deres motiver for at byttedate, samt om hvorvidt de oplever, at byttedating lever op til de forestillinger, de havde om udbyttet af denne type relationer. De unges erfaringer analyseres endvidere i lyset af det, de fortæller om egen opvækst, for på den måde at undersøge, om der er mønstre i, hvilke 'typer' af unge der fortæller om problemer. Ved at anvende Pierre Bourdieu's (1995) begreber om dominans og kapital, samt begrebet 'unrecognized cultural currency' (ikke-ankendt kulturel valuta, IAKV), som Lo (2015) introducerer for at supplere Bourdieu, viser artiklen, at selv om byttedating i en periode kan

³ Dahl & Østergaards (2021) data indikerer ydermere, at der blandt danske unge er en stigende accept af byttedating.

opleves som givende for mange af de unge, giver den ikke en social kapital, som er brugbar på længere sigt. For mange virker den derimod som en forstærker af de udfordringer de havde i forvejen.

Metode

Artiklen bygger på interviews med 60 unge (18-30 år, gennemsnitsalderen på interviewtidspunktet var 24,9 år), der alle har erfaring med byttedating, samt med 15 professionelle, der arbejder med sårbare unge.⁴

De interviewede unge kommer fra alle dele af landet og har meget forskellig baggrund, etnicitet og seksuel identitet. Der er 6 mænd, heraf 5 bøsser, og 1 heteroseksuel, 2 lesbiske kvinder, 10 biseksuelle, samt 2 transpersoner. 9 har anden etnisk baggrund end dansk, resten er heteroseksuelle kvinder med dansk baggrund. Vi har talt med de unge om positive og negative forhold og erfaringer vedrørende bytte af intimitet eller sex for materielle og immaterielle goder og om deres familiebaggrund, opvækst, skoletid, sundhed, kæresterelationer og datingliv. Temaer er også, hvordan de unge skelner mellem almindelig dating, sugardating/byttedating og prostitution, stigma og fordømmelse, relationer til voksne – forældre, lærere, pædagoger og læger, og erfaringer med forskellige former for sociale hjælpetilbud.

Der har været nogle begrænsninger med hensyn til rekruttering af unge, blandt andet corona, og der vil således være nogle skævheder i forhold til repræsentativitet. Overordnet er det dog lykkedes os at få en meget forskelligartet gruppe unge i tale, der giver projektet en nuanceret forståelse af byttedating som fænomen i Danmark.

I denne artikel har jeg valgt at udelade de unges mænds erfaringer, da disse på en række måder adskiller sig fra de unges kvinders. Ydermere har tidligere forskning og praksis, som jeg sammenligner med i artiklen, nærmest udelukkende haft fokus på kvinders erfaringer. De unges mænds erfaringer er delvis beskrevet i Bjønness et al (2022:44-45), og vil blive yderligere udfoldet i en kommende artikel.

Interviews er fortrinsvis foretaget ansigt til ansigt af projektets forskere, men nogle er, af hensyn til de unges ønske om anonymitet eller deres sårbare situation, også foretaget af peers eller ansatte i de sociale tilbud.

De unges materielle og immaterielle motiver for at udveksle

De unge har meget forskellige motiver for at udveksle sex eller intimitet. Én motivation går dog, med enkelte undtagelser, igen: Det handler om penge.

⁴ Tak til Velux-fondens HUM-praksis program for finansiering og til forskerkolleger Christian Groes og Marie Bræmer.

Der eksisterer dog også sideløbende andre motiver, som gaver, middage, rejser, transport, rusmidler, hotelophold samt opmærksomhed og spænding.

Økonomiske motiver

Mange af de unge befinder sig i en svær økonomisk situation: De er arbejdsløse, hjemløse eller har behov for penge til at betale for rusmidler. Miriam (22) beskriver fx behov for penge til hash og fortæller, at hun og hendes veninde som 13-14-årige fandt ældre mænd på datingsider for at skaffe det: ”Jeg tænkte helt sikkert, at der er hash her, så det er lykken. Uanset om jeg så skal gøre noget, jeg ikke vil, så er det bare her, jeg skal hen.”

De fleste fortæller dog, at det handler om at slippe for økonomiske bekymringer og om at skaffe penge til hverdagsting, som husleje, mad, tøj og måske en tur i biografen. Sine (25) fortæller, hvordan hun blev inspireret til at tjene nogle ”hurtige penge”:

Efter Fie Laursen lavede det her opslag og fortalte om det (sugardating, red), så tænkte jeg, jeg kunne da egentlig godt se mig selv i det her, plus at jeg kunne da også godt bruge noget økonomisk hjælp. Fordi jeg tænkte, okay, jamen hvis jeg vitterligt kan finde nogen, der ikke er for klamme, så kan jeg da lige hurtigt tjene nogle penge.

Pengene ansues således af nogle unge som nødvendige i en decideret økonomisk nødsituation eller for at skaffe rusmidler, mens de af andre betragtes mere som et økonomisk supplement, som giver mulighed for at betale regninger, slippe at tage SU-lån eller som adgang til de materielle goder andre har.

Økonomiske motiver står dog sjældent alene og kombineres, som vi skal se i det følgende, for mange med mere immaterielle motiver, som for eksempel et ønske om spænding, bekræftelse eller kontrol.

Søgen efter bekræftelse, opmærksomhed og spænding

Mange beskriver deres byttedating som et forsøg på at opnå en type anerkendelse, som de føler, de har manglet i deres liv. Nadja (22) forklarer, at hun troede, at byttedating ville kunne give hende noget positiv opmærksomhed og en følelse af værdi:

Jeg tror også jeg startede med at gøre det, fordi at jeg altid har fået at vide, at jeg ikke duede til noget (...) jeg har altid fået at vide af min kæreste, jeg var en eller anden billig so, og at jeg ikke duer til noget, og det eneste jeg er god til, det er at give et blowjob

og kneppe. Så jeg tror, det er derfor, jeg startede med at gøre det, for jeg tænkte: "Nå men det er jeg god til, så prøver jeg det".

Andre, som Malou (29), knytter også motivet for at byttedate til mangel på anerkendelse: "Jeg ved godt, hvorfor jeg har brug for det. Det er, fordi jeg har brug for bekræftelsen. Jeg har brug for at være noget og vide, at det er jeg fandeme god til."

Motivet om anerkendelse ligger ofte både til grund for at starte med, men også for at fortsætte med, at byttedate. Betina (23) kan fx godt lide, når hendes sugardaddies fortæller, at hun har en flot krop: "Jamen altså jeg synes, det er sjovt, så jeg gør det ikke kun for pengene, men fordi jeg synes, ud over det økonomiske, at så får jeg også komplimenter for min krop, og det har jeg jo aldrig fået."

Ud over at pengene trækker, og at de unge søger opmærksomhed og anerkendelse, repræsenterer byttedating for nogle et slags oprør; en måde at udfordre og udforske grænser, både egne seksuelle grænser og samfundets normer for respektabel kvindelig seksualitet (Skeggs 1997). Sofie (26) fortæller: "Jeg plejer at sige, jamen det her er lidt forbudt og beskidt – derfor er det spændende." Flere, som Anne (24), snakker om en "indre vildskab", og om at søge den tilfredsstillelse og det kick, de ellers kun har oplevet ved at bruge rusmidler, i byttedating:

Nu har jeg selv taget coke og amfetamin, det [at byttedate] er ligesom at have været pissefuld en aften og bare haft det for grineren, altså virkelig hygget sig, eller lige taget en bane eller taget noget amfetamin eller lige taget noget "Emma" [MDMA].

Sammenfattende oplever de unge, at de har manglet noget, som de tror, at andre unge har, som penge, bekræftelse eller spænding, som de håber, at byttedating vil kunne levere. I det følgende diskuteres, hvorvidt og hvordan de unge oplever at få det ud af byttedating, som de håbede.

Bekræftelse, samtaler, rollespil, kontrol og kick

Flere af de unge får, i hvert tilfælde midlertidigt, opfyldt forventningen om, at byttedating vil give dem en følelse af at have værdi. Pengene i sig selv kan give dem en sådan følelse. Betina (24) fortæller, hvordan det føltes pludselig at få råd til dyre mærkevarer:

Så fik man lige pludselig råd til de tasker, som alle ens venner også havde, og så er man ikke udenfor. Eller man fik råd til alle de tasker, som de kendte mennesker, man ser, har, og som har alle de ting her. Og som bloggere har, og så var man lige pludselig hip.

Det, at få råd til det samme som andre, giver Betina en følelse af at 'være med'. På spørgsmålet om hvorfor hun fortsætter med at byttedate, svarer Anne (24), at hun rigtig godt kan lide følelsen af at blive set:

Altså jeg kan godt lide den datingmåde, det der med at blive opvartet og blive set... Det er derfor jeg gør det (...) der er nogen der faktisk gider at betale penge for at være i mit selskab. Det synes jeg da er helt fantastisk agtigt ik.

En del af kvinderne taler også om, at de ældre mænd er mere spændende og omsorgsfulde end deres jævnaldrende. Freja (22) forklarer, at hun får: "Voksen kontakt (...) Nogle af dem begyndte sådan at spørge til, hvordan det gik med lektierne, og hvordan jeg havde haft det." Malou (29) fortæller også, at hun særligt i starten fik komplimenter, som gav hende en efterstræbt følelse af værdi: "Altså jeg følte mig jo nærmest som sådan en dronning ikke osse? Jeg kunne bare det shit ... altså jeg kunne bare forføre dem."

Flere af kvinderne fortæller, at byttedating for dem ikke handler så meget om sex, men mere om følelsen af at opleve noget spændende. Galina (28) uddyber: "Jeg vil bare gerne opleve noget (...) jeg får lov til at føle mig kvindeligt uden at skulle have dårlig samvittighed for at tage imod en drink." Enkelte, som Liv (28), erfarer endvidere, at det har været meget lærerigt at møde folk fra alle samfundslag, og at det har lært hende at tilpasse sig meget hurtigt.

Andre fortæller derudover, at byttedating giver mulighed for at eksperimentere med nye former for identitet. Miriam (22) fortæller, at hun skaber sig et alias, og at det pirrer hende:

Det var forbudt og det var forkert, og nu var mit liv lidt ligesom en film, og nu skulle jeg hedde Monique, og jeg skulle have hæle på og min makeup og ... jeg var lidt instruktør omkring det på en eller anden måde.

Miriam oplever altså i byttedating, at nogen vil betale for at være sammen med hende, og det giver en følelse af magt. Det samme har Michala (22) erfaret, og hun knytter bl.a. denne følelse til, at aftalerne er relativt klare:

Altså jeg kan rigtig godt lide det der økonomiske, jeg får ud af det, fordi det gør, at jeg ikke lever så stramt. Det gør, at jeg rent faktisk kan have det fedt. Og så kan jeg godt lide den her form for magt. Altså jeg er slet ikke dominerende, men jeg elsker bare, at jeg kan sige, jamen det skal være sådan og sådan, og så retter de [mændene] sig efter det.

Flere unge erfarer ydermere, at det, at udfordre egne grænser i byttedating, giver et kick, som flere sammenligner det med at tage amfetamin eller MDMA, som Anne (24):

Nogle gange så har man det som om der er nogle der har puttet noget sjovt noget ned i min drink... Så får man sådan et adrenalinsus, eller hvis jeg bare du ved kommer ind til nogen, og jeg kan se, der ligger nogle penge som han er sådan; 'det er til dig', agtig. Så ligger der 3000 i kontanter, og så er alt ligesom okay ik – altså det flytter grænser.

På lignende vis oplever Malou (29) en rus i byttedating som den, hun tidligere oplevede, da hun skar i sig selv: ”Det gav et kick. Det gav helt vildt meget et kick. Det kan næsten sammenlignes med, når jeg skar i mig selv faktisk”.

Opvækstbetingelser og mangelfølelse

De empiriske nedslag ovenfor viser et mønster: En langt overvejende del af de unge pointerer, at pengene er vigtige, men samtidigt at det, vi kalder immaterielt udbytte; bekræftelse, beruselse eller kontrol, også er væsentligt. De unge, der byttedater, mangler altså ikke bare penge, men oplever også, at de mangler en række andre ting i deres liv. Om denne følelse af mangel afspejler fakta, eller mere en idylliseret forestilling om, hvad andre har, er ikke muligt at undersøge. Det, der er muligt at udforske, er dog, hvordan de unge selv etablerer sammenhænge mellem egen social baggrund, den mangelfølelse som gør, at de opsøger byttedating og de erfaringer, de gør sig.

Det er meget varierende, hvor meget de unge ønsker at fortælle om fortiden. Flere af dem, som ikke selv betragter deres byttedating som problematisk, har haft mindre lyst til at fortælle om deres baggrund, mens de unge, som oplever problemer, oftest har etableret tydelige linjer mellem egen baggrund og deres aktuelle situation, herunder byttedating. Mange af disse unge fortæller, at der

har været ustabilitet i deres barndom, i form af forældres psykiske sygdom, problematiske rusmiddelbrug, vold, eller seksuelle krænkelser, og ca. én fjerdedel af de unge har været anbragt på institution, i plejefamilier eller hos familiemedlemmer i kortere eller længere perioder på grund af de nævnte problemer.⁵

En gennemgående tendens er også, at skilsmisser og mange skoleskift har skabt en følelse af utryghed og manglende tilknytning, og det er meget almindeligt, at de unge har følt sig anderledes eller er blevet mobbet i deres skoletid. Liv (28) fortæller for eksempel:

Jeg er intelligent nok, men jeg har altid haft det svært derhjemme, og jeg har aldrig rigtigt haft særlig meget struktur og nogen særlig gode rammer. Og lige så snart jeg kom i puberteten, der blev jeg også meget indadvendt; Meget, meget vred ung pige. Til sidst tror jeg lidt både skolen og mine forældre og alle, de gav lidt op på mig (...) Jeg var sådan ude og ryge cigaretter hele tiden og stjal vodka, som jeg stod og drak på skolernes toiletter og sådan noget ... Og holdt vilde fester, altså jeg var altid til fest i weekenden, og jeg fjernede mig mere og mere fra mine jævnaldrende klassekammerater og sådan noget ikke? Altså sådan; fik en kæreste da jeg var 14, tror jeg, som var 18 på det tidspunkt, og det er alligevel en ret stor forskel, særligt i den alder ikke? Og han tog stoffer og festede rigtig meget og havde en ... Han var kriminel og sådan noget ikke?

Mange beskriver, som Liv, det ikke at blive set, eller det at blive mobbet, som en baggrund for, at de søger væk fra skolen og hen til andre unge, som har nogle af de samme erfaringer som dem selv. Særlig nogle af de unge, som har anden etnisk baggrund end dansk eller en anden kønsidentitet end heteroseksuel, fortæller, at det har været svært, og at de har søgt væk fra både lokalmiljø og familie relativt tidligt.

En del fortæller, at deres forældre har haft det så dårligt, fysisk eller oftest psykisk, at de selv (for) tidligt er blevet omsorgspersoner, både for sig selv, for søskende og for forældre. Cassandra (27) fortæller om at komme fra en familie, hvor hun selv tidligt blev den voksne, og at ”der har ikke været sådan rigtig fokus på at give mig hjælp (...) Min mor har været meget syg med sin ryg. Og det har så også gjort, at jeg lidt har været mor for mange af mine søskende.”

⁵ Målet for det projekt, som denne artikel baseres på, var at kigge på unges erfaringer i lyset af køn, seksualitet, klasse og etnicitet. Der er stærke indikationer på, at de unge med anden etnicitet end dansk oplever endda større udsathed i byttedating end de danske, og på at udsatheden og sårbarheden forstærkes, når den unge både har anden etnisk baggrund og er i LBGT+ gruppen.

En kvantitativ kortlægning af de 18-30-årige sugardatere/byttedatere (Dahl & Østergaard 2021) viser den samme tydelige tendens: Relativt flere af de unge, der har erfaring med byttedating end andre danske unge, kommer fra familier, der har haft udfordringer, og unge, der fx har økonomiske bekymringer, lav uddannelse eller kontakt med psykiatrien, har oftere end andre unge udvekslet intimitet for materielle goder. 30% af de kvinder, der har udvekslet intimitet, har mindst to psykiske lidelser, 32% af kvindelige byttedatere har brugt hash eller andre illegale rusmidler den seneste måned, 10% af kvindelige byttedatere har oplevet overgreb før de fyldte 13 år, og 35% har efter (ibid.).

Overordnet indikerer både de kvantitative og de kvalitative resultater altså, at en stor del af de unge, der byttedater, og ikke mindst dem, der oplever problemer i byttedating, har forskellige former for udfordringer mht. både økonomisk og social kapital, og i den forstand kan de betragtes som en underordnet eller domineret gruppe.

I det følgende vil jeg trække på Pierre Bourdieus (1995) analytiske begreber kapital og dominans. Bourdieu er dog blevet kritiseret for ikke at have et særligt blik for den agens, som de underordnede i samfundet udviser, så jeg supplerer med Lo's (2015) videretænkning af Bourdieu's begreb om valuta og vekselkurs med begrebet "unrecognized cultural currency" (ikke anerkendt kulturel valuta, IAKV), for at diskutere mulige konsekvenser af de seneste diskursive ændringer for de mest udsatte unge, og også, som jeg vil beskrive i det følgende, for at forstå, hvorfor de oplevede goder ved byttedating er så flygtige. Lo beskriver IAKV på følgende måde:

Viden, uformel knowhow eller kulturelle former, der ikke anerkendes som værdifulde af gatekeeperne i et givet felt, men som kan bruges til at opnå ressourcer eller facilitere praksisser, der er nyttige for de dominerede.

En sådan IAKV kunne være den erotiske kapital, som en del af de unge taler om - *det*, som de har, som mænd er villige til at betale for, og som gør, at de opnår både økonomiske fordele og en følelse af værdi. Denne form for kapital har tidligere ikke været anerkendt af for eksempel de ansatte i hjælpetilbud til sex-sælgere, og at anvende denne form for kapital for eksempel for at tjene penge, har været anset som et socialt problem (Bjønness 2012). Spørgsmålet er, om dette er ved at ændre sig, og om det sociale system er ved at anerkende værdien af en sådan kapital. Og i så fald, hvilken betydning kan det få for de mest udsatte og sårbare unge?

Argumenter, der søger at legitimere sugardating/byttedating handler ofte om frihed (Henriksen 2017; Kristiansen 2019): De unge skal føle sig frie til at udforske sin seksualitet (herunder sin seksuelle kapital) på de måder, de ønsker

(og så længe de passer på sig selv), og samfundet skal være åbent og fordomsfrit, og kun gribe ind i det øjeblik, de unge oplever problemer. Det springende punkt ud fra denne logik er således, hvordan de unge selv oplever balancen mellem byttedating som en arena for ligestillede seksuelle eksperimenter og givende samvær, og de mekanismer i forhold til køn, klasse og alder, der gør, at de kan komme i problemer og få deres grænser overskredet.

Kontrollen og følelsen af værdi er svær at fastholde

Den følelse af anerkendelse, kontrol og værdi, som ovenfor blev beskrevet af de unge, viser sig svær at fastholde over tid. Mange erfarer, at relationen i sidste ende kommer til at handle om sex - hvor det er manden, der bestemmer. Mie (27) beskriver, hvordan det, at hun fik penge for noget, hun godt kunne lide; tage på hotel, i biografen, på restaurant, i begyndelsen gav hende en følelse af magt:

Ej, jeg har magten. Jeg bliver betalt for at gøre noget, jeg er vild med, og det er en kendt person. Han vil have mig. Problemet er bare, når det så udvikler sig, og han kun vil have sex til sidst, så føles det, som om han tager det hele fra dig på én gang. River plasteret af.

Følelsen af magt var kortvarig for Mie, hvilket afspejler en generel tendens til, at de unges udbytte efterhånden bliver mindre tilfredsstillende, og at mange, også de som er grænsesøgende, føler, at deres grænser overskrides.

En række unge fortæller om, hvordan grænser, for eksempel i forhold til mødested, og hvad der udveksles, kan være svære at fastholde, og at de ender med at gøre ting, der ikke er aftalt, eller som de ikke ønskede. Det kan være, at sugardaddy presser på for at få en anden type ydelse end det, der er aftalt, at han lokker med, at de kan få flere penge, hvis de gør noget bestemt, eller at han truer med ikke at betale, hvis de ikke vil give en bestemt ydelse.

Nogle unge fortæller, at de giver efter for pres fra sugardaddies, fordi de ikke kan mærke, hvor grænserne er, eller at de er uvante med at mærke efter. Andre siger, at de ikke tør sige fra. Sarah (29) fortæller, at hun siger nej igen og igen, men: "Til sidst giver jeg efter, fordi jeg bliver bange. Jeg bliver bange for, at de forlader mig, eller at de bliver voldelige og aggressive, hvilket jeg har oplevet flere gange. Så jeg giver efter og lader dem." Sarah opgiver altså at fastholde sin grænse, fordi hun er bange for vold, eller for at blive forladt.

For andre er det tanken om pengene, der får dem til at gøre noget, de egentlig ikke havde lyst til. Sandra (21) oplevede en rus, da hun stod med pengene i hånden: "Det gav egentlig sådan lidt et rush, på en eller anden måde, eller sådan

lidt et kick. Og så tænkte jeg, at det var lidt vildt, og det kunne jeg egentlig godt gøre igen”. Så Sandra fortsætter med at byttedate, og føler i starten en vis glæde ved de fine hoteller og middage. Dette ændrer sig dog ret hurtigt, og relationen kommer til at handle udelukkende om sex:

Det føltes, som om man blev nedværdiget, at man blev til en ting. Lige pludselig var man ikke hende den fine, nu var man hende, der var sexet og fræk. Helst skulle se så luderagtig ud som overhovedet muligt, altså du skulle ligne en prostitueret (...) De begyndte at skrive sexfantasier til en: Kunne du ikke tænke dig at lave det her med mig? Jeg kan give så meget for det. Problemet var, at når jeg så begyndte at sige fra over for C (hendes 'kæreste', som var hendes daddy, red.) og sige, at jeg kan ikke have sex med dem (de mænd, 'kæresten' solgte hende til, red.), hvor det kun er sex, så begyndte han at lænke mig og tvinge mig til det. Så mine grænser de blev mere og mere overskredet, følte jeg. Og det er også derfor det blev tydeligere og tydeligere for mig, at det her det var langt ude. Helt vildt langt ude.

Mange af kvinderne fortæller om denne type glidebane og at byttedating medfører grænseoverskridelser og nogle gange overgreb, selv når de i udgangspunktet følte en form for kontrol eller magt. De fleste oplever således over tid, at byttedatingrelationen ikke gav dem det, de ønskede,⁶ og det interessante er, at mange peger tilbage på opvæksten, når de prøver at forklare grænseoverskridelserne: ”Jeg tror på en eller anden måde, jeg har haft nogle grænser, der har været nedbrudt” (Anne-Mette 24). Mange forklarer det, at de har problemer med at overholde egne grænser i byttedating, med, at de er blevet overset og ladet alene med deres problemer i opvæksten, og haft for stort ansvar derhjemme, for eksempel for psykisk syge forældre.

Diskussion og konklusion

Vi har set, at de unge starter i byttedating, fordi de mangler materielle ting som penge og rusmidler, men ikke mindst fordi de savner omsorg og opmærksomhed. Både de kvantitative undersøgelser (Dahl & Østergaard 2021) og de kvalitative interviews viser således tydelige mønstre: Unge, der udveksler sex og intimitet for materielle og immaterielle goder, er mere udsatte end andre unge, og de unge, der er mest udsatte og sårbare, fortæller om en større tilbøjelighed til at date for immaterielle goder som opmærksomhed og anerkendelse, og også om flere

⁶ En mindre gruppe fortæller, at de ikke har oplevet problemer i forhold til grænsesætning, hvilket de forklarer med, at de har tilegnet sig nogle kompetencer gennem en hård opvækst, der gør dem i stand til at opretholde grænser.

grænseoverskridelser og overgreb end de, der har haft en mindre udsat opvækst. Selv de unge, der oplever, at de kortvarigt får noget ud af at byttedate, fortæller om skader, bekymring og stigma på længere sigt, og at de altså ikke i byttedating erhverver sig former for valuta, der kan bruges konstruktivt fremadrettet.

Spørgsmålet er så, hvad samfundet, herunder professionelle, kan stille op med denne viden. Hvis vi som samfund, hvilket noget tyder på, mener, at sugardating/byttedating er mere acceptabelt for unge end sex-salg, hvad er så argumentet herfor? Pierre Bourdieus begreber giver en brugbar analytisk ramme for at diskutere dette.

Bourdieu hævder, at der er noget ved klassefordeling, der er objektivt, og at det altså ikke er tilfældigt, at nogle føler, de mangler noget, som andre har. Men, ifølge Bourdieu, tilpasser mennesker deres subjektive aspirationer og udvikler en 'smag' for det, der ser muligt ud for dem (Bourdieu 1995), for på den måde at kunne tilegne sig kapital. Hvis vi i denne optik forstår byttedating som et forsøg fra de marginaliserede unge på at bruge den kapital, der er tilgængelig for dem; erotisk kapital, som en form for IAKV (LO 2015), til at opnå en type erfaring eller følelse, som kan konverteres til brugbar kapital, er spørgsmålet så, om det lykkes.

Ud fra hvad de unge fortæller om grænseoverskridelser, vold og stigma, mener jeg, at der for de fleste unge er tale om en type kapital, der ikke kan konverteres. Snarere tvært imod fortæller mange, at byttedating har forstærket nogle af de udfordringer, de havde i forvejen. De angrer, fordømmer sig selv og det, de har gjort, og er bekymrede for, hvordan familie, fremtidige kærester og arbejdsgivere vil håndtere en eventuel viden om, at de har byttedatet. Så selv om deres krop og det samvær, de giver, kortvarigt kan fungere som en type IAKV, er der i vores materiale ikke mange, som oplever, at denne form for kapital kan konverteres til noget af værdi på længere sigt.

Jeg ser dette som et eksempel på det, som Bourdieu skriver omkring dominansforhold, hvor han netop pointerer, at smagsbedømmelse altid indgår, og at selv om, som Lo (2015) påpeger, der kan være rum for at introducere IAKV, og opnå små, ofte midlertidige goder, er det meget svært at undgå, at IAKV over tid enten bliver afvist af de dominerende eller omformuleret til at passe ind i deres smag, og dermed institutionaliseret: Lo skriver (2015:127) 'These advantages rarely transfer beyond the boundaries of this niche market.' Mit argument er altså, at selv om mange unge byttedatere opnår midlertidig tilfredsstillelse, og også forståelse for denne fra professionelle, så er det ikke en type kapital, som kan konverteres, snarere tvært imod.

Det, som giver anledning til refleksion, er, at disse erfaringer dokumenteres samtidigt med, at der tilsyneladende er en samfundsmæssig tendens til at byttedating, både blandt unge (Dahl og Østergaard 2021) og blandt

professionelle, i øgende grad betragtes som legitimt, så længe de unge får hjælp til at passe på egne grænser.

Ved første øjekast kan legitimeringen af byttedating måske se ud som et skridt på vejen mod mindre stigma. Jeg mener dog ikke, vore interviews med 60 byttedatere kan bruges til at understøtte en sådan tese. Ved først og fremmest at fokusere på den enkelte unges egne seksuelle grænser, fjernes fokus fra det strukturelle niveau, og fra de mekanismer, der gør, at det fx opleves som nødvendigt for de unge at være så opmærksomme på grænser i byttedating og på den potentielle risiko, der er. De bevæger sig i et felt, hvor der er store forskelle med hensyn til køn, økonomi og alder, og hvor de ikke, mener jeg, har magt til at introducere en IAKV, som på sigt giver dem bedre livsmuligheder. Snarere tværtimod: De fleste af de unge føler, at byttedating, selv om dette gav en midlertidig tilfredsstillelse, over tid blot forstærker de udfordringer, de oplevede i forvejen, herunder stigma og manglende selvværd. Jeg lægger mig således på linje med Nayar (2017:11), som hævder, at sugardating/byttedating ganske rigtigt skaber et muligt rum for at omdefinere kvinders brug af intimitet, men at det sker på bekostning af blandt andet kvindelige sex-arbejdere, dem der gør det på den 'forkerte måde', og dermed forstærker distinktionen mellem 'god' og 'dårlig' brug af seksualitet. På den måde tilsløres, at det handler om nogle økonomiske og kønnede mønstre, som måske giver en følelse af frihed til nogle, men som på længere sigt forstærker social ulighed. Disse mønstre er væsentlige for professionelle at være opmærksomme på, hvis de vil gøre en forskel for unge med erfaring med byttedating.

**Jeanett Bjonness, ph.d., lektor, Center for rusmiddelforskning,
Psykologisk Institut, Aarhus Universitet**

Referencer

- Bjønness, J. (2008). Sociale tiltag som vidensproducent: Om sociale tiltag og erfaringsbaseret viden på prostitutionsfeltet i Danmark efter 1990. I Holmström, C. & Skilbrei, M-L. (ed). *Prostitution i Norden*. www.norden.org.
- Bjønness, J. (2012). Between Emotional Politics and Biased Practices—Prostitution Policies, Social Work, and Women Selling Sexual Services in Denmark. *Sex Res Soc Policy* 9, 192–202 (2012).
- Bjønness, J. (2015). Narratives About Necessity—Constructions of Motherhood Among Drug Using Sex-Sellers in Denmark. *Substance Use & Misuse*, 50(6) 783-793.
- Bjønness, J. & Jensen, M.B. (2019). Denmark: Young people engaged in transactional sex – taking stock of current knowledge and social initiatives in the field. I Holmström, C. et al: *Young people, Vulnerabilities, and Prostitution/ Sex for Compensation in the Nordic Countries*. TemaNord: 546.
- Bjønness, J., Bræmer, M. & Groes, C. (2022). *Byttedating i Danmark*. Slutrapport fra forsknings- og udviklingsprojektet ”Sugardating blandt marginaliserede unge”. Fællestrykkeriet: Århus.
- Bourdieu, P. (1995). *Distinktionen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Pax: Oslo.
- Christensen, D. (2003). *Unge og prostitution – et overset problem*. København: Pro-Centret.
- Dahl, K.M. & S.V. Østergaard (2021). *Unge udveksling af intimitet for materielle goder – et kvantitativt studie*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Helweg-Larsen, K. & H.B. Larsen (2002). *Unge trivsel år 2002 – en undersøgelse med fokus på seksuelle overgreb i barndommen*. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Henriksen, T.D. (2017). Sugardating er frihed i højeste potens. *Information*, 03.11.2017. Set: <https://www.information.dk/debat/2017/11/sugardating-frihed-hoejeste-potens> (15.03.2021).
- Holmström, C. & M.L. Skilbrei (2016). *Prostitution Policy in the Nordic Region*. Ambiguous Sympathies. London: Ashgate.
- Johnson, N. & A. Murakami (2017). Hvorfor er hun sådan? Hvorfor er hun så vred? Ingen spurgte mig... I: Center for Alternativ Samfundsanalyse og Analyse og Tal, *Social Årsrapport 2017*.

Kristiansen, I. (2019). *A practical way to have a sex life. Between the Rationality of Sex Work and the Authenticity of Romance A critical discourse analysis of the affective practice of sugar dating in Norway*. Master thesis. Faculty of Humanities University of Oslo.

Lo, M.C.M. (2015). Conceptualizing 'unrecognized cultural currency': Bourdieu and everyday resistance among the dominated." *Theory and society*, 44 (2):125-152.

Nayar, K.I. (2017). Sweetening the deal: Dating for compensation in the digital age. *Journal of Gender Studies*, 26(3):335-346.

Pedersen, W. & K. Hegna (2003). Children and adolescents who sell sex: a community study. *Social Science & Medicine*, 56:135–147.

RedenUng (2022). <https://redenung.dk/graazoner> set 20.6.2022.

SIO (2022). <https://www.s-i-o.dk/sexarbejde-i-danmark/> set 4.7.2022

Skeggs, B. (1997). *Formations of class and gender*. London: Sage.

Spanger, M. (2008). Socialpolitiske tiltag og feministisk gennemslagskraft? Trafficing som policyfelt i Danmark. I Holmström, C. & Skilbrei, M-L. (ed). *Prostitution i Norden*. www.norden.org.

Stoebenau, K., Heise, L., Wamoyi, J. & N. Bobrova (2016). Revisiting the understanding of "transactional sex" in sub-Saharan Africa: A review and synthesis of the literature. *Social Science & Medicine*, 168:186-197.

Svedin, C-G. & G. Priebe (2004). *Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter*. Avsnitt: Sexuell exploatering. Att sälja sex mot ersättning/pengar. SOU 2004:71, Bilaga 3. Stockholm: Ministry of Health and Social Affairs, Government of Sweden.

Artikler

Den upassende TikTok-video
Mathias Nimgaard Larsen

s.104

Den upassende TikTok-video - Perspektiver på det pædagogiske arbejde med børns digitale dannelsesprojekter

Mathias Nimgaard Larsen

Denne artikel har til formål at analysere og diskutere det pædagogiske arbejde med børns digitale dannelse. Arbejdet tager udgangspunkt i interviews udført med børn og pædagogisk personale i en fritidsinstitution og omhandler børns brug af det sociale medie, TikTok. Analysen er todelt og tager afsæt i James Mark Baldwins begreb om vedvarende imitation som sociokulturel udviklingsproces. I artiklen vil der først blive udfoldet, hvordan børn personligt og kollektivt skaber mening ved at imitere TikTok-praksisser. Dernæst gives der indblik i, hvordan og hvorfor det pædagogiske personale muliggør og begrænser børnenes kulturproduktion, fordi TikTok-praksisserne af personalet kan opleves som upassende. På baggrund af det analytiske arbejde præsenteres en udviklingspsykologisk begrebsliggørelse af digital dannelse som digitale dannelsesprojekter.

Emneord: Digital dannelse, TikTok, Udviklingspsykologi, Pædagogik, Imitation

Indledning

”Gode internetvaner er noget, man skal lære, ligesom man lærer god bordskik, at cykle og at regne. Det har vi som voksne et ansvar for at lære vores børn, så internettet bliver et trygt sted at være”

*Børne- og Undervisningsminister, Pernille Rosenkrantz-Theil
(Børne- og Undervisningsministeriet, 2021)*

Digitaliseringens betydning for børns hverdagsliv er et felt, der i løbet af de seneste par år har fået meget opmærksomhed. Den seneste tids hjemmeundervisning og samvær på afstand som følge af Covid-19 er bl.a. i stor stil blevet medieret af digitale aktiviteter, men allerede inden pandemien pegede flere undersøgelser på et øget forbrug af digitale medier hos børn og unge (DR Medieforskning, 2019). Mens der internationalt har været fokus på, om den øgede skærmtid kan have en negativ betydning for børns trivsel (Orben, 2020; Orben & Przybylski, 2019; Przybylski & Weinstein, 2019), er børns *digitale dannelse* for alvor kommet på den politiske dagsorden herhjemme. Med den øgede brug af digitale medier var vurderingen nu, at børn skulle have mulighed for at lære de

”digitale færdselsregler” at kende (Regeringen, 2021). Det indebærer et politisk ønske om at løfte børns forudsætninger for at kunne agere ansvarligt, sikkert og respektfuldt på digitale medier, så de med gode internetvaner kan begå sig trygt på internettet. I denne forbindelse indgik Folkeskoleforligskredsen i 2021 en aftale, som skulle sikre, at danske børn fremadrettet har mulighed for at lære, hvordan de kan passe på sig selv og hinanden på internettet. Børnene skal f.eks. gennem tiltag såsom *Den Digitale Trafikklub for Børn og Unge* klædes på til at kunne bruge internettet sikkert, mens skolepatruljer for digital færdselssikkerhed skal understøtte en sund digital kultur på skoler og uddannelsesinstitutioner (Børne- og Undervisningsministeriet, 2021, 2022; Retsinformation, 2022).

Hvis vi bliver i metaforen om færdselssikkerhed, så synes et nærliggende spørgsmål dog at være, hvorvidt børns udvikling af digital dannelse kan sidestilles med tilegnelsen af et digitalt kørekort. For hvordan sikrer man sig, at børnene bliver gode nok digitale bilister? Sker dette, når voksne har lært børnene, hvordan digitale medier fungerer? Eller når børnene er blevet fortalt, hvornår man må dele indhold med andre? Eller hvem de må dele indholdet med? Hvem definerer egentlig, hvornår man agerer ansvarligt, sikkert og respektfuldt på de digitale medier? Og giver disse digitale færdselsregler overhovedet mening for de børn, som de omhandler?

I denne artikel vil jeg udfordre forståelsen af børns digitale dannelse som en læring eller tilegnelse af viden om digitale medier ved at præsentere en konceptualisering af digital dannelse som barnets udvikling af subjektivitet. Det betyder, at jeg vil undersøge digital dannelse som en udviklingsproces, der bliver til, vedligeholdes og brydes med i spændingsfeltet mellem barnets intentionelitet og de kollektive praksisser, der muliggør og begrænser barnets udvikling. Med personlig og kollektiv meningskabelse som analytisk omdrejningspunkt vil jeg i denne forbindelse udfolde, hvordan digitale medier er indlejret i børns hverdagspraksisser. Derudover vil jeg belyse, hvordan børn og voksnes oplevelser af de digitale praksisser kan divergere. Hensigten er at illustrere, hvordan man i en pædagogisk sammenhæng kan arbejde med børns digitale dannelse som *dannelsesprojekter*, der er meningsfulde for børnene.

Metodologi

Artiklens empiriske og analytiske arbejde baserer sig på et kvalitativt pilotprojekt, der blev udført med afsæt i den sociokulturelle udviklingspsykologi (Projektet er uddybet i Larsen, 2020, 2022a, 2022b). Projektet centrerede sig omkring børns brug af det digitale medie, TikTok. TikTok blev valgt som genstand, fordi dets popularitet inden projektets påbegyndelse var stigende. I dag er det et af de mest brugte digitale medier blandt danske børn (DR Medieforskning, 2021; Gaard et al., 2021). TikTok er et socialt medie, der kan tilgås gennem smartphones, og som tillader børn at se og efterligne andre brugeres korte videoer inden for forskellige temaer såsom sport, humor og madlavning. På baggrund af tidligere

historik og adfærd på applikationen forsøger TikTok at tilpasse videoerne til brugerens præferencer. Det betyder, at man som bruger vil få vist indhold, der stemmer overens med tilkendegivne interesser som en uendelig strøm af nye videoer (Red Barnet, 2021). Projektets mål var at undersøge, hvordan TikTok indgik i børns hverdagsliv, og hvilken betydning dette havde for børnenes udviklingsprocesser. Det betyder, at der i projektet for det første blev udforsket, hvordan TikTok var indlejret i kollektive praksisser, og hvordan praksisserne blev udviklet og vedligeholdt gennem børnenes brug af mediet. For det andet blev der undersøgt, hvad TikTok betød for børnene i deres hverdagsliv, samt hvorfor børnene var optagede af mediet.

Det empiriske arbejde består af 11 interviews med børn i alderen 10-12 år samt pædagogisk personale på en fritidsklub. Interviews blev udført med samtykke fra institutionen, børn og forældre og er efter transskription blevet anonymiseret. I de udførte interviews med børn blev der spurgt ind til, hvad børnene var optagede af, når de lavede og så TikTok-videoer. Gennem de udførte interviews kunne børnene bruge deres telefoner, de kunne vise mig deres yndlingsvideoer, og jeg kunne endda deltage i konstruktionen af nye videoer. Derudover var interviews medieret af, at børnene kunne tegne forskellige videoers forløb på et stykke papir. Herigennem blev der uddybet aspekter, der var vigtige for dem; f.eks. hvem der deltog i videoen, eller hvem de håbede skulle se videoen. En etisk opmærksomhed var her særligt, at børnenes profiler kunne give indblik i et meget personligt element i deres hverdagsliv. Derfor var det undervejs vigtigt, at børnene blev taget seriøst og selv fik mulighed for at vælge, hvilke videoer og profiler der skulle være omdrejningspunktet for det pågældende interview. Interviews med det pædagogiske personale omhandlede pædagogiske retningslinjer for børnenes brug af digitale medier samt årsagerne hertil. Dialogen gik med andre ord her på, hvorfor, hvornår samt hvordan det pædagogiske personale arbejdede med børnenes brug af digitale medier i institutionen.

Artiklens analytiske arbejde trækker på projektet som helhed og er udarbejdet som en dynamisk proces mellem abstrakte begreber og empiriske observationer (Valsiner, 2000, 2014). Analysens fortolkninger har med andre ord været teoretisk guidede med henblik på at skabe nye begrebslige abstraktioner på baggrund af det empiriske materiale. Særligt har der været fokus på at forstå forholdet mellem barnets personlige meningsprocesser og det sociokulturelle miljøes kollektive og historiske betydninger som en dialektisk udviklingsproces. I dette tilfælde indebærer det en opmærksomhed på, hvordan barnet skaber egne udviklingsbetingelser gennem reproduktionen af praksisser, hvor TikTok indgår, og hvordan voksne i form af det pædagogiske personale rammesætter disse udviklingsprocesser. Det begrebslige og teoretiske arbejde relevant for denne artikel uddybes i det følgende.

Imitationsprocesser i det digitaliserede børneliv

Når jeg arbejder med børns digitale dannelse som en subjektivitetsproces, er hensigten at udfolde digital dannelse som den proces, hvor barnet gennem sit livsforløb bliver en intentionel og målrettet *nogen*; et subjekt. I denne forbindelse trækker jeg på den sociokulturelle udviklingspsykologi i bred forstand. Det indebærer for det første, at børns udvikling forstås som en historisk og kulturel proces, hvor barnet gennem sit livsforløb viderefører, ændrer og (re)producerer kulturelle og historiske praksisser (Branco & Valsiner, 1997; Hedegaard, 2008). For det andet forstås barnets udvikling som en personlig, målrettet og -genererende proces, hvor barnet altid engagerer sig i det sociokulturelle miljø på en for barnet meningsfuld måde (Hviid & Villadsen, 2018; Schousboe, 2000; Villadsen & Hviid, 2016). I sin udvikling kultiveres barnet dermed af kollektive praksisser, mens kollektive praksisser transformeres af barnets intentionelle (re)produktion. Antagelsen er, at digitale medier ved at give nye muligheder og begrænsninger for børns kulturproduktion også grundlæggende ændrer de praksisser, som rammesætter barnets udviklingsmuligheder. For at bruge en analogi bliver det derfor dannelsesaspektet, der er *figuren*, mens de digitale medier er *grunden* i den digitale dannelse.

Begrebsligt trækker jeg på udviklingspsykolog og filosof, James Mark Baldwins (1861-1934), arbejde. Særligt vil Baldwins imitationsbegreb være analytisk omdrejningspunkt, da dette netop har fokus på gensidigheden mellem kollektive og personlige meningsprocesser i barnets udvikling. Baldwin (1906a) beskrev, at barnet og det sociokulturelle miljø ("den Anden") er uløseligt forbundne og gensidigt udvikles gennem en dialektisk *giv-og-tag*-proces. Det vil sige, at barnet på én og samme tid "tager fra" og "giver til" det sociokulturelle miljø i en proces, der skaber udvikling i barnet og miljøet. For Baldwin (1898, 1906b, 1906a) var barnets imitation et grundlæggende aspekt i denne proces. I modsætning til nutidens beskrivelse af imitationen som slaviske gentagelser var barnets *vedvarende imitation* for Baldwin en personlig og meningsskabende proces. Den vedvarende imitation indebærer, at barnet udvælger, personliggør og (re)producerer det sociokulturelle miljøes praksisser igen og igen i en proces, hvor barnet bliver "sig-selv-gennem-praksissen". Barnet gentager dermed ikke blot praksissens gentagelser eller variationer, men det udvælger det betydningsfulde i praksissen og ændrer det på kreativ vis i sin (re)produktion. Dermed bliver den vedvarende imitation en *feedforwardproces*, fordi barnet herigennem medproducerer sine fremtidige udviklingsmuligheder (Hviid & Villadsen, 2018b, s. 559). Som en kreativ proces er den vedvarende imitation med Baldwins (1906b) egne ord kendetegnet som *Sembling*. Sembling skal forstås ved, at barnet *føler-sig-ind-i* det imiterede. Når barnet føler sig ind i det imiterede, oplever det, at den Anden "besidder" et selv eller et psykisk liv. Herigennem skaber barnet med andre ord mening med sig selv og den imiterede praksis' historiske betydninger.

Det er i semblingen, at barnets efterligning så at sige rækker ud over det i første gang imiterede (Hviid & Villadsen, 2018b, s. 560), fordi barnet i imitationen ikke kun er bundet af sin fortid, men det kan forestille sig et fremtidigt selv (Larsen, 2022b).

I den følgende analyse vil jeg på baggrund af ovenstående udfolde, hvordan børn vedvarende imiterer nogle TikTok-praksisser frem for andre. Dernæst vil jeg belyse, hvordan disse meningsprocesser guides af kollektive og historiske betydninger. Selvom analysen vil centrere sig om TikTok, er hensigten, at det er arbejdet med børnenes udviklingsprocesser, der træder frem.

Min Dag-videoer og TikTok-trends

Sanne: *Det, som man bruger længst tid på, er nok de der "Min Dag".*

[...]

Mathias: *Så man viser det, som man har lavet i løbet af dagen, eller hvad?*

Katrine: *Ja, så hvis man nu har fået en is, så filmer man en is. Og hvis man nu skal gå en tur, så kan man filme sine sko eller op i himlen [...] Man skal jo også lave noget sjovt på den dag.*

Sanne: *Ja, man kan ikke bare lægge noget kedeligt op.*

Mathias: *Hvorfor skal man ikke det, tænker I?*

Katrine: *Fordi der er jo ikke nogen, der gider at se en helt normal hverdag for mig, der spiser havregrød, og så går i skole, og så har jeg frikvarter, og så skal jeg spise rugbrød til frokost. Det er jo sådan lidt kedeligt. Det er lidt mere oplagt at gøre det i en weekend, hvor man har lidt mere tid til at gøre noget ud af sin mad eller et eller andet.*

Sanne: *Hvor man f.eks. har været ved Joe and the Juice, eller sådan noget.*

Katrine: *Ja, eller har lavet en smoothiebowl, eller noget i den stil. Sådan noget.*

(Fra Larsen, 2022b)

Ovenstående citat stammer fra et interview med to piger. I interviewet gennemgik pigerne en bestemt type videoer, som særligt den ene af dem tidligere har brugt meget tid på at lave. Disse videoer blev filmet i løbet af en hel dag og bestod af korte videoklip, der havde til formål at vise, hvad man i løbet af dagen havde

lavet. Som de beskrev, var det her vigtigt, at man i videoen ikke viste noget, der var kedeligt. Videoerne skulle helst vise noget spændende, sjovt eller anderledes; om dette var en tur i Tivoli, Joe and the Juice, eller at man havde lavet lækker morgenmad. Selvom skolen og måske særligt frikvartererne kunne være sjove og meningsfulde aktiviteter for pigerne, kvalificerede disse sig alligevel ikke nødvendigvis som spændende nok til Min Dag-videoerne. Der var med andre ord en bestemt TikTok-oplevelse, der rammesatte, hvordan pigerne *burde* og *kunne* lave deres egne videoer, hvis de selv ønskede at lave Min Dag-videoer.

Hvis vi vil forsøge at forstå disse kollektive TikTok-processer, der sætter rammerne for pigernes videoer, kan vi vende blikket mod det, som børnene beskrev som *TikTok-trends*. Trends er almindelige på TikTok og består kort fortalt af ”noget”, som går igen på tværs af flere brugeres videoer. Dette kan være en dans, en sang eller et bestemt narrativ udført af flere brugere, der så at sige viderefører trenden. Børnene fulgte ikke kun med i nogle trends frem for andre, fordi disse var sjove eller interessante, men det skete ofte, at de lod sig inspirere af visse trends i deres egne videoer:

Sanne: *Altså, vi planlagde den [TikTok-videoen red.] ikke sådan helt, fordi der er mange, der allerede har lavet den. Det er ligesom en trend. Så f.eks. hvis der var nogle, der... hvis det var en trend, at man tog et billede med en elefant, eller noget.*

Katrine: *Det var lidt mere sådan: Lad os tage noget udklædningstøj på og lave den video. [...]*

Mathias: *Okay, men hvor kan vi [tegne trends på tegningen red.]... skal det være før I fik idéen? Det må jo så næsten være før, at idéen [til videoen red.] så var der, ik?*

Begge piger: *Jaer!*^{1,2}

Pigernes beskrivelse vækker genklang i flere interviews med både børn og voksne. Mens trends kunne være forskellige fra og derfor have andet indhold end Min Dag-trenden, så var en generel tendens dog, at der var noget bestemt, der blev gentaget eller reproduceret af andre brugere på tværs af platformen. Med andre ord kunne trends som en TikTok-praksis forstås som en model eller et kollektivt udgangspunkt, som børnene kunne imitere. Hvis man derfor skulle lave en video, der viste dagens forløb, så indskrev videoen sig i nogle kollektive oplevelser med nogle bestemte elementer, der burde være til stede, før videoen kunne godkendes som del af trenden.

1 Det følgende link består af videoer, der minder om pigernes beskrivelser. Som læser kan man med fordel se et udsnit for en bredere forståelse af den følgende analyse. <https://www.youtube.com/watch?v=EyWDEhuE90k>

2 Følgende link indeholder eksempler på populære TikTok-trends fra 2020. <https://www.youtube.com/watch?v=f8dkG8kc7bg>

Min Dag-videoerne illustrerer måske særligt, hvordan videokonstruktionen kunne forstås som en proces, hvorigennem børnene skabte mening med demselv-i-praksissen og praksissen-i-dem-selv. Det skyldes, at trenden så at sige feedede ind i børnenes øvrige tilværelse. Når man ikke må stjæle andres videoer, skal man i stedet løbende forholde sig til og skabe mening med, hvilke aktiviteter i hverdagen, der er gode nok til at indgå i den pågældende video. Fordi nogle aktiviteter gav mange videovisninger, likes eller følgere, var havregrød ikke længere bare havregrød, ligesom Tivoli ikke længere bare var Tivoli. Aktiviteter, der ikke havde det fjerneste med TikTok at gøre for andre, kunne for pigerne derimod have *alt* at gøre med TikTok. F.eks. kunne en årlig tur i Tivoli for de voksne måske opleves som en familietradition, mens selvsamme tur kunne sembles af pigerne som en spændende eller sjov nok aktivitet til en Min Dag-video. Derfor kunne man fristes til at sige, at pigerne i deres hverdag havde "TikTok-briller" på, der farvede deres oplevelser af dem selv og det sociokulturelle miljø (Larsen, 2022b). Dermed situerede videoerne sig ikke kun i en bestemt TikTok-praksis, men fordi praksissen var vævet ind i børnenes øvrige hverdagsliv, måtte pigerne samtidig føle sig ind i deres tilværelse som TikTokere.

Wet Ass Pussy: Den upassende TikTok-trend

"Now from the top, make it drop, that's some wet [ass pussy red.]

Now get a bucket, and a mop, that's some wet [ass pussy red.]

I'm talking WAP, WAP, WAP, that's some wet [ass pussy red.]

Macaroni in a pot, that's some wet [ass pussy red.]"

WAP feat. Megan Thee Stallion af Cardi B (2020)³

Som andet kulturproduktion, der vedligeholdes og nyskabes gennem menneskers meningsskabelse (Valsiner, 2000), er trends på TikTok ikke en statisk størrelse. Mens nogle trends er populære på ét tidspunkt, kan selvsamme trend senere være "gammel" eller "umoderne". Min Dag-trenden gennemgået oven for var derfor også kun én ud af mange forskellige trends, der blev nævnt gennem de udførte interviews. Det indledende uddrag fra sangen WAP florerede i 2020 med en tilhørende dans som en anden trend på TikTok og blev nævnt af en pædagog som et eksempel på en populær trend, som vedkommende havde arbejdet pædagogisk med. Årsagen til dette var, at trenden ifølge pædagogen kunne virke "upassende". Det var særligt lyrikken og dansens seksuelt eksplicitte karakter, som blev nævnt, da denne ifølge pædagogen ikke

³ Ifølgende link indgår WAP-videoer. Læseren kan med fordel se et uddrag som baggrundsviden for analysen. <https://www.youtube.com/watch?v=sGam6E1uWLY>

var ”sober” og kunne medføre en form for voksen selvscenesættelse. I stedet for at opstille et forbud mod TikTok for at undgå børnenes imitation af trenden beskrev vedkommende en mere dialogisk tilgang. Denne tilgang må imidlertid forstås i lyset af institutionens mere overordnede pædagogiske arbejde, som indledningsvist kort bør udfoldes.

Det pædagogiske personale tilkendegav samlet set at vægte børns dannelse, deltagelse i meningsfulde læringsmiljøer og fællesskaber som en vigtig pædagogisk mission. De skulle ikke være en pasningsordning, men i stedet være et samlingspunkt for interessefællesskaber, hvor børnene havde mulighed for at dygtiggøre sig inden for et bredt udvalg af interesser. Selvom der var nogle overordnede læringsmål med voksenstyrede aktiviteter, betød det ikke, at der var nogle aktiviteter, der i sig selv var bedre end andre. I stedet blev det den pædagogiske opgave at hjælpe børnene ind i nogle aktiviteter, der var meningsfulde for dem. Fordi personalet ville tilbyde aktiviteter, der betød noget for børnene, strakte de pædagogiske aktiviteter sig også bredt. Det indebar, at der f.eks. var oprettet øremærkede områder til aktiviteter såsom computerspil, musik og endda TikTok. Selvom personalegruppen kunne have holdninger til, at der var aktiviteter, der var bedre end f.eks. TikTok, gav disse områder, som en pædagog beskrev, mulighed for at få adgang til en verden, som personalet normalt ikke blev inviteret ind i. Det var netop gennem de for børnene meningsfulde aktiviteter, at personalet tilkendegav at arbejde med tilskyndede pædagogiske mål. Det skyldtes, at de herigennem bl.a. forsøgte at få børnene til at forholde sig til, reflektere over samt skabe mening med forskellige emner i lyset af nogle aktiviteter, der engagerede dem.

Vender vi tilbage til det pædagogiske arbejde med WAP-trenden, understregede pædagogen, at der ikke var noget galt i, at børnene var nysgerrige på sex. Alligevel ønskede vedkommende at gøre børnene ”... lidt mere bevidste om, hvad der sker, når man trykker upload”, idet de sang og dansede åbenlyst om det og i samme omgang lagde det på sociale medier. Her blev der særligt lagt vægt på, hvilke reaktioner man kunne få fra andre ved en sådan iscenesættelse, fordi børnene måske ”... endnu ikke kan begribe omfanget af [det red.], når de lægger en video op” med hensyn til ”... hvor eksponerede de faktisk er”. Fordi børnenes nærmeste kreds kunne følge med i videoen, blev der således taget en dialog med henblik på at undgå, at videoerne ville få en negativ indvirkning på børnenes reelle liv.

Når iscenesættelsen gennem digitale medier kunne have en indvirkning på børnenes reelle liv, var det ifølge en anden pædagog nødvendigt at lære børnene, hvordan de kunne ”... reflektere over, hvad det er, som [de red.] siger, og hvad det er, som har sin gang på jorden”. Vedkommende trak særligt på sine oplevelser af deltagerne i Tv-programmet, *Luksusfælden*, fordi deltagerne som ”... økonomisk[e] analfabet[er]” kunne blive ”... udstillet på en måde, som kan forfølge dem i enormt lang tid” i lokalsamfundet. For at imødekomme denne

problematik benyttede den første pædagog sig af nogle forskellige strategier:

Pædagog: *Og det er egentlig bare det samme som at sige: Men du kan filme videoen, og du kan lægge den op, eller du kan gøre det, som du gør på videoen. Stille dig op foran ti mennesker og gøre det samme, og hvordan ville du selv have det med, at folk kiggede på? Og hvordan tror du også, at folk ville reagere på dig ved, at de så det? [...] Så er det jo nogle gange bare at spørge: Jamen, ved I hvad det betyder, eller hvad det står for? Så er der nogle, der gør, og så er der nogle, der ikke gør [...] Hvad synes I om, at de danser rundt? [...] Hvad synes I om tøjet, eller at de er så letpåkledte? [...] Hvad ville I tænke, hvis I så det sådan i virkeligheden? [...] Nogle gange hjælper det at vende den lidt om og sige: Okay, du synes det er sjovt. Hvordan ville du have det, hvis jeg gjorde det samme i ansigtet på dig? [...] Så nogle gange så synes de sådan: Ej, det er jeg for gammel til. Det er lidt kikset. Eller hvad det nu kunne være. Så sige: Jamen nogenlunde som du synes, at [jeg red.] er for gammel, så kan jeg godt blive sådan lidt utilpas, fordi jeg synes, du er for ung.*

(Fra Larsen, 2022b)

Det er svært at forestille sig, at børnene kunne blive opfattet som økonomiske analfabeter gennem imitationen af WAP-trenden. Alligevel kan sammenligningen med Luksusfælden give en forståelse for, hvordan de voksne kunne opleve TikTok-videoerne som upassende. Her peger beskrivelserne på, at pædagogen i mødet med den ukendte trend orienterede sig mod tidligere erfaringer med upassende selviscenesættelser gennem digitale medier. Når mennesket i sin genkaldelse af erindringer skaber mening med sin fortid, nutid og fremtid (Bartlett, 1995; Wagoner, 2013), tyder udtalelserne på, at vedkommende i samme omgang forestillede sig en fremtid for barnet. Det vil sige, at pædagogen ikke kun erindrede, hvordan deltagere i et Tv-program er blevet udstillet i lokalsamfundet, men vedkommende skabte samtidig potentielle, fremtidige konsekvenser for, hvordan barnet kunne blive dømt for at have danset upassende på et socialt medie. Derfor blev børnene tilskyndet til at reflektere over, hvorvidt trenden var upassende eller ej ud fra en mening, som pædagogen tillagde egen fortid.

Det pædagogiske arbejde med WAP-trenden er således et eksempel på, hvordan der kan arbejdes professionelt med en digital selviscenesættelse, som voksne oplever som upassende. Mens børnene kunne opleve praksissen som noget sjovt eller spændende, der var populær blandt andre TikTokere, så kunne praksissen af personalet opleves som noget seksuelt og derfor ikke-barnligt. Børnenes mening divergerede med andre ord fra de voksnes (Villadsen, 2019). Derfor er

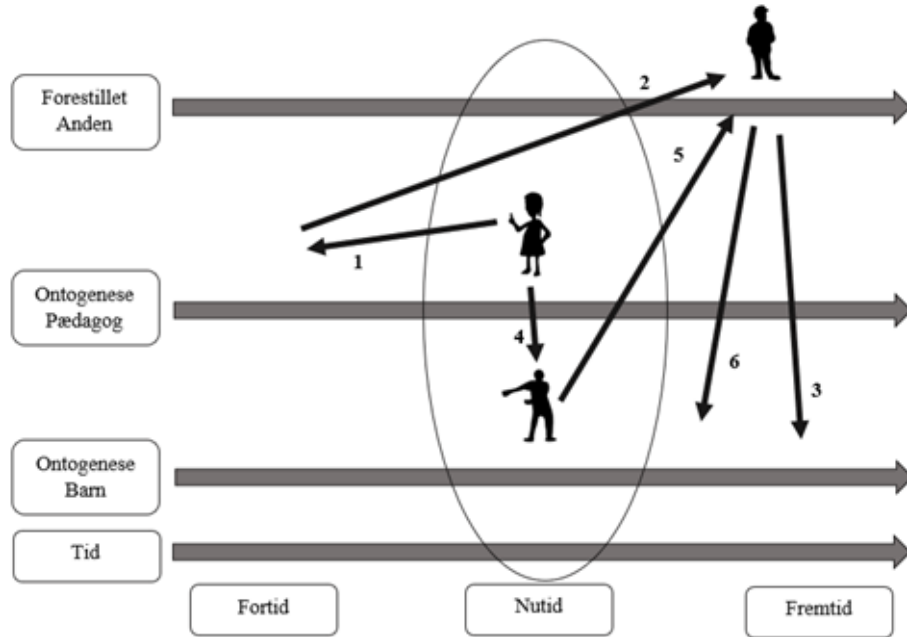
det også vigtigt at understrege, at ”upassende” her ikke er et uniformt koncept, men i stedet må forstås i den kulturelle kontekst, som det udspiller sig i, og hvor oplevelsen bliver meningsfuld (Larsen, 2022b). Når pædagogen ville igangsætte en dialog med børnene, kan situationen dermed forstås som et forsøg på at muliggøre nye udviklingsbetingelser for børnene (Valsiner, 1997). Det vil sige, at trenden ikke længere kun skulle være sjov, spændende og populær, men der opstod mulighed for, at trenden hos børnene også kunne opleves som noget voksent og for dem dermed upassende. I dette tilfælde peger beskrivelserne på, at udviklingsbetingelserne blev rammesat i dialogen gennem en forestillet *hvad-nu-hvis-situation* (Hviid & Villadsen, 2017). Det vil sige, at børnene blev tilskyndet til at reflektere over, hvordan de hypotetisk ville opleve det, hvis de lavede trenden foran andre mennesker, eller hvis andre mennesker i stedet udførte trenden foran dem selv. Herigennem blev den umiddelbare trend ikke kun en måde, hvorpå børnene kunne få likes, views og følgere. I stedet blev børnene samtidig opfordret til at imitere og derved at føle sig ind i pædagogernes oplevelser, så deres mening i højere grad konvergerede med de voksnes mening. En anden pædagog sammenfattede på sin vis dette i sin beskrivelse af at ”plante idéer” i børnene:

Pædagog: *Altså, få de her snakke i gang omkring [...] hvordan man bruger de sociale medier og ... rettighederne dertil. Hvem har rettighederne over det, og hvor længe bliver det der, kan man sørge for at slette det helt? Eller ved man helt præcist, hvor tingene havner. Og hvad nu når de bliver ældre og skal til at have et job? Kommer det så lige pludseligt frem og har indflydelse på, om de får det job, som de har søgt? Det der med jobbet det bruger jeg tit, når jeg snakker med dem [...] selvom de ikke helt forstår det, når de er så unge måske. Men jeg planter i hvert fald idéen om, at de skal tænke over det, fordi det kan ende med, at de ikke får et job.*

At plante idéer i børnene om en potentiel fremtid er en udmærket metafor for, hvordan personalet forsøgte at guide børnenes udviklingsprocesser. Med fare for at det pædagogiske arbejde kan blive simplificeret som en lineær fremstilling, er processen illustreret som punkterne 1-6 i Figur 1. Figuren skal sammenfatte den foregående analyse, hvor det pædagogiske personale forsøgte at rammesætte børnenes udvikling ved at trække forestillinger om børnenes fremtid ind i en her-og-nu-kontekst.

For det første skabte personalet i mødet med WAP-trenden mening med barnets umiddelbare imitation. Blev barnets video oplevet som upassende, kunne det skyldes, at den pågældende pædagog huskede tilbage på andre tilfælde, hvor voksne har iscenesat sig på en upassende måde i et Tv-program (1). Når pædagogen skabte mening med den erindrede oplevelse, forestillede vedkommende sig samtidig en situation i fremtiden, hvor andre personer i barnets liv

på samme måde som pædagogen selv oplevede imitationen af WAP-trenden som upassende. Barnet kunne måske blive opfattet som en ”digital analfabet” (2). Hvis barnet i lokalsamfundet blev opfattet som en digital analfabet, kunne videoen så at sige forfølge barnet i fremtiden (3). Når pædagogen gennem dialog opfordrede barnet til at forestille sig, hvordan det ville være, hvis dansen blev udført foran andre personer i virkeligheden, ville pædagogen i samme omgang rammesætte, hvordan barnet rekonstruerede trenden (4). Herefter ville intentionen være, at barnet imiterede samt forestillede sig andre menneskers oplevelser af den upassende trend (5). Barnet skulle ikke nødvendigvis lade være med at imitere trenden. I stedet ville processen have til hensigt, at barnet

Figur 1 - Den sociale guidning udarbejdet med inspiration fra Cole (2003, s. 189). Den vertikale cirkel repræsenterer udførelsen af en upassende TikTok-video.

fremadrettet oplevede TikToks imitationsmuligheder såsom WAP-trenden anderledes (6).

At blive en TikToker: Børns digitale dannelsesprojekter

Vendes der tilbage til spørgsmålet om digital dannelse, kan man som beskrevet indledningsvist tænke, at dannelsesaspektet indebærer læringen af, hvordan man opfører sig på nettet; en tilegnelse af en god ”internetskik” om man vil. Barnet skal vide, at man ikke deler alt med alle, at man ikke må mobbe, og at man ikke må dele ting uden samtykke, og det bliver her den voksnes opgave at lære barnet dette. Selvom disse intentioner er gode, så peger den foregående analyse alligevel på, at et sådant dannelsesbegreb kan kræve nogle præciseringer. For det første er der ikke blot tale om, at det pædagogiske personale underviser børnene i brugen af digitale medier. I stedet faciliterer personalet en dialog med henblik på at tilskynde en meningskabelse, hvor barnet integrerer egne oplevelser med den voksnes (Zittoun & Gillespie, 2015). Det vil sige, at den voksne her skaber

rammerne for at syntetisere barnets mening med den kollektive TikTok-kultur og voksenkulturen. Denne rammesætning af børnenes udviklingsprocesser sker ud fra en antagelse om kulturel kontinuitet (Cole, 2003, s. 188), fordi det forventes, at den voksnes tidligere erfaringer med upassende opførsel også i fremtiden vil være det samme for barnet. Når personalet med andre ord ikke kan vide, hvorvidt barnets video senere hen vil blive opfattet på en bestemt måde, tilbliver integrationen derfor gennem en forestillet fremtid med udgangspunkt i den voksnes egne erfaringer. For det andet er dannelsesaspektet ikke en passiv "sidde-stille-foran-skærmen". Som en imitationsproces er det derimod en vedvarende rekonstruktion af det sociokulturelle miljø, som for barnet er meningsfuld og -skabende. Barnet genskaber ikke hvilken som helst TikTok-trend, barnet følger ikke hvem som helst på TikTok, og barnets videoer deles heller ikke med hvem som helst (Larsen, 2022a). Den digitale dannelse er med andre ord en proces, hvor barnet engagerer sig i sin tilværelse.

Dette leder hen mod en forståelse af barnets digitale dannelse som digitale *dannelsesprojekter*. Gennem ovenstående har jeg med udgangspunkt i børnenes og pædagogernes oplevelser forsøgt at udfolde et dannelsesprojekt om "*At blive en TikToker*". Når der er tale om et projekt, indebærer det, at barnet aldrig "bare" er på telefonen, når det bruger TikTok. Derimod er barnet altid på vej til at blive nogen; i dette tilfælde en TikToker. Meget lig et begreb om *tilværelsesprojekter* (Bertelsen, 2005, 2013) er intentionen her at understrege, at dannelsen er en proces, hvorigennem barnet skaber en personlig håndtering af tilværelsens praksisser. I denne forbindelse lægges der dog særlig vægt på, at barnet skaber en meningsfuld eller god nok tilværelse på baggrund af de betingelser, muligheder og begrænsninger, som digitale medier medfører ved at være vævet sammen med barnets aktiviteter. Det indebærer på den ene side, at aktiviteten er situeret i en kollektiv normativitet (Brinkmann, 2020; Valsiner, 2020), fordi der netop er historiske og kulturelle forventninger til, hvordan man som barn TikToker ("denne video skal laves på en bestemt måde"; "som veninder skal vi lave en venindevideo"). På den anden siden kan barnets personlige oplevelser divergere med denne normativitet (Villadsen, 2019), idet barnet også grundlæggende TikToker på en personlig måde ("mit idol befinder sig på TikTok, og derfor laver jeg fanvideoer til hende"; "jeg skal være den af mine venner, der har flest følgere, og derfor laver jeg en ny video").

Det digitale dannelsesprojekt kan således forstås som en tilblivelsesproces, hvor barnet i spændingsfeltet mellem forskellige meningsprocesser bliver en målrettet person. Det vil sige et barn, der på den ene side skaber børnekultur gennem imitationen af trends (upassende eller ej), og som på den anden side reproducerer den voksnes oplevelser af selviscenesættelsen. Reducerer man processen til undervisning i digitale medier, risikerer man at overse, at de digitale færdselsregler her er kulturelle og historiske bevægelser, som børnene selv er aktive medskabere af. Når voksne derfor skal rammesætte børns brug af digitale medier, kan det da være nødvendigt at udforske, hvordan børnene oplever og

skaber mening med de praksisser, som mediet er indlejret i. Det skyldes, at dannelsesprojektet udvikles samt vedligeholdes på tværs af de praksisser, som børnene engagerer sig i, genskaber og yder modstand mod. Derfor skal vi i arbejdet med børns digitale dannelse være nysgerrige efter at forstå, hvorfor det for børnene er meningsfuldt at danse og synge om "sjaskvåd fiske" på de digitale medier. Ikke kun fordi det er børnenes demokratiske ret at blive hørt, men fordi børnene herigennem engagerer sig i og skaber egne udviklingsbetingelser.

Af Mathias Nimgaard Larsen, cand.psych.

Litteratur

- Baldwin, J. M. (1898). *The Story Of The Mind*. Kessinger's Rare Reprints.
- Baldwin, J. M. (1906a). *Social and Ethical Interpretations in Mental Development; A Study in Social Psychology* (4. udg.). The Macmillan Company.
- Baldwin, J. M. (1906b). *Thought and Things. A Study of the Development and Meaning of Thought; or, Genetic Logic Volume 1*. Swan Sonnenschein & Co.
- Bartlett, F. C. (1995). *Remembering: A Study in Experimental and Social Psychology*. Cambridge University Press.
- Bertelsen, P. (2005). DANNELSE I FÆLLESSKABER OG DANNELSE AF FÆLLESSKABER. *Psyke & Logos*, 26(2), 33.
- Bertelsen, P. (2013). Tilværelsespsykologien. I *Tilværelsespsykologi, et godt nok greb om tilværelsen* (1. udgave, 1. oplag, s. 13–45). Frydenlund.
- Branco, A. U., & Valsiner, J. (1997). Changing Methodologies: A Co-constructivist Study of Goal Orientations in Social Interactions. *Psychology and Developing Societies*, 9(1), 35–64.
- Brinkmann, S. (2020). Sources of normativity. Overview of work in progress. I B. Wagoner & K. R. Carriere (Red.), *Where culture and mind meet: Principles for a dynamic cultural psychology*. Information Age Publishing, Inc.
- Børne- og Undervisningsministeriet. (2021). *Ny aftale skal styrke børn og unges digitale dannelse*. <https://www.uvm.dk/global/news/uvm/2021/dec/211206-ny-aftale-skal-styrke-boern-og-unges-digitale-dannelse>
- Børne- og Undervisningsministeriet. (2022). *Pulje til styrket indsats for digital dannelse af børn og unge er åben*. <https://www.uvm.dk/global/news/uvm/2022/jul/pulje-til-styrket-indsats-for-digital-dannelse-af-boern-og-unge-er-aaben>
- Cardi B. (2020). *Cardi B - WAP feat. Megan Thee Stallion [Official Music Video]*. <https://www.youtube.com/watch?v=hsm4poTWjMs>
- Cole, M. (2003). *Kulturpsykologi*. Hans Reitzel.
- DR Medieforskning. (2019). *Medieudviklingen 2019*. Danmarks Radio. <https://www.dr.dk/om-dr/fakta-om-dr/medieforskning/medieudviklingen>
- DR Medieforskning. (2021). *Medieudviklingen 2021*. Danmarks Radio. <https://www.dr.dk/om-dr/fakta-om-dr/medieforskning>

Gaard, A., Bugge, N. P., & Østergaard, S. (2021). *Der sker hele tiden noget. Det gør der bare. En undersøgelse med fokus på Generation Alpha, fritid, forældre og fællesskab*. (1. udgave). CUR.

Hedegaard, M. (2008). A cultural-historical theory of children's development. I M. Hedegaard & M. Flear (Red.), *Studying Children—A Cultural Historical Approach*. Open University Press.

Hviid, P., & Villadsen, J. W. (2017). Playing and Being—Imagination in the life course. I Zittoun Tania & Glăveanu Vlad Petre (Red.), *Handbook of culture and imagination*. Oxford University Press.

Hviid, P., & Villadsen, J. W. (2018). The Development of a Person: Children's Experience of Being and Becoming within the Cultural Life Course. I A. Rosa & J. Valsiner (Red.), *The Cambridge Handbook of Sociocultural Psychology* (2. udg., s. 556–574). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316662229.031>

Larsen, M. N. (2020). Gaming – leg eller lidelse: Et kulturhistorisk syn på computerspil i det 21. Århundrede. *Psykologi i kommunen*, 2020(1). <https://psykisk-kommune.no/gaming-leg-eller-lidelse-et-kulturhistorisk-syn-pa-computerspil-i-det-21-arhundrede/19.137>

Larsen, M. N. (2022a). Digitalisering i børnehøjde. TikTok og imitationsprocesser. *Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift*, 59(3), 70–81.

Larsen, M. N. (2022b). Personal and social guidance in children's development. How youth personalize and (re)construct digital TikTok-practices. *Integrative Psychological and Behavioral Science*. <https://doi.org/10.1007/s12124-022-09712-5>

Orben, A. (2020). Teenagers, screens and social media: A narrative review of reviews and key studies. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 55(4), 407–414. <https://doi.org/10.1007/s00127-019-01825-4>

Orben, A., & Przybylski, A. K. (2019). The association between adolescent well-being and digital technology use. *Nature Human Behaviour*, 3(2), 173–182. <https://doi.org/10.1038/s41562-018-0506-1>

Przybylski, A. K., & Weinstein, N. (2019). Digital Screen Time Limits and Young Children's Psychological Well-Being: Evidence From a Population-Based Study. *Child Development*, 90(1), e56–e65. <https://doi.org/10.1111/cdev.13007>

Red Barnet. (2021). *Hvad er TikTok? Red Barnets leksikon til forældre*. <https://redbarnet.dk/foraeldre/leksikon/hvad-er-tiktok/>

Regeringen. (2021). *Sociale mediers ansvar—Skærpede krav til sociale medier og digital dannelse af børn og unge*. Regeringen.dk. <https://www.regeringen.dk/>

[aktuelt/publikationer-og-aftaletekster/sociale-mediers-ansvar-skaerpede-krav-til-sociale-medier-og-digital-dannelse-af-boern-og-unge/](#)

Retsinformation. (2022). *Bekendtgørelse om pulje til styrket indsats for digital dannelse af børn og unge*. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/1055>

Schousboe, I. (2000). Udviklingspsykologi og børn i virkeligheden. I L. Reimer, I. Schousboe, & P. Thorborg (Red.), *I nærheden: En antologi om børneperspektiver* (s. 151–170). Hans Reitzel.

Statens Institut for Folkesundhed. (2019). *Sundhed og trivsel på gymnasiale uddannelser 2019*. Statens Institut for Folkesundhed SDU. file:///C:/Users/Asus/Downloads/rapport_Ung19.pdf

Valsiner, J. (1997). The theoretical system. I *Culture and the development of children's action, a theory of human development* Udgave (2. ed., s. 168–207). John Wiley & Sons.

Valsiner, J. (2000). *Culture and Human Development: An Introduction* (1. udg.). Sage Publications. <https://doi.org/10.4135/9781446217924>

Valsiner, J. (2014). Needed for cultural psychology: Methodology in a new key. *Culture & Psychology*, 20(1), 3–30. <https://doi.org/10.1177/1354067X13515941>

Valsiner, J. (2020). Cultural Psychologies and New General Psychology. I B. Wagoner & K. R. Carriere (Red.), *Where culture and mind meet: Principles for a dynamic cultural psychology*. Information Age Publishing, Inc.

Villadsen, J. W. (2019). Children's Development: Between Personal Engagements and Curriculum-Based Preschool Practices. I P. Hviid & M. Mårtsin (Red.), *Culture in Education and Education in Culture – Tensioned dialogues and creative constructions*. Springer.

Villadsen, J. W., & Hviid, P. (2016). Children's engagements in their institutional lives. I C. Ringsmose & G. Kragh-Müller (Red.), *Nordic Social Pedagogical Approach to Early Years* (s. 43–63). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-42557-3_3

Wagoner, B. (2013). Bartlett's concept of schema in reconstruction. *Theory & Psychology*, 23(5), 553–575. <https://doi.org/10.1177/0959354313500166>

Zittoun, T., & Gillespie. (2015). Integrating experiences. Body and mind moving between contexts. I B. Wagoner, N. Chaudhary, & P. Hviid (Red.), *Integrating experiences: Body and mind moving between contexts*. Information Age Publishing Inc.

DPT Dansk Pædagogisk Tidsskrift

Redaktionen

Dansk pædagogisk Tidsskrift har en lang historie som organ for tænksomme, kritiske og progressive kræfter, der søger at forstå og påvirke det pædagogiske felt og dets institutioner.

Dette er fortsat målet for DpT.

Dansk pædagogisk Tidsskrift er et *kritisk* forum, der *tænksomt* og *undersøgende* vil forstå og diskutere pædagogik, det pædagogiske område, dets problemstillinger og dets institutioner *aktuelt* og *historisk*.

Tidsskriftet er stedet, hvor herskende dagsordner *udfordres*, og hvor nye perspektiver, refleksioner og eksperimenter formidles til inspiration for hele pædagogikkens felt.

Tomas Ellegaard (ansvarsh.)

Ph.d. og lektor ved Institut for Mennesker og Teknologi, Roskilde Universitet

Marianne Brodersen

Ph.d. og lektor ved Center for Pædagogik, Absalon

Jakob Ditlev Boje

Ph.d. og lektor ved Institut for Kulturvidenskaber, SDU

Tekla Canger

Ph.d. og lektor ved Lærerruddannelsen Campus Carlsberg, KP

Birgitte Elle

Ph.d. og professor ved Institut for Mennesker og Teknologi, Roskilde Universitet

Christian Sandbjerg Hansen

Ph.d. og lektor ved Danmarks Institut for Pædagogik og Uddannelse, DPU, Aarhus Universitet

Marta Padovan-Özdemir

Ph.D. og lektor ved Institut for Mennesker og Teknologi, Roskilde Universitet

Karen Ida Dannesboe

Lektor ved Danmarks Institut for Pædagogik og Uddannelse, DPU, Aarhus Universitet

Simon Nørgaard Iversen

Ph.d. og adjunkt ved Lærerruddannelsen i Silkeborg, VIA UC.

Mette Pless

Lektor ved Center for Ungdomsforskning, Institut for Kultur og Læring, Aalborg Universitet

Stine Thygesen

Ph.d., adjunkt ved Lærerruddannelsen Campus Carlsberg, KP

Louise Elberg Pedersen (Redaktions-sekretær)

Forskningsadministrator, Hvidovre Hospital.

Titler markeret med (*) betyder, at artiklen alene er redaktionelt bedømt.

Grafisk design: Mads Ellegård Skovbakke

Layout: Mads Ellegård Skovbakke

Forside Illustration: Mads Ellegård Skovbakke

